

Tiden råber på satire

Venstrefløjen, kulturradikalisterne og Muhammedkrisen
Noter og dokumenter til genopfriskning af den sørgelige historie om venstrefløjens politiske korrekthed og multikulturalisme med striden om trykingsfrihed som omdrejningspunkt

Bredsdorff, Nils

Publication date:
2009

Document Version
Også kaldet Forlagets PDF

Citation for published version (APA):
Bredsdorff, N. (2009). *Tiden råber på satire: Venstrefløjen, kulturradikalisterne og Muhammedkrisen*. Noter og dokumenter til genopfriskning af den sørgelige historie om venstrefløjens politiske korrekthed og multikulturalisme med striden om trykingsfrihed som omdrejningspunkt. Roskilde Universitetsbibliotek. Skriftserie fra Roskilde Universitetsbibliotek Nr. 52

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain.
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact rucforsk@kb.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Tiden råber på satire

Nils Bredsdorff

Tiden råber på satire

Venstrefløjen, kulturradikalisterne
og Muhammedkrisen

Charlie blasphème

Le blasphème, ce n'est pas de l'art. C'est un test. Son accueil, selon qu'il est boudeur, rageur ou carrément déchaîné et disproportionné, permet de mesurer le degré de liberté ambiant, en termes de création et de parole. Du temps de l'Inquisition, par exemple, ce degré approchait le zéro absolu.

Skriftserie fra Roskilde Universitetsbibliotek nr. 52

Tiden råber på satire

Venstrefløjen, kulturradikalisterne og Muhammedkrisen

Skriftserie fra Roskilde Universitetsbibliotek nr. 52

Roskilde 30. september 2009

ISSN 0105-564x

ISBN 978-87-7349-749-4

Elektronisk version <http://www.rub.ruc.dk/rub/omrub/publikationer.shtml>

Roskilde Universitetsbibliotek

Universitetsvej 1

4000 Roskilde Universitetsbibliotek

Tlf.46742233

Illustrationsliste:

Forsidebilledet er ment som en hyldest til det satiriske magasin *Charlie Hebdo* som ikke blot trykte Muhammedtegningerne men også vovede at tænke selv og udgive et blasfemisærnummer kort tid efter: *Charlie blasphème: Lachasse aux mécréants, de l'inquisition à l'affaire des caricatures/textes* Caroline Fourest et Fiammetta Venner; dessins: Charb et Luz hors série no. 20 H, 2006. Illustrationerne på forsiden, side 3, 6, 57 og 125 er fra dette nummer.

Side 34: Doug Mallettes 'What would Muhammad Drive' er fra Chris Lamb, *Drawn to Extremes: The Use and Abuse of Editorial Cartoons in the United States*, Columbia University Press 2004, bragt i *Jyllandsposten* den 15.12.05.

Side 54: Kurt Westergårds kronikillustration i *Jyllandsposten*, bragt i *Weekendavisen* 24.05.06

Side 69: Sinés Afgudsdyrkelse, bragt i *Social Kritik* nr. 104, 2006

Side 90: Art Spiegelmans illustration, bragt i *Politiken* 28.05.06

Side 107: al-Ahrams satire, bragt i *Social Kritik* 103, 2006, som citerer studentertidsskriftet *The Harvard Salient* 2006

Side 110: Fotomontagen er fra W. Herzfelde, *John Heartfield*, Verlag der Kunst, Leipzig 1971 side 158 Hogarth, *Enthusiasm Delienated* fra Ronald Paulson, *The Art of Hogarth*, Phaidan, London 1975, plate 135

Indhold

I: Tiden råber på satire 7

Should traditional cultural practices that violate
liberal-democratic norms be tolerated? 9

Venstrefløjens talerør 15

De satans vers 18

Multikulturalismens milde censorer 21

Historien før historien om Muhammed 24

En repræsentant for 1.2 mia. mennesker 26

Juristernes særlige betydning 35

Enhedslistens dilemma 39

Tonen i debatten 42

Selvzensur 45

Et anti-islamistisk manifest – en støtte til tegningernes berettigelse 48

Rushdie og Manifestet – forfatterens fallit 52

Kulturradikalistiske fiduser 64

Kunst og provokationer 68

Enhedslisten spinder islamisterne fri 72

Multier og fundier 77

Venstrefløjen har svigtet sine egne værdier i profetsagen 91

Den følsomme elite træder an mod skrivefrækheden 98

Muhammedsagen har skabt et historisk brud 105

Tucholsky: Hvad er tilladt i satiren? 106

II: Tiden råber på retten til hån, spot og satire 109

Om debattens dystre dybder: Xenofobi, islamofobi og racisme 111

Ytringsfrihed, demokrati og islam 116

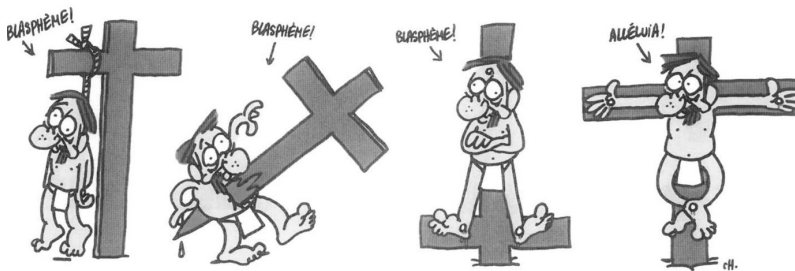
Til forsvar for ytringsfriheden 126

OIC-dokument 139

Noter 142

Litteratur 154

Hogarths cartoon om religiøs henrykkelse ca 1760 side 158

LA BIBLE A TOUT FAUX

Galilée: la tête dans le cul

I

Tiden råber på satire

Venstrefløjen, kulturradikalisterne
og Muhammedkrisen

Noter og dokumenter til genopfriskning af den sørgelige historie om venstrefløjens politiske korrekthed og multikulturalisme med striden om ytringsfrihed som omdrejningspunkt

Naar al Haan og Spot fordrives af Sproget,
hvilket Middel bliver da tilbage mod Dumheden,
og naar man binder Munden paa Foragten,
hvormed tænker man da
at ave Lumpenheden og den tykpandede Ondskab?

(Viggo Hørup, citeret af Vagn Greve i *Bånd på hånd og mund*, DJØF Forlaget 2008)

Denne lille undersøgelse af venstrefløjens pinagtige rolle under Muhammed-krisen skulle have været lavet for længst, men behovet blev fortrængt. Formentlig fordi det er konfliktfyldt farvand at sejle ind i. Den umiddelbare anledning til alligevel at gøre forsøget er da også en konflikt om emnet, som opstod, da jeg på opfordring skrev en artikel til venstrefløjens net-tidsskrift *Kritiskdebat.dk* om integrationspolitikken og indvandrernes politiske kultur. Et redaktionsmedlem blev så rasende over mine synspunkter, at han i ramme alvor foreslog censuren genindført for at stoppe forhånelser som *Jyllands-Postens* og mine. Debatindlæggene er bragt nedenfor i del II som aktuelle kommentarer til det historiske dokumentarium. Mit angreb på venstrefløjen blev desuden som ved tidligere lejligheder med en vis ret kritiseret for at være udokumenterede postulater og uden adresse.

En anden kritik af venstrefløjen er også med en vis ret blevet skoset for ikke at være præcis nok i kritikken og det gælder flere andre. Det er en uskik, og det må der rettes op på for at kritikken kan ramme. Jens-Martin Eriksen og Frederik Stjernfelt giver i deres bog *Adskillelsens politik* en analyse af baggrunden for og konsekvenserne af venstrefløjens kulturrelativisme og multikulturalisme.¹ Det er en meget forstandig analyse, som burde blive afsæt for venstrefløjens selvransagelse, når engang kritikken af multikulturalismens anerkendelses- og identitetspolitik når frem. Som det vil fremgå af bogen, er jeg langt hen ad vejen enig i kritikken.

Should traditional cultural practices that violate liberal-democratic norms be tolerated?

Der er imidlertid et centralt forhold i bogen, som er af særlig betydning for denne undersøgelse, og som jeg finder problematisk. Forfatterne diskuterer indledningsvist betegnelsen multikulturalisme. Den har en dobbeltbetydning dels som ren beskrivelse; alle vestlige samfund består af flere kulturer eller vil komme til det af demografiske og immigrationsmæssige årsager. Men multikulturalisme er også et værdiladet ord, som angiver en politisk strategi, et politisk mål eller ønske om at få flere kulturer til at leve sammen. Da begrebsforureningen omkring centrale politiske begreber er stor – dvs. kampene om dem ikke slut endnu – kan det for at undgå at ødelægge den politiske analyse på forhånd, være en god idé at citere et par autoritative kilder. Det er udelukkende for at præcisere og komprimere teksten, da der, så vidt jeg kan se, ikke er nogen forskel til Stjernfelt og Eriksens bog – bortset fra det ene punkt.

Opslag et:

Multiculturalism. As a descriptive term, multiculturalism refers to the coexistence of people with many cultural identities in a common state, society, or community. As a prescriptive term, it is associated with the belief that racial, ethnic, and other groups should maintain their distinctive cultures within society yet live together with mutual tolerance and respect. Advocates of multiculturalism often propose going beyond traditional liberal principles of tolerance for members of other groups toward acknowledgment of their positive value.

The development of multiculturalism as an intellectual theme and social movement has been most prominent in the United States—although it has

spread rapidly to other countries. Debates over the content of education in the 1970s and 1980s were pivotal in this process. These centered primarily around multiculturalist arguments for expanding the curricula to include the history and work of marginalized groups (e.g., African Americans, Native Americans, women, immigrants—and later Hispanics, Asians, gays, lesbians, and other minorities). They also urged enlarging the canon of “great works” to include texts originating outside the Western tradition. Perhaps most controversially, multiculturalism has been associated with campus movements to ban offensive speech, and with a much-maligned (and frequently exaggerated) drive for “politically correct” language and behavior (see political correctness). ...²

Det næste opslag er skrevet af Will Kymlicka, som er en af de ledende teoretikere i den multikulturelle bevægelse, og som også behandles af Stjernfelt og Eriksen.

Opslag to:

multiculturalism. Most countries today are ‘multi-cultural’ in the sense that they contain many distinct ethno-cultural groups, as a result of the historic incorporation of minority groups or the admission of new immigrants. Multiculturalism, understood as a normative claim or political ideology, argues that this ethno-cultural diversity should be accommodated, not suppressed, and celebrated, not feared. In this sense, multiculturalism stands opposed to traditional models of nation building and nationalism that sought to create homogeneous national societies within each state. Multiculturalism is a widespread movement in both Western political theory and Western political practice, but its defenders face two key challenges. First, what are the limits to the legitimate accommodation of diversity? In particular,

should traditional cultural practices that violate liberal-democratic norms be tolerated? Second, what holds multicultural societies together? In particular, can the celebration of multicultural differences be reconciled with the promotion of common national identities and loyalties? These issues remain a matter of lively ongoing debate.³

Men de to forfattere Stjernfelt og Eriksen går i deres analyse videre fra dette leksikalske niveau. Uanset hvordan begrebet afgrænses, er der:

”også på indholdssiden stærkt divergerende udgaver af begrebet. I det man forsøgsvis kunne kalde den individualistiske, eller den ”bløde” version, opfattes det som et system, hvor det står enhver frit at orientere sig kulturelt, som han eller hun vil. Man kan tro på hvilke guder, man vil, eller man kan helt lade være at tilbede guder, man kan disponere sit sexuliv efter, hvilken identitet og hvilket køn man føler sig tilskyndet til, man kan klæde sig efter de regler, som man holder i hævd eller finder sande og skønne eller på anden vis tiltrækkende, osv. I denne betydning synes begrebet at dække individets rettigheder og friheder, som måske endog kan virke forargende og krænkende på andre kulturelle normer – men det må disse andre imidlertid affinde sig med. ...

Der verserer imidlertid også et andet yderpunkt i definitionen af multikulturalisme, hvor udgangspunktet ikke er individets rettigheder og frihed, men derimod de forskellig kulturers ukrænkelighed og suverænitæt. Det er med andre ord en version, der tager udgangspunkt i fællesskabets rettigheder, og hvor disse kan hævdes i samfundet i en sådan grad, at de enkelte kulturer har ret til at kalde deres medlemmer til orden i diverse spørgsmål.” (s. 11f)

Et fælles element i de to yderpunkter af kontinuummet er kulturalismen,

dvs. “... den opfattelse, at folk er helt igennem determineret af kultur og er ude af stand til at overskride den. Og at det selvfølgelig gælder om at hævde kulturens rettigheder over for individerne.” Og det er en af bogens afgørende pointer, at det er dette særlige element, der binder højre og venstre sammen:

“Overraskende nok finder vi denne kulturalisme både på højre og venstre fløj. På venstrefløj foreligger den som multikulturalisme, som kritikløs accept af et hvilket som helst initiativ bare det legitimeres ved kultur eller religion. På højrefløjen foreligger kulturalisme som nationalisme, som kritikløs accept af hvad som helst, bare det legitimeres ved dansk kultur eller historie, i sin rene form hos Dansk Folkeparti.” (s. 14)

Det problematiske ved at bruge begrebet kulturalisme, “at folk er helt igennem determineret af deres kultur og er ude af stand til at overskride den,” (s. 14) er, at det let kommer til at skygge for alt andet. I den foreslåede strenge form, kulturen som 100 % skæbne, er det meget vanskeligt at finde konkrete personer, der forfægter det standpunkt. I stedet bliver det i debattens hede til, at enhver form for kulturrelativisme bliver til kulturalisme. Kontinua som højre-venstre, national-international, gudgivent-konstrueret, individret og grupperet glider i baggrunden, når kulturalismen kommer ind, og det øger risikoen for konstruktion af en modsætningsfri stråmand “venstrekulturalisme”, som forfatterne bestemmer således: “de politiske kræfter, der opfatter sig som de nominelle humanistiske forsvarere for islamistiske regler og dogmer i Danmark, ganske enkelt som noget deskriptivt, fordi man opfatter sig som venstrefløj; disse kræfter kan man møde i Enhedslisten, SF, Socialdemokratiet, og på dette område ikke mindst Det Radikale Venstre”. (s. 277) Måske fordi det er her de reformistiske ideer om statslig kompensation til traditionelt socialt udsatte grupper har floreret fra gammel tid.

Kulturalismen som defineret ovenfor skygger for andre forklaringer på de nævnte politiske prioriteringer, dvs. forsvaret for retten til at leve efter islamiske værdier og kultur: Offersolidaritet, antiimperialisme, indenrigspolitik og kompensatoriske politikker er alternativer, og kulturalismen blokerer for at se modsætninger inden for venstrekulturalismen selv. Kulturalismen som overbegreb lægger op til, at fællesheden og ikke forskellen imellem højre og venstretænkningen er vigtig, forskelle tillægges på forhånd ingen værdi f. eks højrefløjens hierarkiserede kulturbegreb sidestilles med venstrefløjens egaliserede begreb. Brugen af de samme ord og tankefigurer kan være overfladisk, fordi der puttes forskelligt indhold i de samme begreber. Modsætninger, som forfatterne selv nævner, forsvinder, fordi forfatterne trækker dem ud af de nu kulturalistisk inficerede fløje: den europæiske politiske filosofiske arv, rettighedstænkning, individcentrering, retsstat eller "demokrati, politisk liberalisme, menneskerettigheder, universalisme og oplysning." (s 276) Hvor denne arv ses som modsætninger eller "udfordringer" indlejret i de to indledende definitioner af multikulturalisme, reserveres de i bogen til det omtalte tredje oplysningsstandpunkt.⁴

Men venstrefløjen – og dele af højrefløjen – har ikke forladt oplysningsstandpunktet, den har tyndet det op, udvandet det med forskellige grader af kulturradikalisme, kulturel relativisme og andre forsøg på at komme ud af den kulturelle eurocentrering (alt sammen noget, der beskrives fint, men hvor processens delresultater, eller mellemstadiers nedslag i meningsdannelsen overses). Og den har foreløbig sammen med det øvrige sammenrend af venstreintellektuelle, det kulturelle mellemlag, kulturradikalister og kultureliten tabt kampen om ordene, dvs. de enslydende ord fra oplysningsvokabularet, som den deler med højrefløjen og de borgerlige.

I denne bog vil jeg derfor fokusere på processen eller diskurskampen, kampen om ordene, snarere end på kategoriseringen eller klassifikationen

af de politiske grupper. Denne proces foregår mellem fløjene og på fløjene – når kampene af særlige grunde spidser til, erobres og skiftes positioner og ejerskab til centrale ord. Rushdie-affæren førte i 1989 til gennemgribende splittelse på både højre og venstre fløj i England (*Weekendavisen* 04.08.89, se også Kenan Malik nedenfor), ligesom det skete i Danmark efter Muhammedkrisen i 2005. Fastlåste forestillinger, vaneforestillinger om ordenes brug bryder sammen og ordene må nydefineres, generobres. De to forfattere nævner selv et eksempel: DF har haft det svært med menneskerettighederne, men gjorde ytringsfriheden til deres ved at “omdøbe” den til en dansk værdi. (s. 275) Bogens omdrejningspunkt er rettighedstænkningen, ytringsfriheden – og alene det forhold, at alle fløje omgås spørgsmålet som ømtåleligt, viser, at rettighedstænkningen ikke er reserveret til et nyt tredje standpunkt, men lever som en gnavnende modsætning midt i den engang så dominerende, nu detroniserede multikulturalistiske gruppe. I undersøgelsen vises det, at de brede venstreorienterede lag af samme grund, modsætningerne i deres politiske grundlag, holder sig tilbage og ikke vil på banen – dette illustreres ved at fremdrage en række begivenheder, der er oplagte venstrefløjssager, men som falder til jorden, fordi ingen vil røre ved dem. Resten er tavshed, og altså ikke kulturalistiske felttog, som det måtte forventes, hvis kulturalisme-tesen skulle holde. Undersøgelsens fokus er ytringsfrihed, og derfor kan andre områder, hvor kulturalismen har større vægt, være overset.

Men i den konkrete situation, Muhammedkrisen og den dertil knyttede integrationspolitik, jvf. min artikel om ytringsfrihed og islam i *Kritisk Debat*, er der for mig ingen tvivl om, at det er gennem debat ud fra modsætningerne i den kulturalistiske tænkemådes særlige venstrevariant, at en ny politisk strategi skal findes.

Jeg vil herefter undlade at bruge ordet kulturalister og i stedet bruge mul-

tikulturalister, ligesom jeg undlader at bruge kulturradikale, fordi jeg betragter det som en bestemt historisk fases intellektuelle, og bruger i stedet kulturradikalister for de grupper og personer, der ligner, og som f.eks. fastholder religionskritikken som vigtig. Mere ubestemt er ordene kulturelle elite og kulturelle mellemlag, som signalerer grupper, der bevæger sig rundt mellem EL og SF og i denne sammenhæng, med fokus på individuelle kontra grupperettigheder, Det Radikale Venstre, der ligesom DF gik styrket ud af Muhammedkrisen.

Morten Thing har med rette kritiseret Stjernfelt og Eriksen for at generalisere og konkludere uden dokumentation og navne på de venstrefløjsfolk, der forfægter de kulturalistiske standpunkter.⁵ Jeg synes, at forfatternes påstande og kritik er så vigtig, at jeg som sagt har valgt at prøve at ordne vores fælles adressatproblem og samtidig fastholde og uddybe det centrale i deres kritik af multikulturalismens regime med ytringsfrihedsdebatten og karikaturkrisen som omdrejningspunkt.

Venstrefløjens Talerør

En egentlig eller nogenlunde dækkende analyse ville være omfattende og alligevel kritisabel for sine blinde vinkler og udeladelser – der er ikke nogen tjekliste over, hvem venstrefløjen og den kulturradikalistiske eller multikulturalistiske elite er. Derfor har jeg lavet en beretning med udgangspunkt i egne – dvs. ikke nødvendigvis de bedste eller mest betydningsfulde – overvejelser i kronik- og kommentarform gennem Muhammed-affærens første kriseår. Jeg tager afsæt i de relevante dele af fire af disse kronikker og kommentarer, som indgår uforandret i denne bog som de postulater, jeg forsøger at belyse og sandsynliggøre ved citater fra dagspressen. Det er et omfattende arbejde med beskeden forventet effekt, så jeg har valgt kun at gennemse det

første års offentlige debat om krisen gennem en Infomedia-søgning på navne (Metz, Rune Lund, Enhedslisten, Rifbjerg, Dansk Forfatterforening osv.) og begreber (indvandrere, imam, Muhammed, islam, karikatur osv.) for perioden 2004-06. Det giver et billede af, hvordan venstrefløjen tager sig ud i offentligheden, og hvordan den argumenterer udadtil, men ikke et billede af, hvordan diskurserne formes indadtil.

Da Muhammedkrisen var ved at være kørt godt op, skrev jeg en kronik i *Politiken*, 'Syng de sataniske vers'. Den var en uforbeholden støtte til *Jyllands-Postens* ret til at bringe tegningerne og til, at avisen gjorde det – en ligestilling mellem Rushdies og *Jyllands-Postens* ret til at latterliggøre og provokere. Reaktionen på begge udgivelser viste deres berettigelse. Når der er grund til at tage denne efterhånden velbelyste sag op igen, skyldes det som nævnt, at den også tematiserer et problem, som bliver ved at martre debatten om ytringsfriheden, eliternes og venstrefløjens rolle. Jeg har selv angrebet det kulturelle mellemlags tvetydige ageren og den dominerende multikulturalistiske attitude i både den herskende politiske elite og på venstrefløjen. Mens det kulturelle og kulturradikalistiske mellemlag (liberale erhverv og mellemuddannede i uddannelses- og omsorgssektoren) skrev og var ret synlige alle steder under krisen, var venstrefløjens talsmænd og kvinder præget af tavsshed – indtil Asmaa-sagen tvang dem ud af busken.

Ordet venstrefløj har allerede været nævnt et par gange. I denne undersøgelse har jeg vurderet de omtalte og citerede personer som alment accepterede venstrefløjspersoner eller meningsdannere på fløjen. Disse talerør er både organiserede og uorganiserede. Det forudsættes normalt, at der bag dem eller under dem er en bevægelse, en offentlighed, hvor meningene diskuteres, omdannes og sendes ud igen. Det er ikke tilfældet her, fordi jeg er usikker på, om en sådan bevægelse eksisterer, om en sådan offentlighed fungerer. I spørgsmålet om Muhammedtegningerne var offentligheden de borgerlige avi-

ser, og opsplitningen af centrum-højre levnede ingen plads til en venstrefløj, der måske også så en fordel i ikke at være eksponeret.

De omtalte talerør er altså i denne undersøgelse det, der i kritikken af multikulturalismen normalt blot kaldes venstrefløjen – bortset fra de to organiserede partier, som har officielle talsmænd. Det gør eftervisningen af venstrefløjens rolle mindre entydig, men mere realistisk. Der er ikke tale om programmatisk udtalelser eller teoretiske artikler, men om dagligdags politiske kommentarer og interventioner, herunder undladelse af reaktion, spontane vurderinger og planlagte resolutioner i forhold til karikaturkrisen og dens politiske følger, som tilsammen danner den praktiske politiske linje, der kan kaldes venstrefløjens. I en enquete om venstrefløjens krise og fremtid skriver Mikkel Thorup om kravene til formuleringen af en ny politik, som berører denne bogs emne: "Venstrefløjen må genopfinde det uforskammede og uopdragne. Forstyrrelse af det gode selskab har altid været opgaven, hvad enten det var arbejderklassen eller kvinderne som ligeværdige politiske subjekter, eller det var lighed og økologi som politisk norm."⁶

Socialdemokratiet er valgt fra uden anden argumentation end traditionen og for ikke at komplicere undersøgelsen yderligere med partiets indvandrepolitiske overvejelser i forhold til DFs vælgere.⁷

Det mest overraskende var, at venstrefløjens talsmænd var så tavse. Det er bestemt ikke min hukommelse om perioden, hvor jeg dagligt var involveret i heftige diskussioner om religion i det offentlige rum, Tariq Ramadans dobbelttungethed, retten til latterliggørelse osv. Men offentligt var de tavse – set i forhold til deres fremtrædende profil i alle andre samfundsspørgsmål og deres adgang til medierne. Den politiske korrekthed og den multikulturelle respekt for andre kulturers uspiselige trossætninger og handlingsmaksimer var lammende. Torben Bech Dyrberg generaliserer dette således: "...

venstrefløjen (er) kommet til at spille en reaktiv snarere end en aktiv rolle, hvor angst for at tage stilling overskygger kritisk refleksion. I tilgift passiviserer venstrefløjen individer ved at gøre dem afhængige af deres gruppetilhørsforhold og ved at institutionalisere disse grupper som svage og beskytte dem mod kritik for derigennem at få systemet til at anerkende dem som sådanne.” (op.cit. s. 16)

Ingen nok så absurd og politisk uafskyelig handling kunne tvinge venstrefløjen til at handle – scenen var overladt til Anders Fogh og *Jyllands-Posten*. Et eksempel må række – der var og er nye hver uge fra det ene eller det andet verdensreligionssamfund. Da det Muslimske Broderskabs ledende skikkelse, al-Qaradawi – efter utallige opfordringer fra danske imamer⁸ – trådte ind i konflikten i februar 2006 lød der ikke et pip fra venstrefløjen. Erklæringen fra Unionen af Islamiske Lærde indeholder i sit sprog og sin argumentation ellers alt det, religions- og overtrokritiske oplysningstilhængere måtte ønske inkl. en værdig modstander – her er ingen undertrykte minoriteter, her er religiøs og selvbevidst magt.

De satans vers

I februar 2006 skrev jeg som nævnt i *Politiken* en umisforståelig anklage mod venstrefløjen under titlen ‘Syng de sataniske vers’:

“Jeg er ubetinget glad for statsministerens øjensynlig provokerende og markante standpunkt i denne afgørende sag. Jeg har også i takt med Dansk Folkepartis voksende indflydelse en spirende mistanke om, at Fogh ikke ville være så ståltsat, hvis forhånelsen og latterliggørelsen havde ramt Kristus og Jomfru Maria, eller Jahve og Menorah’en, den syvarmede lysestage. Hvis det ikke havde været imamer, som hans støtteparti jo ikke kan lide, der

havde følt sig forhånet, men sortklædte præster, som hans støtteparti jo domineres af.

Det store problem er imidlertid ikke Anders Fogh, men os selv. Vi – de venstreintellektuelle og kulturradikale, det kulturelle mellemlag, vi forfattere, læger, psykologer og grundtvigianske præster holder os tilbage fra debatten, eller hvad værre er: kritiserer højrevet og højt hævet over den gemene tummel tonen i debatten. Vi skal tale pænt, høfligt og respektfuldt om og til de forfulgte muslimske medborgere, hedder det – og ikke forhåne deres tro. Der er jo trods alt forhold, der ikke er omfattet af ytringsfriheden og den demokratiske debat, såsom følelser, tro og den slags. Ikke? Religiøse følelser er nu en gang mere hellige end andre følelser, for ikke at tale om politiske holdninger. Opinionsdannerne – eller rettere de tidligere, detroniserede opinionsdannerne, som pastor Langballe præcist siger det – kan ikke lide de skærpede modsætninger, som langsomt er vokset op under netop de samme opinionsdanneres og pæne menneskers stiltiende venten på bedre tider og lytten til tonen i debatten.

De eksperter, meningsmagere og smagsdommere, som regeringen har presset hårdt de sidste par år, har alt for længe tiet stille med deres kritik af den udvikling, som man har skullet være blind for ikke at kunne se. Vi har alt for længe udvist en falsk respekt for standpunkter, vi inderst inde ikke respekterede eller ikke forstod et kuk af. Vi har bevidst set igennem fingre med religionernes undertrykkende sider, den systematiske tilsidesættelse af menneskerettigheder og sammenfaldet mellem Shari'a og Krarups menneskeforagtende, lutherske trolddomslære på den ene side og de universelle menneskerettigheder på den anden. Eller den katolske kirkes eller de amerikanske (og danske) protestantiske kristne bevægelseres reaktionære politik, som bekæmper prævention og fri abort.

De fleste debatdeltagere og opinionsdannere har tænkt, at man ikke

skal angribe en i forvejen forfulgt og forhånet minoritet, selv om den et godt stykke af vejen deler præstens syn på Guds centrale plads i det politiske liv og på oplysningens og menneskerettighedernes forbandelse.

Men det er forkert – vi skal kritisere dem, der angriber og forhåner indvandrere og flygtninge, fordi de er indvandrere og flygtninge. Vi skal angribe de indvandrere og flygtninge og etniske danskere, som vil indskrænke ytringsfriheden, og som vi mener, det er værd at kritisere. Og vi skal ikke umyndiggøre dem ved at tale pænt ned til dem, men angribe dem på linie med de grupper af danske fundamentalistiske kristne, reaktionære og højrefløjspolitikere, som vi ynder at kritisere.” (*Politiken* 01.02.06)

Det var i februar 2006, og der var desværre ikke navn på anklagerne, fordi det klart fremgik af den aktuelle situation, at venstrefløjen lå underdrejet, og det kulturradikalistiske og multikulturelle mellemlag forlod sin vante rolle som præstekritiker og trådte frem som forsvarer for pæn og dannet tale til de troende og deres imamer eller overlod scenen til bisper, rabbinere, professorer og jurister og andet godtfolk.⁹ Den tavse støtte til den halve snes imamer og viljen til at undskylde eller se bort fra deres udsagn og handlinger var enorm. Offertænkningen florerede, det var multikulturalismens højdepunkt. Enhedslisten benyttede ikke den særlige politiske situation, hvor en række muslimske organisationer anlagde sag mod *Jyllands-Posten*, til at følge op på sit tidligere sagsanlæg mod en kønsfascistisk imam – tværtimod accepterede man, at et fremtrædende medlem og senere folketingskandidat, Asmaa Abdul-Hamid, var hovedkraften bag en række muslimske og islamistiske organisationers initiativ. Der var ellers nok af interessante imamprædikener at tage af. I stedet støttede man alfaderligt, at muslimer lærte det danske demokrati at kende ved at gå til domstolene.

En af dem, der blev talsmand for den dannede samtale, var Stig Dalager,

der på krisens højdepunkt ultimo februar slog det multikulturalistiske mantra fast, "at hver kultur har sine grænser for, hvad man tillader sig selv, grænser der langt fra blot fastsættes af straffeloven. Disse grænser kan man i en kritisk dialog forsøge at forstå og udveksle på tværs af kulturerne, også de religiøse kulturer. Det kaldes en nødvendig, fredelig dialog, og den har vi brug for lige nu, i Danmark og i den globale landsby. Vi må søge respekt for vores mishag ved den (ofte) statskontrollerede arabiske presses publikation af anti-semi-tiske tegninger og tirader, vi må give respekt til en muslimsk verdens ubehag ved anti-islamiske karikaturer. Dér kunne vi begynde. Men det forudsætter en ikke angstpræget erkendelse af religiøse værdiers betydning i vores egne samfund og kulturer, der ikke blot kan nære sig på en ren markedsorienteret frihed". (*Politiken* 28.02.06) Det fremgår ikke af kronikken, hvordan man giver respekt til muslimsk ubehag, eller om der er andre religiøse – kulturelle – særtræk, Shari'a-lovgivning, for eksempel, nu vi er i gang.

Multikulturalismens milde censorer

Kenan Malik har som nævnt lavet en lige så fremragende som deprimerende analyse af multikulturalismens rødder og dens tvetydige forhold til bl.a. ytringsfriheden, *From Fatwa to Jihad*. I et kort sammendrag, der trækker de centrale elementer i multikulturalismen op og samtidig synes som en kommentar til denne undersøgelse, skriver han:

"Turbulente begivenheder som 11/9, bomberne i London og Madrid, forstadsopthøjerne i Frankrig og de stadig flere 'krænkelssesepisoder' fra vreden over *Jyllands-Postens* profetkarikaturer, forargelsen over pavens Augsburg-tale og senest postyret om romanen *Medinas juvel* har grundlæggende forandret debatten om multikulturalisme – ja, gjort den smerteligt vedkommende.

Disse begivenheder og episoder har også forandret dele af den progressive opinion. For tyve år siden forsvarerede så at sige alle liberale og venstreorienterede meningsdannere Salman Rushdies 'selvfølgelige ret' til at udgive sit værk. Også selv om det var åbenlyst, at mange muslimer fandt *De sataniske vers* inderligt stødende. I dag hævder mange fra samme kant, at selv om ytringsfrihed nok er et smukt og rigtigt princip, så bør man i praksis tage vide hensyn til kulturelle og religiøse følelser, da disse nu engang stikker meget dybt. ... hensynet til at undgå 'kulturel smerte' står over den 'abstrakte' ret til ytringsfrihed. ...

Min påstand er, at de fleste, som i dag forsvarer multikulturalisme, i første række tænker på de positive aspekter ved at leve i et åbent og pulserende samfund, som er mindre afsondret, mindre homogent og mere dynamisk og mere kosmopolitisk end før. Deres argumentation bygger med andre ord på en påskønnelse af det multikulturelle samfunds større mangfoldighed og på det kulturelt berigende ved indvandring, samkvem og udveksling mellem forskellige mennesker, åbne grænser og åbne sind. De, som advokerer for multikulturalisme som politisk proces, taler imidlertid om noget helt andet. Multikulturalisme, hævder de, forudsætter en offentlig anerkendelse og bekræftelse af de kulturelle forskelle, der nu engang foreligger. Vi lever i en verden, således er tankegangen, hvor der består dybe konflikter mellem forskellige kulturer, der hver især bygger på forskellige værdisæt, men alle har samme krav på gyldighed inden for deres egen sammenhæng. Social retfærdighed forudsætter ikke blot, at vi behandler enkeltpersoner som politiske ligemænd. Det forudsætter også, at vi anerkender grupperes kulturelle overbevisninger som havende et lige krav på gyldighed, og at vi institutionaliserer vor anerkendelse af disse i det offentlige rum. ...

Det spørgsmål, man på venstrefløjnen sjældent stiller sig, er: "Hvorfor skal

vi påskønne mangfoldighed?” For er sagen ikke den, at mangfoldighedens vigtigste gode beror på, at den giver os mulighed for at udvide vores horisonter, sammenligne forskellige værdier, overbevisninger og livsformer, evaluere dem og vurdere deres gode og dårlige sider. Mangfoldighed er med andre ord en god og vigtig ting, fordi den giver os mulighed for at deltage i en politisk dialog og diskussion, der kan hjælpe til at skabe og fremme et mere universelt sprog om medborgerskab. Men det er jo netop en sådan dialog og debat og muligheden for at fremsætte sådanne vurderinger, som multikulturalisme som politisk proces gør forsøg på at undertrykke i ‘tolerancens og respektens navn’. Selve det forhold, som er så værdifuldt ved mangfoldigheden – nemlig de sammenstød, gnidninger og konflikter, som den medfører – er just det, som mange multikulturalister frygter mest ved den.

Dette er en af grundene til, at så mange af de senere års kontroverser om multikulturalisme er kommet til at handle om ytringsfrihedens grænser. Fra de danske profetkarikaturer til Geert Wilders *Fitna* og Sherry Jones’ *Medinas juvel* frygter mange, at uhæmmet ytringsfrihed skal blive ophav til uløselige konflikter, hvorfor det nok er klogere, at vi indskrænker den i visse henseender. På venstrefløjten er stadig flere kommet til at acceptere som selvindlysende, at selv om ytringsfrihed nok er et gode, må ytringer nødvendigvis være mindre frie i et pluralistisk og multikulturelt samfund. ...

De multikulturelle censorer kræver imidlertid ikke blot respekt for personen, men også for hans eller hendes tro. Og ved at gøre dette undergraves den individuelle autonomi – både ved at indskrænke mennesker ret til at kritisere deres medmenneskers tro og ved at insistere på, at de mennesker, som hylder de pågældende overbevisninger, er for svage eller sårbare til at tåle kritik, satire eller hån.

Langt fra at udvise respekt behandler de multikulturelle censorer deres

medmennesker som ikke-autonome individer og afmægtige ofre, der behøver særlig beskyttelse. Resultatet bliver en art auktion, hvor hver enkelt offergruppe forsøger at overbyde alle de andre i at føle sig mest krænket. Hvad vi risikerer at ende med, hvis denne udvikling fortsætter, er en fuldkommen vilkårlig indstilling til, hvad der kan tolereres og ikke tolereres. Det resulterer i barokke situationer, som da den daværende generalsekretær for Storbritanniens muslimske trossamfund, Sir Iqbal Sacranie, for et par år siden fremførte nogle nedsættende bemærkninger om homoseksuelle, som førte til en politisag mod ham. Som reaktion på dette skrev 22 muslimske ledere et indlæg i *The Times*, hvori de krævede retten til "frit at udtrykke deres synspunkter i en atmosfære, hvor de ikke risikerer trusler eller mobning". Men samtidig nægtede de selvsamme muslimske ledere avisere retten til at offentliggøre de famøse karikaturtegninger af Muhammed."¹⁰

Historien før historien om Muhammed

Det startede selvfølgelig ikke med Muhammedtegningerne eller *Jyllands-Postens* stunt.¹¹ Ordet stunt fanger meget fint det uforudsigelige, der altid er, når noget sættes på spidsen, eller grænser afprøves. Allerede året før i november og december rasede der en debat om ytringsfriheden og Islam, den gang forårsaget af mordet på van Gogh 02.11.04. Fogh havde understreget sin opfattelse ved at give Ali Hirs Venstres ytringsfrihedspokal, og adskillige imamer og muftier protesterede og krævede hans accept af en begrænsning af ytringsfrihed. De lavede en politianmeldelse af DR for at have vist en del af van Goghs film *Submission*, og Fogh udtalte, at "Indvandrere skal respektere de danske værdier". (*Ritzau* 21.11.04) En artikel i *Jyllands-Posten* er karakteristisk, Kan man være muslim og demokrat samtidig? (23.11.04) Sagen sættes på spidsen, da et medlem af Herlev byråd, Fatima Shah, nægter at

tage afstand fra shari'a-lovgivningen, der siger, at utroskab straffes med stening. I artiklen citeres to islameksperter, som – karakteristisk også for den kommende krise – trækker fronterne op:

”Det interessante er, at det tilsyneladende er forbundet med komplikationer for de 25 selvudråbte imamer og 35 selvbestaltede muftier, som har nogle fordrejede, forsimplede og usammenhængende vurderinger, mens de øvrige 198.000 ikke har problemer med at være muslim og moderne på samme tid,” siger Jørgen Bæk Simonsen, der mener, at debatten er gået i selvsving. Men balancegangen mellem at fastholde islam som et urørligt udgangspunkt og samtidig hylde de demokratiske værdier er både teoretisk og praktisk umulig, mener Mehmet Necef, kultursociolog ved Syddansk Universitet. Han er ikke i tvivl om, at Fatima Shah er i karambolage med dansk lov og den almindelige danske opfattelse af demokrati og frisind.

”På den ene side anerkender hun alt, hvad der står i Koranen med shari'a-lovgivningens stening og piskning. På den anden side vil hun være demokrat med respekt for danske værdier. Hun vil ikke fortolke Koranen, men der er mange muslimske teoretikere, som mener, at Koranen skal fortolkes i forhold til det samfund, man lever i. Fatima Shah og andre indvandrerpolitikere har været omgivet af politisk korrekte intellektuelle, der har afstået fra at kritisere andres levevis. Derfor kommer det bag på hende og andre muslimske politikere, at der pludselig rejser sig en storm af protester”, siger Mehmet Necef, der peger på, at problemet er, at mange muslimske debattører ikke forstår den fri demokratiske debat. ”Selv om mange politikere med muslimsk baggrund er uddannet i Danmark, har de ikke forstået, at i et vestligt demokrati diskuterer man tingene i et åbent forum modsat mange arabiske lande, hvor det alene handler om, hvem der kan hylde herskeren

mest. Så når imam Abu Laban spørger, hvad danskerne ville sige til, at muslimer latterliggjorde dronningen, har han ikke forstået, at det gør danskerne", siger Mehmet Necef. Men ifølge Jørgen Bæk Simonsen er hele debatten ikke et udslag af et reelt problem, men af en overdreven trang til at problematisere." (*Jyllands-Posten* 23.11.04)

Den 05.12.04 opfordrer ifølge Berlingske Tidende "Fremtrædende muslimer ... trosfæller til at undersøge ytringsfrihedens grænser" og en af dem, Kassem Said, formulerer standardvendingen i forhold til kritik: "Kritik er helt i orden, så længe den er saglig. Man må gerne kritisere principper i en religion – også islam – men Koranen er hellig."

Positionerne var helt, som vi ser dem et år senere, hvor de skulle være fremprovokeret af det tilsyneladende særlige: Muhammedtegningerne. Også Carsten Juste fra *Jyllands-Posten* kunne allerede 15.12.04 skrive det standpunkt, som han holdt fast i et år senere:

"Selvfølgelig er det ikke i orden at afbillede Jesus som en hund, Muhammed som en gris eller jøder som rotter. Det er vulgært, smagløst og i enhver henseende ubehageligt. At konstatere det er imidlertid ikke ensbetydende med at argumentere for nødvendigheden af en speciel blasfemiparagraf. Den tjekkiske filminstruktør Milos Forman er citeret for, at "dele af pressen er ubehagelig og smagløs og vulgær. Men det er den pris, vi må betale for ytringsfriheden. Det er mindre smertefuldt end at sidde i fængsel." ... Konstateringen af dette er ikke ensbetydende med accept af plathederne. I den aktuelle situation, hvor muslimer har anmeldt Danmarks Radio for at vise klip fra Theo van Goghs film *Submission*, har opmærksomheden centreret sig om muslimernes trang til at føle sig stødt. ..."

Og Sherin Khankan kunne på kronikplanet i *Jyllands-Posten* 01.12.04 skrive om det muslimske krav om saglig religionskritik og blive imødegået – angrebet – frådende og kvalificeret af Leo Tafdrup som oplysningsforkæmper mod det religiøse krav om særbehandling. Militante Sikher fik forbudt et teaterstykke i Birmingham, og vrede kristne forsøgte sig med voldstrusler mod en BBC-direktør, som havde formastet sig til at sende den blasfemiske musical *Jerry Singer*. (*Information* 11.01.05) Det eneste, der adskiller situationen fra senere, er, at Enhedslisten som nævnt lagde injuriesag an mod en imam, der havde sagt, at kvinder selv var ude om at blive voldtaget, når de ikke ville tildække sig.

En repræsentant for 1.2 mia. mennesker

Sagen falder til ro igen, men der dukker nye censureksempler op hele tiden, og 16. september 2005 er Kåre Bluitgens søgen efter en tegner til sin børnebog om Muhammed blevet en sag, i og med at Anders Jerichow, formand for PEN, her 14 dage før krisen, finder det “alarmerende”, at tegnerne ikke vil tegne. “Det kan ikke være sådan, at et emne i sig selv skal få folk til at frygte at deltage i debatten. Til demokrati og ytringsfrihed hører modet til at fremføre kritik og høre kritik. Det går ikke, at man truer andre mennesker fra at fremføre deres holdning...” (*Information* 16.09.05)

På et møde på Marienborg med Anders Fogh gentages forrige års dans omkring grænser for kritikken. “Medierne skal være langt mere positive over for islam. al-Barazi fra Islamisk Forbund siger, at pressen ikke skal skabe splid i befolkningen. Medierne skal ikke forstørre fejlene eller håne religionen.” (*Jyllands-Posten* 21.09.05) Samme situation beskriver *Politikken* således, at imamer kræver medvind i pressen, her citeres al-Barazi for: “Jeg har anbefalet statsministeren at rette henvendelse til medierne og bede dem være moderate og ikke krænke eller vanære religionerne.” Begge aviser skriver, at se-

kulære muslimer protesterer mod, at radikale imamer tages alvorligt, og statsministeren belærer om, at han hverken vil eller kan blande sig. *Jyllands-Posten* skriver leder på imam-udtalelserne 24.09.05 og kobler dem karakteristisk med en anden aktuel sag: Ayaan Hirsi Alis stærkt islamkritiske bog, der har svært ved at finde oversættere, der tør lægge navn til: Vi bør "uden for diskussion forlange af de samme muslimske galninge, der profiterer på religionsfriheden, at de ikke slår syv halvmåner for sig og trækker pistolen, hver gang de hører ordet ytringsfrihed."

Så er vi fremme ved den store dag, hvor tegningerne bringes. Det er karakteristisk for den politiske stemning, at *Politiken* den dag bringer en artikel om censur ved Tate Gallery, hvor et værk er afvist, fordi det måske kan virke anstødeligt på muslimer. Muslim Council ville gerne have været konsulteret først, fordi der "nogle gange er ukorrekte formodninger om, hvad der er uacceptabelt for muslimer", hvilket jo beskriver situationen bedre end selve forbuddet mod skulpturen 'Gud er stor'. (30.09.05) *Weekendavisen* bringer en kommentar af Klaus Rothstein, der håner den kulturradikalistiske elite, som sad i Brian Mikkelsens kulturkanonudvalg, Mette Winge, Erik A. Nielsen og Jørn Lund. Kulturministeren havde holdt sin herostratisk berømte tale om kulturkamp og islam ugen før. Kanon-eliten protesterer mod islamkritikken og Brians rå kulturkamp, og Rothstein spørger grinende, hvad de dog havde forestillet sig, da de gik med til at være hans kanonpassere? (*Weekendavisen* 30.09.05) Sammenfaldet mellem tegningerne og radikaliseringen af modsætningerne i den borgerlige kulturelite var med til at skabe krise-stemningen. Det illustreres af artiklen i *Jyllands-Posten* om Brians stunt:

"Kulturkampen fortsætter, men skal nu rettes mod muslimske indvandrere, der nægter at anerkende vestlige værdier. Det fastslog den konservative kulturminister Brian Mikkelsen på Det Konservative Landsråd:

”Midt i vores land er der ved at udvikle sig parallelsamfund, hvor minoriteter praktiserer deres middelalderlige normer og udemokratiske tankegange. Det er her, at vi har kulturkampens nye front ... En middelalderlig, muslimsk kultur bliver aldrig lige så gyldig herhjemme som den danske kultur,” sagde Brian Mikkelsen.

Kulturministeren forklarede, at han anser første halvdel af kulturkampen for vundet, da den hidtidige hovedfjende – kulturel radikalisme – har erkendt sit nederlag. ”Vi skal ikke afblæse kultur- og værdikampen, bare fordi de kulturelle radikale nu rækker hånden ud imod os. Der er stadig mange slag, der skal slås. Et af de vigtigste handler om den konfrontation, vi oplever, når indvandrere fra muslimske lande nægter at anerkende dansk kultur og europæiske normer ... En middelalderlig, muslimsk kultur bliver aldrig lige så gyldig herhjemme som den danske kultur,” sagde Brian Mikkelsen.

Kulturministeren afviste således, hvad han opfatter som en invitation fra forfatteren Klaus Rothstein til at lave en fælles borgerlig-kulturel radikal front mod Dansk Folkeparti. ”Vi vil ikke hjælpe de kulturelle radikale med at dække over deres nederlag,” sagde Brian Mikkelsen.

Klaus Rothstein forklarer, at den ægte kulturkampsfrent står mellem de to nuværende regeringspartier og Dansk Folkeparti og ikke mellem de borgerlige og de kulturelle radikale. Han mener ikke, at man skal komme de kulturelle radikale til undsætning, men at der er en fællesmængde af værdier mellem de borgerlige liberale og de kulturelle radikale, som Dansk Folkeparti ikke kan være med i. Hvis Brian Mikkelsen ikke erkender det, taber han kulturkampen til Dansk Folkeparti, og det er et meget større nederlag, end ministeren drømmer om. Venstre og de konservative er i gang med at forære sejren til antihumanisterne og til dem, der ud fra en kristen-religiøs argumentation foragter menneskerettigheder, nemlig Dansk Folkeparti.” (*Jyllands-Posten* 26.09.05)

Ugen efter offentliggørelsen af tegningerne bringer *Jyllands-Posten* et interview med, hvad der skulle vise sig at være en af konfliktens hovedpersoner, imam Raed Hlayhel:

“Denne artikel er mere benzin på det bål (sammenstød mellem kulturer). Dem, der har været med til at bestemme, at dette billede (bomben i turbanen) skulle i avisen, burde have spurgt nogle muslimer først. Man må være lidt fornuftig. Vi snakker om en person der repræsenterer 1.2 mia. mennesker.” En anden tegning fremstiller Muhammed som kriminel: “Passer det på en person, der har 1.2 mia. tilhængere? Hvem har givet *Jyllands-Posten* beføjelse til at dømme denne person? Han er en universel personlighed, som ikke burde behandles på denne måde. Han har efterladt sig spor i menneskeheds historie, og det er på tide at vise ham respekt.” (*Jyllands-Posten* 09.10.05)

Samtidig opstår der åben strid i Det Radikale Venstre mellem dem, som fordømmer *Jyllands-Posten* og dem, der ikke mener, politikerne skal blande sig i brugen af ytringsfriheden. (*Jyllands-Posten* 10.10.05 og *Weekendavisen* 21.10.05) Opfordringerne til fordømmelse ebber ud mødt med argumentet om, at der har været trusler mod *Jyllands-Posten*. Formanden Søren Bald glimrer ved som den eneste radikale toppolitiker at udtale sig umisforståeligt, “det er et smukt hensyn at tage i demokratiet, at vi skal tale ordentligt til hinanden, men ytringsfriheden gælder også dem, der ikke er enige.” (*Weekendavisen*). Juraprofessor Eva Smith lagde op til den fortsatte forestilling, om at sagen kunne klares ad rettens vej, ved at udtale, at der var tale om en “krænkende provokation for provokationen skyld”, og at ytringsfriheden skal bruges med respekt for andre. “Grænsen bør gå ved ytringer der har til formål at svine andre til.” Konfronteret med professor Vagn Greves udsagn om, at der ikke er tale om brud på blasfemiparagraffen, insisterer hun på netop den

måde, som har placeret hende i venstre side af det politiske billede: "Men det er tæt på." Hun mener, at man må afvente domstolenes afgørelse. Andre jurister er helt enige med Greve, og som det viste sig, anklagemyndighederne og byretten. Oluf Jørgensen var gennem hele krisen den mediejurist, der gjorde mest for at stoppe den vennesele indskrænkning af ytringsfriheden: "Tegningerne er i tråd med en lang tradition i Europa for satire i pressen. Satire har som formål at underholde, oplyse og kommentere og give stof til eftertanke." (*Jyllands-Posten* 20. og 21.10.05) – Men desværre konfronteres de ikke med hinanden.

26.10.05 skrev *Information* en leder, hårdt presset. Udgangspunktet var, at *Jyllands-Posten* havde beklaget sig over den øvrige presses tavshed trods dødstrusler og censuropfordringer til statsministeren fra 11 muslimske ambassadører – en tavshed, der i følge lederen skyldtes, at tegningerne var "bevidst provokerende og udfordrende": "Men OK, her er opbakningen. Ytringsfriheden i Danmark er naturligvis et ukrænkeligt fundament under demokratiet. Alt skal kunne siges, og derfor er avisen i sin fulde ret til at gøre, som den gør. Men altid under ansvar. Det er dog samtidig vigtigt at slå fast, at blot fordi alt kan siges og tegnes, er det ikke ensbetydende med, at det også behøver at blive det". Og det tilføjes, for at ingen af Informations læsere skal føle sig trampet på, at *Jyllands-Postens* provokation "for provokationens egen skyld med et mediestunt, hvis begavelsesniveau ikke ligger meget højere end en opfordring til rituel afbrænding af nationalflag i ytringsfrihedens navn", ikke kan bruges til noget godt.

I konfliktens startfase fremtrådte Jørgen Bæk Simonsen ofte (berettiget) som ekspertvidne og samtidig som talsmand for den kulturradikalistiske kritik af *Jyllands-Posten*. Den 15.12.05 sagde han til *Jyllands-Posten*, at minoriteterne blev lukket ude af den offentlige debat, og at bl.a. dødstruslerne er symptom på, at rummeligheden er væk.

“Rummeligheden opnås ved, at man husker på, at retten til at ytre sig frit har skiftet udformning, fordi det danske samfund er blevet globaliseret, og den næststørste religion i Danmark er islam. Det påkalder, at islam bliver behandlet med respekt, ikke sådan at forstå, at der bliver lagt låg på de forkerte handlinger.”

Rummelighed skal give plads til respekt, som skyldes magt. Denne respekt-tænkning¹² passer fint med Bæk Simonsens herostratisk berømte bemærkning om PET-chefens råd til den politiske debat. Bæk Simonsen, der af mange på fløjen med interesse for Palæstina-sagen betragtes som en hæderlig ekspert, var tidligt ude med den strategi, som de multikulturelle lag fulgte. I et interview i *Universitetsavisen*, lavet ugen efter tegningernes fremkomst, men først bragt i *Universitetsavisen* den 10.11.05, undervurderer han ganske vist sagens sprængkraft: Frygten for sagens konsekvenser er overdrevne. “Der er millioner i den islamiske verden, der intet ved om de tegninger, en dansk avis har bragt af deres profet, og de vil næppe heller nogen sinde få viden om det.” Konflikten, som ses isoleret, skal nedtones, og vi skal kontrollere vores sprog, så det ikke krænker nogen. Så går det nok, hvis ellers *Jyllands-Posten* og Statsministeren arter sig dannet:

“Det drejer sig slet ikke om rettigheder, men om almindelig høflighed – og den blev i dette tilfælde bevidst tilsidesat ... Statsministeren har ret, når han forklarer, at han ikke kan bestemme, hvad der skal stå i de danske medier, men han kunne i overensstemmelse med lederen af PET have slået et slag for, at medierne nøje overvejer, hvordan de skriver ... Det ville klæde den almindelige debat, hvis også medierne tog sig tid til at overveje, hvordan sproget bruges.”

Udtalelsernes politiske fallit illustreres på samme side i avisen. Her bringes en artikel om en af verdens bedste tegnere og i hvert fald verdens bedste mohammed-satire, som også vises. Det er klart, at den ikke ville kunne rummes inden for Bæk Simonsens rummelighed. Det drejer sig om Doug Marlettes tegning 'What would Mohammed drive?' Skarp, dobbelttydig, provokerende. Den medførte dødstrusler. Var den unødvendigt provokerende, og over for hvem? Det kunne Per Clausen (der som erklæret kristen kunne have følt sig forulempet) eller Line Barfod godt have fortalt venstrefløjen.

Maria Grønlykke skrev 20.12.05 en kronik i *Information* som et svar på min kronik ugen før, En respektfuld og høflig ytringsfrihed findes ikke. Det er mit indtryk, at Grønlykkes kronik vandt bred anerkendelse på venstrefløjen, men den vidner om så grundlæggende uvidenhed om shari'a-lovgivning og muslimsk verdenspolitik, at den var umulig at svare på inden for den plads jeg fik tildelt. *Information* synes tydeligvis bedre om Grønlykkes kronik end min og prioriterede debatten til et læserbrevssvar. Jeg valgte at afstå fra at prøve. Hendes kronik er symptomatisk for den herskende tankefigur på venstrefløjen. En "egyptisk deklARATION" er den berømte Cairo-deklARATION, hvor de muslimske lande (OIC) bestemmer deres forhold til menneskerettighederne – bestemmelser der er indskrevet i de fleste muslimske forfatninger. Shari'a er ikke et problem og ikke kvindeundertrykkende. Ganske vist viste på daværende tidspunkt en canadisk undersøgelse, at shari'as forsøgsvis integration i familieretten var et kæmpeproblem, men jeg tror ikke at Grønlykke tilbageholdt viden om det. Hun anede det sandsynligvis ikke.

"Undervejs når du, Bredsdorff, omkring en ægyptisk deklARATION om menneskerettigheder inden for islam, som til din fortørnelse sætter shari'a over loven, religiøs over verdslig lov, og i den sammenhæng roser du *Jyllands-Postens* initiativ, fordi det "vil præcisere, at det er de civile og ikke de reli-

gjøse domstole, der afgør den sag." For søren mand, du er forskningsbibliotekar på RUC – det kan du da umuligt være i tvivl om: Shari'a gælder ikke i Danmark, og måtte den undtagelsesvis gøre det i interne anliggender mellem muslimer, som er enige om det, er det kun for så vidt, det lader sig forene med dansk ret. Det behøver vi ikke *Jyllands-Postens* tiltag for at finde ud af! Og man behøver heller ikke at bede nogen muslimer om at slå krølle på sig selv for at frasige shari'a – for sådan er det bare her. Det behøver

"Second-Class Citizens of the Editorial Page" 131

What Would Mohammed Drive?

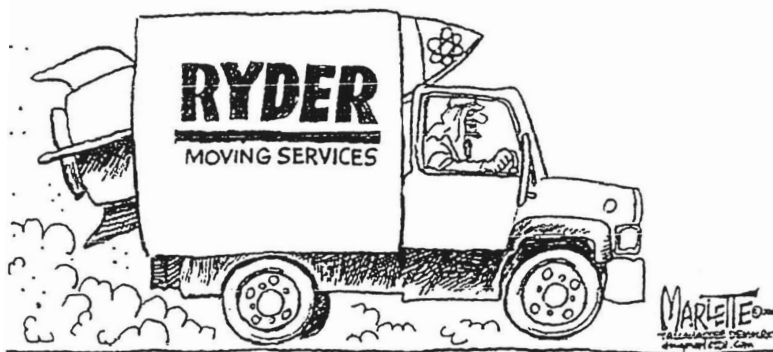

Figure 5.3 Doug Marlette, Tallahassee (Fla.) Democrat, 2002.

leaps to mind is the Ryder truck, given to us by the terrorist Timothy McVeigh, carrying a nuclear warhead and driven, alas, not by an Irish-Catholic or a Jewish Hasidim or a Southern Baptist, but by an Islamic mil-

man ikke engang at have meninger om, det kan man ikke have meninger om, slut. ... Det er en fornædelse og en devaluering at trække ytringsfriheden ned i det pøle, en usselgørelse af vort demokrati. Ytringsfriheden handler om noget stort og betydningsfuldt. Det er en rettighed, som handler om at videregive et budskab, 'at offentliggøre sine tanker', som Grundloven siger. Rushdie havde tænkt og havde et budskab. I det omfang *Jyllands-Posten* har haft tanker bag tegningerne, så var det kun et budskab til landets muslimer om, at 'I og jeres tro kan rende os noget så inderligt' – så meget for Allah og hans profet! Pur forhånelse, intet andet"

Allerede i 1992 havde Rushdie ellers skrevet: "Hvad er ytringsfrihed? Uden retten til at fornærme ophører den med at eksistere. Uden retten til at udfordre, ja endog til at gøre nar af enhver form for ortodoksi, også de religiøse ortodoksier, ophører den med at eksistere..." Men hvad det er jo bare en indisk-engelsk forfatter, som i 1989 oplevede sin bog kritiseret af islamister for netop kun at ville provokere.¹³ Grønlykke underskrev sig som jurist og vurderede, at blasfemiparagrafen klart var overtrådt. Det viste sig at være forkert – som bekendt var alle retsinstanser uenig. Men effekten af den juridiske spådomskunst var stor, som vi skal se i det følgende.

Juristernes særlige betydning

I disse måneders kamp om ansvaret for den voksende udenrigspolitiske krise tog juridiske eksperter fra tid til anden ordet i debatten om Muhammedtegningerne. Og deres sindrige blanding af ekspertautoritet og snusfornuft bevirkede, at de fik stor indflydelse på sagsforløbet. Oftest var indholdet af ekspertudsagnet, at den ophidsede debat ikke har noget med ytringsfrihed at gøre. "Det handler ikke om ytringsfrihed, men om etisk forsvarlighed", hedder det i en overskrift, hvor tre juridiske professorer udtaler sig. (*Information*

4.-5. februar 2006) "Det er ikke ytringsfriheden, der bliver begrænset, men brugen af den", mener Henning Koch.¹⁴ "Umiddelbart har det ikke noget med ytringsfrihed at gøre. Det drejer sig om etik og klogskab. Hvis vi hele tiden strakte ytringsfriheden til retsrammernes grænser, ville vi for alvor få problemer", tilføjer Claus Hagen Jensen.

Retssociologen Dahlberg-Larsen, som hører til blandt de progressive jurister, siger videre: "Ytringsfriheden giver os ret brede rammer, men vores moral forhindrer os i med vilje at krænke andres følelser." Problemet her er ordet "os" og "vores". Hvad der er ret og moral, er de pæne jurister tilsyneladende enige om. Men er de også enige med f.eks. Søren Krarup, mig selv eller andre, som afviger fra den pæne mainstream? Hvilken moral? Hvilke emner (homoseksualitet, abort, asyl)? Hvem er vi? Hvilke følelser taler vi om?

Henrik Zahle, som også var en kendt venstrefløjsperson, spurgte i *Politiken*: "Er dette en sag om ytringsfrihed?" Han svarede selv nej, bl.a. med følgende argumentation:

"Nogle vil måske ønske, at der i et land med ytringsfrihed ikke var andre sanktioner mod ytringer end dem, der følger af loven. Ytringsfriheden skal således udelukke enhver sanktion, når ytringen blot er lovlig. Hertil må jeg svare, at dette synspunkt rummer en urimelig og overdreven fokus på det retlige og er dybest set socialt uansvarligt. Hvis jeg og alle andre kun var forpligtet til at tage det hensyn til andre mennesker, som var udtrykt og krævet af loven, ville samfundet gå i opløsning. Al menneskeligt samvirke – omgang med f.eks. kolleger, naboer, handlende – bygger på en veludviklet og fintmasket hensyntagen til andre, ikke blot til familie og venner, men også til fremmede, som kan have særlig behov for omsorg. Denne livsnødvendige hensynskultur gælder også for ytringer: Vi kan ikke nøjes med at holde os inden for lovens grænser, men må på mange andre måder vise omhu i vo-

res ytringsvirksomhed, og omhuen er selvsagt særlig vigtig, når ytringen udgår fra et massemedie og vedrører et følsomt politisk emne. Det er ikke høflighed, der er påkrævet, men ansvarlighed, der indebærer, at man gør sig klart, hvem ytringen vil kunne nå frem til, gør sig klart, hvilken betydning den vil kunne have for disse, og hvilken betydning det kan få for en selv at ytre sig. Ytringens indhold kan gøre det nødvendigt og forsvarligt at såre, men så må man vedgå og tage ansvaret for disse krænkelser." (Politiken 13.02.06)

Jeg tror, Zahle i sin milde juridisk-autoritative facon udtrykte, hvad mange tænkte. Zahle tematiserer kernen i debatten: Den politiske dannelse. Men han misser den helt central pointe i denne debat om pli: *At denne særlige dannelse ikke eksisterer, eller i bedste fald kun i rudimentær form.*

VI må tage hensyn. VI skal vise os ansvarlige. VI kan ikke nøjes med at holde os inden for lovens grænser. VI må også vise omhu med vores ytringer. Hvem er dette VI? Problemet med Zahles argumentation er, at der males et idealbillede af den dannede borger. Men de virkelige politiske borgere er delt på kryds og tværs i moralske, sociale og politiske grupperinger. Disse grupperinger har forskellige holdninger, retsopfattelser og etiske fordringer og derfor forskellige opfattelser af, hvem VI er, hvad HENSYN OG OMHU er, og hvad ANSVARLIGHED er. Jeg tror, at Flemming Rose og Søren Krarup efter lidt betænkningstid ville være enige med Zahle i, at samfundet ville bryde sammen uden den "fintmaskede" daglige hensyntagen eller "livsnødvendige hensynskultur". Men de tre ville netop ikke være enige om indholdet og omfanget af denne hensyntagen. Det er netop en del af den politiske kamp at bestemme ordenes indhold og flytte deres grænser – hensyn og ansvarlighed over for indvandrere er et eksempel på noget, der ikke er enighed om.

Zahle overser, at der er forskel på den sociale regulering af tætte, følelsesprægede personlige/private relationer og reguleringen af det offentlige

samkvem – den offentlige sfære, offentligheden Det offentlige liv må nødvendigvis have andet indhold end det private. Zahles Vi sidder og taler og lever sammen i dagligstuen på Østerbro. Diskursreglerne i de private og offentlige rum er forskellige og normerne kan, hvor besnærende det end lyder, ikke overføres. Ironi, satire og åben kritik har forskellige former i offentligheden og i privatsfæren.¹⁵

Som afslutning på danske juristers forholden sig til krisen og deres optagethed af at meddele, at man blot skal opføre sig ordentligt, skal jeg blot hen-vise til endnu en retslærd, der som Dworkin er i stand til at se indgrebene i sammenhæng med forfatningsretlige og menneskeretlige forhold. Juraprofessor ved Yale Law School Robert Post siger på linje med Dworkin i en større analyse af den moralske og retlige regulering af krisen og ytringsfriheden:

“... de enkelte religiøse gruppers trossætninger kan være mere eller mindre i overensstemmelse med opretholdelsen af den type offentlig sfære, som kræves til demokratisk legitimation. En religiøs gruppe oplever måske enhver negativ reference til deres profet og grundlægger som utåleligt sårende; en anden anser måske enhver nedsættende bemærkning om deres religions karakter og dens tilhængere for at være skændig og blasfemisk. Når religiøse grupper opdeler emner for den offentlige diskussion som tilladelige eller utilstedelige, så kan den offentlige sfære skrumpe ind på måder der er uforenelig med demokratiet. Adskillelsen af tale, som er i overensstemmelse med “en konflikts høflighedsformer”, og tale som er uacceptabelt fornærmende, må derfor foretages ud fra samtalens sociale normer, som er godkendt af den demokratiske stat, til dels fordi de bedømmes som værende i overensstemmelse med den demokratiske legitimation. Heraf følger, at hvis en stats interesse i at beskytte religiøse grupper skal kunne gå hånd i hånd med ytringsfrihed, så skal staten som et minimum skelne mellem “unødige”

og "ikke -unødig" fornærmende tale på baggrund af generelle sekulære principper, som beskytter alle medlemmer i samfundet og afspejler universelt anvendelige standarder for høflighed. Tale kan ikke undertrykkes blot fordi den ikke passer til specielle sekters religiøse principper."¹⁶

Den borgerdannelse eller borgerdyd, der bliver et ideelt socialiseringsmål med det liberale demokratis opståen, er i praksis en minimumsramme, hvori der dannes klasse- og gruppespecifikke politiske kulturer, som igen sætter deres præg på tolkningen af minimumsrammen eller den almindelige opdragelse og hæmningskontrol. Der eksisterer ikke nogen fælles politisk borgerdannelse, som muliggør, at alle borgere tænker det samme ved de samme ord. En politisk borger-kultur skal skabes og en fælles referenceramme for borgerens pligter, høfligheds- og dannelsesniveau er et stort og indtil nu ufuldendt projekt. Man kan ikke bøde på hullerne i den politiske borgerdannelse ved at appellere til folk om, at de skal lade, som om hullerne ikke er der. Fejlen ved Lene Espersens sommer-projekt om at lære indvandrerbørn politisk kultur og danske, demokratiske vaner og værdier, er, at hun tror, at det kun er indvandrerne børn, der mangler civic culture og civic education, politisk borgerdyd. Det er det ikke.

Enhedslistens dilemma

Men tilbage til december 2005, hvor Enhedslisten (EL) for første gang træder ind på arenaen. Det sker i form af en protest mod Lars Løkke Rasmussens mistolkning af deres budskab. Den mest udførlige gengivelse af protesten står Per Clausen for, og den skal bringes i sin helhed, da der ikke er mange større samlede politiske indlæg at tage af:

“Enhedslisten støtter en ophævelse af blasfemiparagraffen. Man skal frit kunne diskutere, kritisere og gøre grin med religiøse personer og skrifter, Lars Løkke Rasmussen forsøger i Morgenavisen Jyllands-Posten 10/12 i et indlæg om avisens tegninger af Muhammed at så tvivl om Enhedslistens holdning til ytringsfriheden. Det er helt urimeligt. 3/12 vedtog Enhedslistens hovedbestyrelse en udtalelse under overskriften: “Ytringsfriheden gælder for alle”. I denne står der i første afsnit bl.a.:

“Enhedslisten anerkender fuldt ud Jyllands-Postens ret til at bringe disse tegninger i ytringsfrihedens navn, ligesom vi også fuldt ud anerkender enhver muslims ret til at protestere gennem brug af fredelige midler såsom læserbreve, demonstrationer og domstolene. Sådan er demokratiet!”

Enhedslisten støtter progressive og sekulære etniske minoriteters kamp mod de politiske islamister. Den bedste måde at bekæmpe de politiske islamister er integration og dialog med muslimske grupper samt afstandtagen fra fanatiske synspunkter såsom Hizb ut-Tahrir. En ordentlig integration byggede på menneskelig respekt, arbejde til alle og international solidaritet med bl.a. det palæstinensiske folk vil fjerne en væsentlig del af rekrutteringsgrundlaget for ekstreme politiske islamister.

Derfor tager Enhedslisten også skarp afstand fra Dansk Folkepartis og regeringens asociale og diskriminerende udlændingepolitik og ikke mindst Jyllands-Postens konsekvente støtte til denne politik. Hvis Jyllands-Posten virkelig ønsker et opgør med den ekstreme politiske islamisme af hensyn til ytringsfriheden, så kræver det et opgør med denne redaktionelle linje.

Som venstrefløj er Enhedslisten stærke forsvarere af ytringsfriheden. Vi bekæmper mediemonopolisering og indskrænkninger i ytringsfriheden begrundet i terrorlovgivningen, ligesom vi også bekæmper religiøst og/eller politisk betinget vold og trusler, der kan medføre selv censur og frygt.

Vores fremmeste mål er via socialisme at frisætte de enkelte individer

fra diverse undertrykkende strukturer såsom kapitalisme, krig, racisme og altså også religion. Det betyder dog ikke på nogen måde, at vi vil forhindre religionsudøvelse. *Tværtimod støtter vi religionsfriheden og retten til at udøve sin religion uden at skulle blive forhånet eller ringeagtet, sådan som det slås fast i racismeparagraffen, som Enhedslisten ønsker bevaret. Grænsen for ytringsfriheden går netop ved forhånelser og ringeagt over for bestemte personer og/eller persongrupper.*

Når vi støtter religionsfrihed, så gælder dette også frihed fra religion. Derfor må religionen være et spørgsmål for den enkelte om dennes individuelle forhold til sin gud og ikke en samfundsindretning ud fra en bestemt religion.

Sekularisering er at adskille religion og politik. *Derfor støtter vi også en ophævelse af blasfemiparagraffen, da man frit skal kunne diskutere, kritisere og gøre grin med religiøse personer og skrifter, uden at staten forbyder det og uanset, at det kan virke provokerende på nogle, som Jyllands-Postens Muhammed-tegninger gør det.*

For Enhedslisten er kampen mod diskrimination og forsvaret af ytringsfriheden to sider af samme sag. Derfor fordømmer Enhedslisten også på det kraftigste mordtruslerne fra en reaktionær islamisk ungdomsbevægelse mod tegnerne." (*Jyllands-Posten* 19.12.05, min kursiv)

Lars Løkke havde hævdet, at fordømmelsen af truslerne mod tegnerne kom til sidst i udtalelsen, efter kritikken af *Jyllands-Posten*, og konkluderet, at EL bøjede ytringsfriheden. Hans konstatering af rækkefølgen er korrekt, men konklusionen åbenlyst forkert. Men han har fært af noget – et vist ubehag over sagens kompleksitet, godt udtrykt af en gammel venstrefløjsveteran, Viggo Jonassen, Århus, senere i konflikten: "For en byråds kandidat for Enhedslisten er det særpræget både at måtte forsvare *Jyllands-Postens* ytrings-

frihed og at være enig med Uffe Ellemann i hans kritik af *Jyllands-Postens* billed-kampagne (*Jyllands-Posten* 01.11.06). Og så samtidig sammen med ræsonnable muslimer at demonstrere imod *Jyllands-Postens* ytringer, fordi avisen bidrager til had imellem befolkningsgrupper.” (*Jyllands-Posten* 07.11.06) Den særprægede følelse gjorde hele konflikten ubekvem og fremmede interne uenigheder. Det kommer tydeligt til udtryk i modsigelsen mellem de to kerneudsagn i Clausens tekst: På den ene side “... støtter vi religionsfriheden og retten til at udøve sin religion uden at skulle blive forhånset eller ringeagtet, sådan som det slås fast i racismeparagraffen, som Enhedslisten ønsker bevaret. Grænsen for ytringsfriheden går netop ved forhånelse og ringeagt over for bestemte personer og/eller persongrupper.” På den anden side “... støtter vi også en ophævelse af blasfemiparagraffen, da man frit skal kunne diskutere, kritisere og gøre grin med religiøse personer og skrifter, uden at staten forbyder det og uanset, at det kan virke provokerende på nogle, som *Jyllands-Postens* Muhammedtegninger gør det.”

Mange på venstrefløjen fandt tilsyneladende løsningen på dilemmaet ved at tie stille.

Tonen i debatten

Spørgsmålet om tonen i debatten bliver eftertrykkeligt sat på dagsordenen ved et ekstraordinært debatindlæg fra 22 tidligere ambassadører. Her taler en foruroliget klassisk elite: Der er tale om en “tilspidsning af tonen, der kun kan opfattes som forfølgelse af et mindretal, som udgøres af muslimske medborgere. ... det har aldrig været foreneligt med danske holdninger at udnytte friheden til bevidst at såre et mindretal på deres tro. Vi underskrevne er dybt foruroligede over, at et dansk dagblad har fundet det for godt at bringe karikaturer af islams mest fremtrædne, historiske skikkelse, øjensynlig uden nogen konkret anledning.”, hedder det bl.a. i det åbne, diplomatihistorisk

set ret usædvanlige brev. (*Politiken* 20.12.05) I en udtalelse fra en af ambassadørerne udtrykkes, hvad det egentlig handler om: "Jeg er tilhænger af ytringsfriheden, men jeg synes ikke man skal falde i en grøft. Man er gået for vidt, når man laver den slags karikaturer. Det minder for meget om nogle tegninger, man så i 30'erne ... Høflighed koster ingen penge, og når en række muslimske ambassadører beder om et møde, er der ingen grund til ikke at sige ja", sagde Herluf Hansen. (*Politiken* 20.12.05)

Det nævnte møde med statsministeren skulle blive det halmstrå, som venstrefløjen klamrede sig til. Ambassadører fra 11 muslimske lande henvender sig til Statsministeren, beder om et møde for at diskutere bl.a. pressens forhold til mindretal og bliver afvist. Som det er fremgået, havde Fogh allerede haft møder med herboende imamer om forholdet til pressen – og han havde fornuftigvis ikke noget ønske om at blive foreholdt, at han burde minde pressen om at bruge ytringsfriheden forsigtigt eller blot "undlade bevidst at såre et mindretal på dets tro." Brevets forskellige udgaver og sprog er blevet hidsigt debatteret. Efter min vurdering står tilbage, at det politisk set var en klar provokation, et diplomatisk forsøg på at tematisere den islamiske kamp i FN for at få forbudt forhånelse og krænkelse af religion. Jeg mener, at kriseforløbet siden har vist, at det politisk om ikke teknisk var et rigtigt valg at afvise et møde om det emne. Foghs afvisning var nok en diplomatisk uting, fordi den stillede ham i en unødigt vanskelig situation sammenlignet med et møde, hvor han kunne have blæst hovedet af ambassadørerne. Han spillede sig mulighederne for en modoffensiv af hænde ved ikke også at bruge det diplomatiske og tekniske apparatur. Men i modsætning til den stivsinde gennemtrumfning af krigserklæringen mod Irak, er der her ingen tekniske, endsige gundlovsmæssige problemer for beslutningen. Det giver bare ingen mening at fokusere på diplomatiets finere spilleregler i en situation, hvor det er politikere, der skal handle, fordi der er tale om en ren og vigtig

politisk sag. Den politiske situation tilsagde for Fogh, at der måtte siges stop – det viste sig at være en teknisk fejl, men en vigtig politisk markering. Det hævdes især af Seidenfaden på *Politiken*, at Foghs stivsindethed fangede ham, og at han satte embedsmændene – jf. de pensionerede ambassadørers protest – ud af spillet. Professor Jørgen Grønnegård Christensen gav ved en senere lejlighed *Politikens* lederskribent en opsang og elementær undervisning i politik. Han afslutter således: "I sagen om Muhammedtegningerne er der så mange principper og interesser på spil, at det kræver professionelle politikere og ikke diplomater for at afveje dem, og i den afvejning indgår såvel indenrigs- som udenrigspolitiske hensyn." (*Politiken* 01.02.06)

Men Enhedslisten¹⁷ kastede sig sammen med dagbladet *Politiken* ud i en kampagne for, at Fogh skulle angre/bøde for, at han ikke tog dette møde, som angiveligt skulle være startpunktet for katastrofen (som jeg har vist, er dette ingeniørlunde tilfældet). Tæller man presseudtalelser, vejer Foghs afvisning af ambassadørmødet langt mest af den smule, venstrefløjen ytrede sig. Det var jo i disse måneder i begyndelsen af 2006, at imam-delegationen tog til Egypten og hentede hjælp. Der var en livlig politisk debat, utallige ledere og kommentarer, som kunne have været afsæt for en insisteren på integrationspolitisk debat, dvs. en debat, der berørte de store problemer som politisk kultur, forholdet til kønnene og homoseksualitet, retspolitik osv. Ikke mindst var der i Kristeligt Dagblad et interview med den feterede Tariq Ramadan, som *Kristeligt Dagblad* mærkværdigvis titulerer 'islamekspert'. Ramadan er også en af *Politikens* yndlingsimamer. Han siger bl.a. :

"Der er ifølge loven ikke grænser for ytringsfriheden, men der er en uofficiel grænse. I ethvert samfund er der almindelig forståelse for, at ytringsfriheden må anvendes varsomt og ikke benyttes til at provokere, specielt i multikulturelle samfund, som vi lever i i dag. Det er et spørgsmål om almindelig ansvarlighed og klogskab, ikke et spørgsmål om lov og ret. I lyset af

dette synes jeg, at det var uklogt at trykke tegningerne, da det er en forkert måde at starte integrationsdebatten på. Det oppisker bare følelserne og kobler fornuften fra. Det er en unødvendig provokation.” (*Kristeligt Dagblad* 4:2.06)

Er der en fælles samfundsmæssig grænse, og går den der, hvor imamer, prædikanter og præster trækker den, kunne EL have spurgt. Og hvis ikke i Landsmødeudtalelsen (19.12.05) så den 21. februar, hvor der afholdtes en videnskabelig eller i al fald ekspertkonference om Muhammedtegningerne. Kun en ud af de udvalgte akademikere, Stig Hjarvad, mente, at det “kan have en positiv effekt at udfordre autoriteter, selv om nogle vil føle sig krænk-
ket.” Teologiprofessor Niels Henrik Gregersen ønskede derimod en stramning af blasfemiloven, men han “erkendte, at prisen for en pænere tone i debatten vil blive mindre humor og mere politisk korrekthed”¹⁸ Det kunne vel have været en kommentar værd fra det parti, som bryster sig af at støtte stort set alle oprørsbevægelser ytringsfrihed. Men nej. Måske har EL følt sig dækket ind af professor Claus Bryld, der i en kommentar skrev, at den reaktionære regerings kulturkamp havde fundet en “naturlig grænse i den større verden.” Provokationen af muslimer i Danmark “fik et uventet internationalt ekko, der vil blive kastet tilbage til hele det danske samfund...”. Han ser nu den eneste mulighed for et opgør med DFs Jörg Haidar-lignende politik og bindingen af regeringen til DF i, at udlandet reagerer med kritik og boykot, og han tager glædeligt bestik af Dansk Industris reaktion på vegne af ARLA. (*Information* 02.02.06)

Selvcensur

Men forklaringen på Enhedslistens tavshed er snarere uenighederne eller den ubekvemme følelse. I begyndelsen af marts 2006 rygttes det, at ELs hovedbestyrelse har besluttet at droppe en muhammedtegneserie til det interne blad.

“Et flertal i Enhedslistens forretningsudvalg havde ellers godkendt tegneserien, men inden hovedbestyrelsesmødet havde blandt andre folketingsmedlem Majbritt Berlau prøvet at få stoppet tegningerne. Det skete med henvisning til, at “sådanne tegninger kan udlægges som støtte til *Jyllands-Postens* og højrefløjens korstog mod muslimer”.

Tegneren er tydeligvis ikke enig: Enhedslistens holdning er, at man gerne må gå ud og opfordre religiøse holdninger – og på den her måde sker det på en humoristisk måde. Hvis der er nogen, som kan føle det her krænkende, så er det mere dem, der har et problem. Det er ikke en støtte til *Morgenavisen Jyllands-Postens* Muhammed-tegninger, men det er en støtte til tegnerne. Enhedslisten burde melde klarere ud, at vi har sympati for den situation, de er havnet i.” (*Ritzau* 03.03.06)

Folketingsmedlem Rune Lund støtter derimod afgørelsen om ikke at bringe tegningerne og giver klart udtryk for flertallets holdning: “Der er nogle, som meget gerne vil have, at *Jyllands-Postens* Muhammedtegninger skulle dreje sig om ytringsfrihed. Det mener jeg ikke. Jeg synes, at sagen drejer sig om, hvordan man bruger ytringsfriheden.” Det er på dette tidspunkt sammen med begrundelsen for den interne censur den mest autoritative udtalelse fra Enhedslisten om sagen. Og det var i grunden en skam, hvis ikke det også var afslørende for venstrefløjspartiets berøringsangst i denne sag. Skyklapper på og sluk for den kritiske tanke. For dagen før offentliggjorde 12 af verdens kendte islamkritikere et *antiislamisme-manifest*, som kunne have været en kommentar værd, da de alle mener, at sagen faktisk drejer sig om ytringsfrihed. Og ikke bare om ytringsfrihed, men også om forsvaret for at bringe Muhammed-tegningerne. (I øvrigt viser den ene af de fire tegninger et billede af Hitler, der kommenterer de andre tegninger, hvor Muhammed og Marx raser mod deres overivrige tilhængere: “Jeg ved ikke, hvad I taler om.

Det går da godt. Se bare på Dansk Folkeparti og Venstre” – nu vi taler om tonen).

Man kan se beslutningen om censur som en kommentar til de personer i partiet – eller var der kun én? – som tænker anderledes. Jacob Lindblom skrev kronik i *Information* om venstrefløjen og tegningerne, og hans standpunkter havde ikke meget tilfælles med Rune Lund og majoriteten. Den skal citeres udførligt som et stykke ‘kontrafaktisk, ikke-politik’ – det vil sige, kronikken viser den politiske linje, der kunne have været valgt, havde den identitetspolitiske eller multikulturalistiske ideologi ikke været så stærk. EL – og den øvrige venstrefløj, der sikkert i vid udstrækning læser *Information* – kendte alternativet:

“Derfor er islam ikke kun en religion, men også en potentiel totalitær politisk ideologi, som venstrefløjen skal tage alvorligt! Eksempelvis var *Jyllands-Postens* Muhammed-tegninger et forsøg på at sætte frygten på dagsordenen, da nogle tegnere ikke turde bryde det islamiske billedforbud ved at tegne Muhammed til en børnebog af frygt for at blive rituelt myrdet som filmmanden Theo van Gogh i Holland, der lavede en film om kvindeundertrykkelse i islam. For mig at se var tegnerne modige, da de udfordrede frygten for de ekstreme islamister. Når Elsebeth Gerner Nielsen kalder dette en mobbekampagne mod muslimer, eller når folk på venstrefløjen kalder det islamofobi, så viser det, at de ikke har fattet en brik. Som om mordet på Theo van Gogh er en irrationel frygt og ikke en meget virkelig hændelse!

Jyllands-Posten er bestemt en reaktionær avis, der ikke forsvarer ytringsfriheden, når det er terrorlovgivning eller monopolisering af medierne, der truer den, men dette ændrer ikke ved den aktuelle sag. *Jyllands-Posten* har sågar 13 gange, siden tegningerne blev bragt, beklaget, at muslimer har følt sig krænket og to gange undskyldt, men fortsat argumenteret for nød-

vendigheden af tegningerne. Så længe der overhovedet kan være tvivl om legitimiteten af at afbillede en historisk person og krigsherre, der tilfældigvis opfattes som profet, så skal de fortsat bringes – uanset danske eksportinteresser. Dette er ikke for at hævde, at Muhammed var værre eller bedre end andre af fortidens blodige krigsherrer såsom frankerne eller de danske vikinger, men han skal heller ikke være fredet af sin profetstatus. Samtidig har frankere og vikinger ikke over en milliard tilbedere, der i større eller mindre grad ønsker at indføre fortidens styresystem i år 2006. Netop derfor er det vigtigt for venstrefløjens at forholde sig til Muhammeds liv. Netop derfor skal han igen og igen fremstilles som en historisk person, hvis handlinger udsprang af hans samtid, og ikke som en hellig person, hvis lære står uanfægtet af tid og rum.

Selvfølgelig skal vi som venstrefløj klart bekæmpe den diskrimination og fremmedfjendskhed, som regeringen og Dansk Folkeparti står bag med bl.a. starthjælp, afviste asylansøgere og umenneskelige statsborgerskabsregler. Selvfølgelig skal vi også skarpt bekæmpe racistiske udfald, som Freverts kræftknuder o.l., men det betyder da ikke, at vi skal droppe venstrefløjens glørværdige religionskritiske fortid, hvor dogmer brydes og meninger mødes. Tværtimod bør vi da sætte fart i debatterne om islams kvindesyn, homofobi, racistiske skelnen mellem rettroende og vantro, omskæring af piger og drenge, æresdrab, shari'a osv. i stedet for at overlade debatten til højrefløjens fremmedfjendske dagsorden. Det er os, der vil sætte individet frit!

Det dumme argument, jeg har hørt, når jeg har rejst denne debat i venstrefløjssammenhænge, lyder således, at man aldrig må kritisere en minoritets religion og kultur, samt at venstrefløjens altid skal støtte de undertrykte – underforstået at muslimer er undertrykte ud fra parolen 'Vor tids jøder'. At det i sig selv er en groft ahistorisk sammenligning er måske und-

skyldeligt. At den endvidere er dybt tragikomisk, når man ser på koranens racistiske indhold mod jøder, er en anden ting. ... Det værste ved ovennævnte argument er dog, at man dermed er blind for, at minoriteter og undertrykte grupper i sig selv kan være undertrykkere. Og at man pga. en minoritets tilstedeværelse i Danmark afholder sig fra kritik af religiøst barbari i de verdensdele, hvor islam er majoritetsreligionen, såsom Saudi-Arabien, Pakistan, Iran o.l. " (*Information*, 08.02.06)

Denne linje kunne partiet også have valgt.

Et anti-islamistisk manifest – en støtte til tegningernes berettigelse

Det bliver ved med at være en myte på venstrefløjen, at tegningerne ikke er en del af det store spil om retten til at sige, hvad man mener, men en ond-sindet provokation – som om det var venstrefløjens enemærke at provokere. Derfor endnu et langt citat af en oversat tekst, som *Politikens* korrespondent i Paris skrev, samme dag (02.03.06) som det satiriske venstrefløjsorgan *Charlie Hebdo* offentliggjorde det omtalte anti-islamistiske Manifest:

"Manifestet er illustreret af en tegning af horder af islamiske 'korsfarere', der med koraner i favnen anduver de europæiske kyster, som er befolket af vantro vesterlændinge, der kun synes optaget af at æde, drikke og forme-re sig, mens de selv har forvist paven og den øverste rabbiner til to øde øer.

Bag initiativet til *Charlie Hebdo*s manifest står Caroline Fourest, forfatterinde og essayist, der har skrevet en række bøger om verdslighed og fundamentalisme, og som i fjor modtog den officielle franske verdslighedspris.

Manifestets anledning er næsten overflødig at nævne: den opflammede splid, der fulgte efter *Jyllands-Postens* satiretegninger af profeten Muhammed, som *Charlie Hebdo* langtfra nøjedes med at gengive, men der-

imod fulgte til dørs med et helt særnummer spækket med blasfemi og bespottelse af samfulde verdensreligioner.

“Målet med manifestet er at holde liv i debatten om ytringsfrihed og menneskerettigheder over for religiøs fundamentalisme og totalitarisme”, forklarer Caroline Fourest. “Derfor fandt vi frem til en række forfattere og essayister, som alle har skrevet om religiøs fundamentalisme, og bad dem om at være medunderskrivere”.

Det var ikke svært at finde frem til de bedst egnede, for som hun siger: “De var alle temmelig lette at overtale – med undtagelse af Rushdie, som var vanskelig at få fat i, men det skyldes jo sikkerhedshensyn – for de har alle gennem deres tekster eller handlinger vist, at de deler den samme holdning over for alle former for totalitarisme. Vi har faktisk gennem nogen tid luret på at offentliggøre en sådan tekst, og affæren med Muhammedtegningerne var jo en oplagt lejlighed”, siger hun.

Ifølge Fourest var manifestet også motiveret af en erkendelse af, at de vestlige regeringer synes at være klar til at give op over for de voldsomme følelser, der har fået luft i kølvandet på Muhammedtegningerne.

“Da det kom frem, at den internationale islamiske organisation OIC har kastet sig ud i en veritabel lobbyindsats for at få FN til at vedtage en klausul om beskyttelse af religionerne, var der ingen tvivl om, at vi måtte skride til handling”, fortæller Caroline Fourest.

“For det er desværre, som om vi er ved at gå i en fælde”.

En fælde?

“Ja, der er fælder både på den politiske højre- og venstrefløj. På højrefløjen har der været et ønske om at få dæmpet gemytterne på grund af de økonomiske følger af en bredere handelsboykot – og naturligvis truslerne

om fysisk vold og pression. Og på venstrefløjén, er der en særdeles uhensigtsmæssig tendens til at blande tingene fuldstændig sammen. Det er venstrefløjens klassiske kulturrelativistiske fælde. Det temmelig tågede begreb islamofobi flourer som et bredt skældsord og gør det vanskeligt at skelne mellem religionskritik – som der skal være plads til, særligt i den aktuelle kontekst – og racisme. Racisme er selvfølgelig forkastelig og bør straffes efter loven, men det nytter ikke at rode tingene sammen.

Med ordet islamofobi sammenblander og forplumrer man i ét og samme ord religionskritik, racisme og had mod muslimer. Mange tror måske, de angriber racismen, når de taler mod islamofobi, men i virkeligheden træder de ytringsfriheden under fode. For begrebet islamofobi er et belejligt redskab, der hjælper fundamentalisterne til at tie al kritik ihjel”.

Derfor gav det mening at bringe folk som Salman Rushdie og Taslima Nasreen på banen igen. For de hører til blandt de første, som i 1980’erne blev anklaget for islamofobi af islamiske fundamentalister. “

(*Politiken* 02.03.06)

Som det fremgår, er der nok at kommentere på, og adressen på kritikken af venstrefløjén i Europa er det kun Enhedslistens hovedbestyrelse, der ikke kan læse. Skal jeg finde forklaringer, ville et bud være, at man formodentlig har følt sig bekræftet i sin multikulturalistiske holdning/læsevanskelighed af en perlerække af isameksperter, der gik skarpt imod *Jyllands-Postens* provokation. Professor Jytte Klausen, ekspert i islam i Europa, talsmand for udvikling af en integrationsvenlig euroislam, promoveret ikke mindst af Tariq Ramadan, deltog i mindst seks store interviews i krisens første halve år. Og 14. januar 2006 foreslog hun nedsættelse af en kommission til at udrede sagen og bilægge den på hendes præmisser:

"Jyllands-Posten bør for det første begynde med at undskylde over for alle danskere – kristne, jødiske og muslimske – for at have trukket debatten om islams integration i Danmark ned på niveau med nazisterne og debatklimaet i 1930'erne. Alle er blevet dårligere stillet på grund af avisens tankeløse forkærlighed for provokation. Redaktørerne må se i øjnene, at sagen ikke kan bruges som forsvar for ytringsfrihed, men at nogle af de tolv tegninger – ikke dem alle – blev tegnet i en racistisk streg, der var et ekko af den nazistiske propaganda mod jøderne. I et verdsligt samfund gælder religiøse forbud for de religiøse og for dem, der frivilligt vælger at følge dem. Islams forbud mod at afbilde profeten gælder for moskéer og for muslimer, der vælger at leve efter de religiøse regler. Tegnere kan tegne profeten Muhammed så meget, de vil. Men i retten til at tale frit ligger også en forpligtelse til at tale ansvarligt." (Politiken 14.01.06)¹⁹

Her må man, ligesom ved juristernes Vi, Os og Vores igen spørge: Ansvarligt over for hvem?

Rushdie og Manifestet – forfatternes fallit

EL undviger at forholde sig til dette centrale politiske problem, selv om Manifestets talsmand Fourest er meget direkte. Men de allerfleste andre venstrefløjstalerør, der ytrer sig og derfor er med her, har også læsevanskeligheder, dvs. vanskeligt ved at forholde sig til kritikken af venstrefløjen. Måske overser nogle af dem kritikken, fordi de nu har markeret sig og valgt side med deres *Udtalelse vedrørende etnisk diskrimination i Danmark* allerede medio december 2005, se nedenfor. Eller er det, fordi mange af de 12, der står bag 'Udtalelsen' (ja her er der også 12), er danske forfattere, ligesom i det hele taget de fleste "talerør" i denne periode af krisen er forfattere. Da det oprindelige

Manifest nærmest blev synonymt med Rushdie, finder medierne panderter til ham i det danske landskab, og de udspørges qua forfattere og ikke venstre-fløj. Carsten Jensen, Hans Otto Jørgensen, Ib Michael, Stig Dalager, Mette Winge, Maria Grønlykke udtaler med små nuancer til *Jyllands-Posten* (02.03.06), at der er stor forskel på Rushdie-sagen og sagen med *Jyllands-Posten*, og at *Jyllands-Posten* ikke burde have bragt tegningerne, selv om de havde ret til det. 14 dage før havde de skønlitterære forfatters forening for-søgt en spagfærdig formulering, som fik opbakning fra en snes forfattere – det store flertal ønskede ikke nogen udtalelse: “Uanset politisk ståsted eller hold-ning til *Jyllands-Postens* offentliggørelse af de tolv Muhammedtegninger vil nedenstående forfattere opfordre alle til at bakke op om såvel mediernes som den enkelte borgers demokratiske og grundlovssikrede ret til frit at kunne ytre sig om ethvert tænkeligt emne – politisk som religiøst – under ansvar for loven.” I artiklen, der omtaler sagen, citeres desuden formanden for For-fatterforeningen for grunden til, at heller ikke denne forening vil udtale sig. “Jeg har flere gange givet interviews og sagt, at ytringsfriheden er ukrænkelig, men at det ikke friholder den enkelte for at udvise omtanke eller ansvar. Så jeg tror ikke, at vi vil komme med flere erklæringer.” Det vil derimod Bent Viin Nielsen “Jeg vil simpelthen ikke anerkende, at denne her sag har noget med ytringsfrihed at gøre. Hvis den har, så er det den perverterede afart af ytringsfriheden, der hedder håneretten”, siger han, og Kirsten Thorup, der ofte optræder som en slags kulturambassadør for venstre-fløjen, siger “Sagen handler om, at et etnisk mindretal – muslimerne – skal vænne sig til at være genstand for spot, hån og latterliggørelse. Ytringsfriheden er ment som en ret til, at man kan kritisere magthaverne uden at komme i fængsel. Ytringsfri-heden er ikke en ret til, at forskellige grupperinger i samfundet skal kunne hån hinanden og kaste med mudder.” (*Berlingske Tidende* 14.02.06)

I december 2005 var nogle af de samme danske forfattere ude efter mud-

derkastningen eller tonen i indvandredebatten. De 12 forfattere var: Suzanne Brøgger, Ib Michael, Benny Andersen, Klaus Rifbjerg, Stig Dalager, Kirsten Thorup, Carsten Jensen, Thomas Boberg, Henning Mortensen, Hanne-Vibeke Holst, Inge Eriksen, Per Schultz Jørgensen. I deres udtalelse, som, tror jeg, dækkede opfattelserne meget bredt blandt venstrefløj og kulturelite, og som sprogligt og indholdsmæssigt er usædvanligt avanceret, stod:

Skæg med profeten

slør frit kunne sparkes ned, og til og med ville have »godt af det«. Hlayel og Akkari stod således i spidsen for det strategimøde allerede 2. oktober, hvor 19 aktionspunkter og andre påfund blev opridset, lige fra at anlægge sag til at kontakte ambassadører og internationale islamister, blokere JPs telefoner, brænde danske pas, anstifte international boykot og meget andet – hvoraf det meste skulle blive realiseret i de følgende fem måneder.

Interessante er et par afgørende datoer i dette internationale forløb, der trækkes frem, således OICs

han pludselig – tvunget af kulturalister i parti-baglandet? –

svinger 180 grader omkring og nu angriber teg-

ningerne. Et særligt spørgsmål angår naturligvis det famøse møde, som statsministeren ikke afholdt

med de 11 ambassadører i efteråret. Vi kender nu dagbladet *Politikens* kraftige forårsfelttog for, at dette udeblevne møde og Foghs udeblevne und-

og so tog P og me modsi var st

SEI li venhe bringe frem, ket. I journa tater f appara Isæ tations tus – s terviev disses gisere: fattere

Weekendavisen d. 24.05.06. Oprindeligt bragt i Jyllands-Posten

“Vores medborgere med muslimsk kultur- og trosbaggrund – mange af dem danske statsborgere som vi selv og mange højtuddannede og velintegrerede – bliver over én kam udsat for forhånelser af deres religion og kultur, nedværdigende og diskriminerende omtale og usande kollektive generaliseringer. Selv Folketingets talerstol bliver benyttet i dette øjemed, og endog ministre udviser en ikke før set intolerance over for de etniske minoriteter i landet. ...

Fremtrædende højrefløjspolitikere hæfter uvilkårligt i offentligheden mærkater på vores muslimske medborgere som ‘pest’, ‘baciller’, ‘kræftknunder’, ‘der venter på at blive mange nok til at slå os ihjel’. Vi kender denne retorik fra historien, senest fra Balkan, hvor den var en bebuder af de kun alt for velkendte etniske udrensninger. Der er tale om en glidebane af moderat racisme, der allerede i flere henseender er slået over i diskrimination og dobbeltlovgivning baseret på et: ‘dem’ og ‘os’. En regel for ‘os’, en anden for ‘dem’.

Regeringen har med sit medløb over for de anti-etniske tendenser et *klart ansvar* for atmosfæren af stigende intolerance over for landets etniske minoriteter, det gælder også i en vis målestok dele af den politiske opposition samt medierne, der ofte ukritisk viderebringer fremmed-fjendtlige synspunkter. Af samme grund angiver en stor gruppe af indvandrere og flygtninge tonen blandt danske politikere og i medierne som en hovedårsag til, at de ikke føler sig anerkendt, men derimod udelukket i landet.

Netop den menneskelige og sociale anerkendelse, der er så afgørende for en vellykket integration, har det politiske og officielle Danmark ikke i praksis villet give de etniske minoriteter. Af samme grund er risikoen for en udpining af indholdet af retssamfundet og demokratiet nærliggende med dets fundament af lighed for loven og mindretalsbeskyttelse. ...

I stedet for helhjertet og effektivt at tage fat om de store sociale og

samfundsmæssige problemer, der på grund af årtiers forsømmelser er opstået som følge af den fejlslagne integration, udråbes indvandrere og flygtninge som roden til alt ondt. I stedet for at afdramatisere og analysere problemerne og søge saglige, praktiske og overskuelige løsninger fremhæves selv små konflikter på hysterisk vis som uoverskuelige, ja, så kulturelt og religiøst betingede, at de kategoriseres som uløselige ...

Vi er inde i en farlig tilvænningsproces, der gør os døve og blinde over for skreddet i vore værdier. Dagligt optrappes retorikken, dagligt vokser doserne af aggressivitet i politik og medier, men vi hører det ikke mere, ser ikke uretten, for vores målestok for demokratisk anstændighed synes at være gået tabt.

Vi tror på det danske demokrati, på dets levedygtighed og fundamentale sundhed. Vores historie er rig på umistelige moralske værdier, som også bør lede os, når vi i fremtiden forsøger at navigere os frem i en verden, der ikke længere er så overskuelig, som den var engang. Derfor må vi også spørge os selv og hinanden, om det moralske skred, der er sket her i landet, og den afmontering af vores humanistiske samfundsmodel, der i de senere år er igangsat af et snævert folketingsflertal, skal have lov at fortsætte: Er dét virkelig det Danmark, vi ønsker at leve i?

Vi lever et privilegeret liv, men følger der ikke også forpligtelser med privilegierne? Er der ingen grænser for, hvilken nedværdigende behandling af andre mennesker vi ønsker at leve lykkeligt med?

Anstændige mennesker findes inden for alle partier og alle politiske retninger, og vi tror, at i Danmark er de anstændige endnu i flertal. Det er på tide, at vi alle begynder at bruge den ytringsfrihed, som ikke blot er vores grundlovssikrede ret, men også demokratiets fundament. Det er på tide, at vi deler os efter vore anskuelser og dybeste overbevisninger, også og især dem, der går på tværs af partiskel. Det er på tide, at vi siger fra.

hommes qui, au lieu
de se révolter et de
se débarrasser du
pays que ces salopards
leur imposent, entrent
dans leur jeu mo-
tifère ? Une telle abomination est im-
possible dont
à fuir pour quelqu'un
le cerveau est normale-
ment constitué et
exempt de toute tare
inculquée de force, dès
la naissance, par des pa-
indignes. Un autre truc, moins
mais aussi désolant, est
d'entendre des gens de
gauche, comme Mouloud
Aounit par exemple,
qui dirige le MRAP,
prendre la défense de
ces handicapés mentaux
par peur, j'imagine,
d'être traité d'arabophobe.

Cet amalgame constant entre
ethnies, les nationalités, les races
et les re-
ligions est consternant. J'ai beau avoir beaucoup de
respect pour la lutte que mènent les Palestiniens contre
l'occupant israélien, je conchie les dirigeants ra-
cistes du Hamas et ceux des Brigades des martyrs
d'Al-Aqsa ... et je ne vois, dans cette attitude aucun
hasard !
Même s'il m'y
avait eu une
telle abomination.

Au Yémen, 5 000 femmes ont
manifesté dans les rues de Sanaa, avec
des banderoles portant des formules tel-
les que « Je mourrai pour toi, Prophète ! ».

Washington condamne
la publication des caricatures.

Gør vi det ikke, vil vores fremtid blive præget af stadig mere umenneskelighed og intolerance. Vi vil ende med et opsplittet og til sidst uigenkendeligt og konfliktfyldt Danmark, som kun de færreste af os vil bryde sig om at leve i.” (*Politiken* 15.12.05)

Udtalelsen, som primært er rettet mod regeringens samarbejde med DF, undlader trods sin erklærede humanisme at spørge til bevæggrundene hos de kritiserede, der står for ‘umenneskelighed’ og ‘intolerance’. 21. december slutter 252 menige forfattere samt Forfatterforeningens bestyrelse sig til de 12 indenlandske manifestskrivere, som igen 28. januar 2006 skriver et åbent brev som kalder til modstand mod højrefløjen og denne gang eksplicit nævner Dansk Folkeparti – formodentlig underforstået, at den modstand, der opfordres til, ikke vil krænke, forhåne eller såre nogen. Det er et enestående opørdsdokument, så det skal bringes in toto.

“Længe leve ytringsfriheden!

I december skrev vi, 12 forfattere, et åbent brev til offentligheden om den behandling, mennesker af udenlandsk herkomst er udsat for i Danmark. Vi opfordrede borgerne i Danmark til på demokratisk vis at tage stilling og sige fra over for diskriminationen og den snigende umenneskelighed.

I de uger, der er gået, siden vi skrev vores åbne brev, har hundredvis af forfattere, præster, læger, psykologer og veteraner fra diplomatkorpset givet udtryk for en lignende bekymring som vi. Konflikten mellem den udvikling, de hidtil havde været tavse vidner til, og deres personlige moral har tvunget dem til at træde frem. De besluttede sig til akkurat som vi at bringe ytringsfriheden til live igen. Også Europarådet og Politiets Efterretningstjeneste har peget på faren ved den stigende dæmonisering af de etniske minoriteter.

Der var to grunde til, at vi skrev vores åbne brev. Den ene er en stigende bekymring over det skred, der i disse år er sket i de humanistiske værdier, som vi ellers anså for fundamentet for det danske demokrati. I den offentlige debat optræder der stadig hyppigere ord og udtryk, som vækker minder om totalitære bevægelser på andre tidspunkter i historien. Det gælder ikke mindst den stadige jagt på syndebukke blandt landets etniske minoriteter.

Men det handler ikke kun om tonen i debatten. Det handler også om den praksis, der uvægerligt ledsager et sprog, som konsekvent nedvurderer hele samfundsgrupper. Måden, hvorpå mennesker omtales, er ofte et varsel om den måde, hvorpå de vil blive behandlet i fremtiden. Det ser vi i lovgivningen, der tegner et stadig mere foruroligende billede af et etnisk opdelt samfund med første- og andenklasses borgere, hvor mindretal af udenlandsk baggrund udelukkes fra de rettigheder, der er en selvfølge for etniske danskere. Den stadige mistænkeliggørelse af vore muslimske medborgere følges op med krav, påbud, kontrol og forskellige former for afstraffelse.

Den anden grund til vores åbne brev er fraværet af en slagkraftig opposition, når det gælder udlændingepolitikken. Men tavshed er farlig for demokratiet, for den, som tier, samtykker. Tavsheden er medløberens første skridt. Andet skridt er åben accept, det tredje aktiv deltagelse i forfølgelsen, og så har vi for længst forladt det humane samfund. Derfor siger vi fra. Vi ønsker den for demokratiet så livsvigtige debat tilbage i dansk politik, ikke blot den, der handler om friværdis og skattestop, men også den, der handler om menneskesyn, moral og ikke mindst fremtiden for landets etniske medborgere.

Vi henvender os til alle de mennesker, der, fordi de lever i et demokrati, bærer et ansvar for udviklingen, hvad enten de er enige med den eller ej.

Også i hvert af de store gamle partier må der findes en fraktion, som for tiden ikke lader høre fra sig, men som består af konservative, venstrefolk eller socialdemokrater med samvittighed.

Vi er blevet beskyldt for at ville genindføre censuren i Danmark, fordi vi har kritiseret en sprogbrug, der stempler hele grupper af medborgere som laverestående væsener, pest og kræftceller. Men vi ønsker ikke, at love og paragraffer skal anvendes imod Dansk Folkepartis misbrugere af ytringsfriheden. Ganske vist er deres fordrejninger og manipulationer i sig selv undergravende for demokratiet, men farlige bliver demagogerne for alvor, når ingen modsiger dem og udstiller deres reducerende menneskesyn, der ikke giver plads til alle uanset etnisk oprindelse og tro.

Dansk Folkepartis repræsentanter definerer sig selv som 'de nye kulturelle og politiske magthavere'. I overensstemmelse med arven fra den første danske dissident P.A. Heiberg bruger vi vores ytringsfrihed til at kritisere disse nye magthavere og ikke mindst den regering, der samarbejder med dem.

Vi opfordrer alle til med sig selv at afgøre, om de mange hadske ord, der stempler medmennesker som kræftceller, laverestående væsener og kriminelle, blot skal mødes med et skuldertræk.

For der er en ting, historien lærer os igen og igen: Når hadet ikke får et modsvar, ender umenneskeligheden med at regere."

Den afsluttende lidt klodsede retoriske judoøvelse, hvor DF bliver omdefinert til den nye herskende elite og derfor i venstrefløjs- og kulturradikalistisk politisk logik bliver et legitimt mål for kritik og forhånelse, er for så vidt helt efter bogen for politisk håndværk, men det er symptomatisk for samme fløje (eliter), at de ikke overvejer, hvilke grupper DF faktisk repræsenterer – samfundets eliter eller andre svage grupper end de etniske? Er påstanden, at disse "misbrugere" af det talte ord fordrejer deres baglands tanker og slet ikke re-

præsenterer dem? Hvor er de forfattere, som skriver om under-Danmark og den tredjedel (mindst) af borgerne, der egentlig sympatiserer med DF, og som vi ikke må lege med?

Det interessante ved disse usædvanlige dokumenter er også det, der ikke står i teksten, og de referencer, der laves til virkeligheden uden for teksten. For at få et billede af det sidste, den kontekst, teksterne kommer i, har jeg taget to karakteristiske avisartikler fra hhv. d. 26. januar og d. 4. Februar 2006 med. I den uge gik verden langsomt af hængslerne set fra København:

“Muhammed-sagen er for alvor blusset op, efter det saudiske ministerråd i mandags fordømte “visse europæiske avisers tilsmudsning af profeten Muhammed”. Ifølge saudiske medier udtrykte ministerrådet desuden “bekymring” og “overraskelse” over den danske og norske regerings “utilstrækkelige reaktion” over for aviserne.

Det saudiske rådgivende parlament, Shura, har ligeledes fordømt *Jyllands-Posten* og det norske *Magazinet*, som for nylig genoptrykte de kontroversielle tegninger, der blandt andet fremstiller Muhammed som terrorist.

Shura-rådet opfordrede samtidig de danske og norske parlamenter til at tage afstand fra det, rådet kalder “den anti-islamiske kampagne” i de to lande.

Siden mandag har de saudiske aviser været fulde af artikler og kommentarer til sagen, ligesom en tilsyneladende effektiv e-mail- og sms-kampagne har floreret i landet.

Sideløbende med den omfattende medieomtale har en gruppe saudere under ledelse af den indflydelsesrige forretningsmand Hassan al-Mahdi og den islamiske teolog Yusuf al-Qaradawi fordømt tegningerne og opfordret de saudiske forbrugere til at boykotte danske varer.²⁰

Opfordringen fik onsdag yderligere vind i sejlene, da landets religiøse

overhoved, stormufti sheik Abdul Aziz al-Sheik, krævede, at den danske regering stiller *Jyllands-Posten* til regnskab for tegningerne og tvinger avisen til at komme med en undskyldning: "Regeringen bør give (avisen) en bøde som afskrækkelse. Det er det mindste, muslimer kræver", hed det i en erklæring fra stormuftien. " (*Information* 26.01.06)

Og 4. februar: "I de arabiske aviser lørdag var der længere reportager om demonstrationer rundt om i den muslimske verden i forbindelse med fredagsbønnen, hvor mange imamer buldrede imod de aviser, der har bragt tegningerne, og først og fremmest *Jyllands-Posten* og Danmark.

– Vi må fortælle europæerne, at vi ikke kan leve uden dem. Men de kan heller ikke leve uden os. Vi kan købe Kina, Japan, Malaysia. Vi vil ikke lade os ydmyge", sagde den islamiske præst sheik Yusuf al-Qaradawi under en fredagsbøn i Qatar ifølge avisen Gulfnews.

"Hele nationen skal være vred, rejse sig og vise vreden. Vrede er et krav. Vi er ikke en nation æsler. Vi er en nation af løver, sagde Qaradawi, der er egypter". (*Information* 14.02.06)

Tilsvarende dramatiske begivenheder var der omkring den første forfatterudtalelse i midten af december 2005 – det var imamernes rejse til Mellemøstens regeringer og afsløringerne af de salafistiske imamers dobbeltspil. MEN ingen af brevene har en henvisning til Muhammedtegningerne, måske bortset fra sproglige henvisninger som "forhånelser af deres religion". Og der er ikke en bemærkning om de religiøse mørkemænd, der befolker prædikestolen fredag i moskeen. Det er, som om forfatterne, den kulturelle elite og for de tolv vedkommende, den kulturradikalistiske elite, forsøger at skabe deres egen kampplads, ligesom Enhedslisten skaber sin i jagten på en kommission, der skal nagle Fogh til ansvaret for hele krisen.

Forfatternes kampplads hedder dannet, ikke krænkende og sårende, ikke hadske og ikke fordrejende, human og historiebevidst ytringsfrihed, som skal bruges mod DFs "misbrugere af ytringsfriheden". De mange hadske ord skal ikke mødes med et skuldertræk. Men forfatterne fortæller os ikke, hvad de så skal mødes med, ud over at tonen skal være anderledes og følges op af en ændret praksis. Overskriften på brevene kunne have været "Ikke et ord om Muhammed", for spørgsmålene melder sig straks: Hvad med tegnerne? Hvad med tegningerne, hvad med imamernes propagandatur, hvad med rygterne om et FN-blasfemiforbud? Tilbage står to forhold. For det første: Kultureliten siger ikke andet end politikerne, juristerne og ambassadørerne: Tal pænt, ti stille. Dannet og med smag undsiger forfatterne deres udenlandske kolleger: Pamuk, Rushdie, Monica Ali, Nasrin og mange andre (se omtalte nummer af PENs Magasin nr. 2 2009). For det andet: Der er formodentlig indbyrdes uenighed om retten til religionskritik og satire, så maximen fra første punkt træder ind: Ti stille. En teknisk detalje skal dog nævnes: I deres åbne breve indrømmer forfatterne, at striden drejer sig om ytringsfriheden, og de vil sågar misbruges af den til livs. Desværre lykkes det som bekendt ikke at overbevise den øvrige kulturelle og kulturradikalistiske elite om dette, og det får ikke de kendte forfattere til at gå i rette med de mindre skønånder som Ellemann, overrabbieren og Grunfossdirektøren, endsige kampagneredaktør Seidenfaden.

Over for det pæne litterære selskab – de selvudpegede retmæssige brugere af ytringsfriheden – og deres humanistiske appeller forekommer Klaus Wivels vurdering rigtig:

"Vær tonedøv. Alt er til debat blot ikke tonen. Det skulle forfatterne have skrevet under på. Hvis de flere hundrede danske forfattere havde lavet en underskriftindsamling i respekt for og beskyttelse af 'den dårlige tone', ville

det have givet mening. Litteratur handler ikke bare om det skønne, det handler også om det sande, og sandheden bliver til enhver tid forvækslet med 'den dårlige tone' i de forurettedes ører.

De eneste i verden, som netop ikke kan skrive under på 'den gode tones' bevarelse, er forfattere, men pludselig står der over 300 navne og taler om 'en forråelse af debatten'. Forfattere: Forråelsen er helt på jeres side.

Det er ikke ofte, forfatterne går sammen om en underskriftindsamling: Det er, så vidt jeg ved, endnu ikke sket til fordel for den tyrkiske forfatter Orhan Pamuks ret til at tale om det armenske folkemord i Tyrkiet, ej heller til den hollandske forfatter og politiker Hirsi Alis ret til at skrive og sige, hvad hun vil, uden at skulle leve et liv i skjul, eller til de forfattere i Mellemøsten, som får udstedt fatwaer mod sig, eller som må henslæbe tilværelsen i fængsel.

Nej, denne markante protest sker i et forsøg på at snævre ytringsfrihedens grænser ind: Racismeparagraffen er åbenbart ikke nok. Der skal en strammere debatmoral til. Ikke engang lemminger har nærmet sig deres egen afgrund så hastigt ...

Det er omsonst at nævne alle de forfattere, hvis værker ikke faldt i god smag, da de blev udgivet, men som i dag er selve den tone, som al anden litteratur afstemmes efter: Rousseau, Dostovjeskij, Rimbaud, Freud, Joyce, Nabokov, Solzjenitsyn, Rushdie, Houellebecq.

Det var dårlig tone, da P.A. Heiberg fornærmede den danske kongemagt og blev sendt i livslang eksil. Venligt var det ikke af Søren Kierkegaard at kalde de danske præster for "Kannibaler", Georg Brandes, Poul Henningsen, Hans Kirk, Kaj Munk, Hans Scherfig, Henrik Stangerup osv. ville have skrevet sig ud af dansk litteraturhistorie, hvis de havde pålagt sig den selv-censur at skulle tale pænt til de folk, de var uenige med. " (*Weekendavisen* 30.12.05)

Kulturradikalistiske fiduser

Der gør sig i øvrigt en bedrøvelig, ny retorisk fidus gældende i blandt det kulturelle mellemlags bedst skrivende. Den er en bedrøvelig fidus, fordi også de skarpeste, vittigste og mest hensynsløse kritikere, som er hyppige brugere af ytringsfrihedens vide danske rammer, bruger den: 'Alle tager jo hensyn til omstændighederne, når de taler eller tier stille – til hverdag går jeg da ikke rundt og siger alt, hvad jeg tænker'. Denne dagligdagserfaring breder så på vittig og skarp vis ud over ytringsfriheden, hvor den bruges mod de standpunkter, man ikke kan tåle at høre: Vi foreslår ikke censur, blot lidt pli, dvs. evnen til at tolke omstændigheder socialt korrekt. Jeg har ovenfor argumenteret demokratiteoretisk for, at den offentlige samtale er særegen i forhold til den private. Men ikke bare dialogens form, også omstændighederne tolkes forskelligt, afhængigt af interesser, klasse, uddannelse, stilling, sikkerhed, så selv om der kan være enighed om at tage hensyn til omstændighederne, betyder det ikke, at der pr. automatik er enighed om, hvor og hvornår der skal ties. Som eksempel skal fremdrages en af Georg Metz' ugentlige syrebade for regeringen fra perioden og en sammenfattende kommentar fra Rifbjerg til al den (unødige) snak om ytringsfrihed (frihedshysteri!!!) – da fanden blev gammel, gik han i kloster!

Georg Metz og Klaus Rifbjerg er vel indbegrebet af københavnsk kulturradikalisme med hyppige referencer til Poul Henningsen. Metz starter da også sin kommentar i Information om Foghs Skabskulturradikalisme med et digt af PH. Datoen for kommentaren er 25.02.06. Karikaturkrisen er på sit højeste, og artiklen starter sådan:

'Nu tæver klokkeren de frelste sammen
og menigheden lyster ham desværre
og træder livets mening fornt i støvet

og piller ben og vinger af vor herre'

PH: 'Søndagsstemning',

Kulturkampen 1938

Lidt længere nede i teksten understreges "Det siger sig selv, at kulturradikalismens fædre – Brandes især, senere PH – kom på konfrontationskurs med gejstligheden og de nidkært troende."²¹ Han langer ud efter P1, som efterhånden er blevet en "kristen lokalstation," resten af kommentaren er en finurlig legen med ordene Fogh, idiot, åndsforsnævret, røvkedelig kontrolfreak. Det underliggende formål synes at være at vise, at det har man ret til at skrive eller råbe på gaderne, men situationsfornemmelse og strategiske overvejelser – omstændighederne – gør, at de fleste tier stille. Foghs tilhængere 'gradbøjer' ytringsfriheden ved ikke at sige det, som alle ved, at han beviseligt er: En 'kreativ bogfører'. Det går slet ikke op for Metz, hvor stort et selvmål han laver: Han driller Hjort Frederiksen med, at han ikke føler sig forpligtet til at sige sin mening om Fogh. Ytringsfriheden er jo, som Uffe Ellemann siger, en ret ikke en pligt, så Hjort Frederiksen vil ikke drømme om at bruge sin ret til at sige, at Fogh er idiot, men Metz har ret og lyst til at bruge sin. Metz viser det modsatte af det, han skulle vise: Ytringsfriheden må være uindskrænket inden for lovens rammer, fordi der ikke er enighed om, hvornår man tier stille.

Jeg ved ikke, om Metz er medunderskriver på nogen udtalelse om tonen, men hans herlige, ætsende onde kommentarer er det bedste eksempel på tekster, der måtte rammes af tone-politiet. Men det særeste og lidt deprimerende ved kommentaren er dog brugen af flabet religionskritik, fordi det er bombesikkert, at Metz ikke ville have ladet digtet handle om, nå ja f.eks. Muhammed:

Nu synger muezzinen mænd'ne sammen
 og ummaen lyrstrer jo desværre skræppet
 og knæler livets mening ned i tæppet
 og piller skæg og turban af profeten
 Fredagsstemning 2009

Karakteristikken 'nidkært troende' i Metz' tekst ville han aldrig bruge om muslimer. Karakteristisk nok nævnes islamrelaterede forhold kun i dækform som "Dansk Folkepartis to kristne mullafætre". Det er indbegrebet af multi-kulturelt amputeret kulturradikalisme.

Rifbjergs tekst om 'det misforståede frihedshysteris mølle' har samme grundfigur om ytringsret og ikke pligt. Man gradbøjer ikke friheden, men bøjer sine ytringer efter omstændighederne. Men teksten udtrykker fint, tror jeg, de common sense betragtninger, som mellemlagene og venstrefløjén gjorde sig/gør sig om disse ubekvemme spørgsmål. Den skal af hensyn til den uforfalskede rifbjergske form, som jeg holder meget af, og af hensyn til det skandaløst pinlige indhold bringes uforkortet. Den er jo i sammenhængen en anakronisme fra 2008, men Rifbjerg har ikke skiftet opfattelse. Snarere end at udvise respekt for den gode tone giver Rifbjerg her den egentlige baggrund for, at han skrev under på de 12 danske forfatters udtalelse i december 2005.

"Ytringsfrihed

Fra at være et ord eller et begreb har ytringsfrihed forvandlet sig til et vræl. I hvert fald fremføres det ofte med en skingerhed, der går gennem marv og ben. Ytringsfriheden kan hverken diskuteres eller gradbøjes, den er, og hvis den ikke er, er fanden løs i Laksegade, og himlen truer med at falde ned på jorden. Man skulle tro, at ytringsfriheden var under pres, og nationen stod i

fare for at ende som i Christians 6.'s dage, hvor censuren herskede, og man bestemt ikke kunne trykke hvad som helst. Ytringsfriheden er de neokonservatives kampstandart, og den er faldet som en appelsin i turbanen, hvis sådan én altså kan det. Tanken om at ytringsfriheden af og til også indeholder retten til at holde sin mund, opfattes som skændigt forræderi. At man bøjer og afbøjer sine ytringer efter omstændighederne opfattes som en uhyrlig tilsnigelse på vejen til den totale underkastelse og dermed anerkendelse af censurens og selvensurens genindførelse. Hvilket selvfølgelig er noget paranoidt sludder for så vidt ingen (for nu at tage et eksempel) ville drømme om at undertrykke eller forbyde, hvad jeg skriver her eller hindre et dagblad i at trykke en række ubehjælpssomme karikaturer. Men tanken om den fulde ytringsfriheds eventuelle krænkelse er vand på det misforståede frihedshysteris mølle. Der er ingen grænse for, hvem fædrelandet i dag er parat til at befri, ja man går med oprejst pande i krig i fjerne lande for at indføre frihed og demokrati uden at skænke det mange tanker, hvad frihed og demokrati og ytringsfrihed betyder i sammenhængen: Ytringsfrihed, frihed og demokrati er ikke andet end ordene rummer: Ytringsfrihed, demokrati og frihed. Derfor er begreberne også lige så tomme som de hoveder, der slynger om sig med dem – ikke mindst i et land som Danmark, hvor umenneskelighed, snæversyn, mishandling af minoriteter, krigsliderlighed, almindelig fordømmelse hører til dagens orden, der opfattes som ganske naturlig, for vi har jo lov til det hele, også når det indre svinedyr øffer løs og gnasker vidtløftighederne i sig. Gudskelov.”

(Klaus Rifbjerg og Mette Dreyer, *Tekster og tegninger*, Politikens Forlag 2008 s. 73)

Kunst og provokationer

Nu kunne man hævde, at der stadig i Fourests udtalelser kunne være en lille tvivl tilbage om forholdet mellem Muhammed-sagen og Rushdie-sagen, hvor

Et dagsaktuelt telegram fra HTB (Himmerigets Telegram Bureau) beretter a propos tegneren siné og dennes religionsdyrkelse, at en for nylig afdød pave netop er blevet saligkåret i Krakow. Det første skridt på vejen til at blive Helgen.

Tegning siné

ke problemer man vil komme i, hvis man skal undgå at fornærme den retslærde eller intellektuelle muslim.

Hvis man giver efter på profeten eller Helligånden, så bliver næste krav Koranen eller Biblen, eller præsten på sin prædikestol osv. Der findes ikke en hensynsfuld og høflig ytringsfrihed. Vi kan – og efter min politiske opfattelse skal vi – slås for, at der er en høflig og respektfuld dialog, men når det kommer til konflikt – som når frihed til at tegne Profeten eller Kristus eller Maria trues – så hersker respektløsheden. De religiøse grupper må besinde sig og trække sig tilbage til det private rum, hvor de som Indre Mission må lide og tåle. Vi må slås for, at de beskyttes så meget som muligt.

Venstrefløjen har i 20 år ladet højrefløjen erobre indvandrer- og integra-

og tydeligst islamismens sammenfletning af det institutionelle og det personlige, 'loven' eller den overordnede livsregulering og den religiøse følelse. Kulturrelativisme og multikulturalisme er gået fra at være kritiske indsigter i de samfundsskabte sandheder til at være blokerende og handlingslammende, politisk korrekte tænke forbud. Kritik af religiøse forestillinger er meget ofte sårende og krænkende, fordi det pr. definition er totale og hellige forestillinger. Det gælder kritikken fra Voltaire til Brandes og tredivernes kulturradikale. Og Sharia'ens eller nogen anden religiøst fastlagt opfattelse af forholdet mellem kønnene, seksuel orientering, faderautoritet, strafudmåling, vidneforhold, ytringsfrihed, ægteskab osv. må affinde sig med muligheden for grovkornet eller raffineret, debatagtig eller videnskabelig kritik.

En tænkning – hvad enten den er muslimsk eller kristen – der tildeler suverænitet

alle fordømte fatwa og censur. Men 2. marts 2006 bragte *Information* til overflod et interview med en af Manifestforfatterne, iraneren Maryam Namazie. Undervejs interviewes endnu en kulturpersonlighed Niels Barfod, tidligere PEN-formand. I klartekst formulerer han den herskende kulturradikalistiske opfattelse:

“*Jyllands-Postens* tegninger var en karikatur på kritik, hvor man satte islam lig med terror. Det, Rushdie og andre skriver, er jo netop et opgør med islam som isme – altså politiseringen af islam ... religionen skal ikke være undtaget for kritik og man skal ikke hælde til den fuldkomne kulturrelativisme. Men det er stadig en ret at forholde sig til sin sunde fornuft.”

Som var det en kommentar til dette siger Namazie til påstanden om, at tegningerne er en “unødigg provokation”:

“Når man taler om det, folk ikke vil høre, så har vi jo netop behov for ytringsfriheden. Hvis alle bare siger det, andre er enige i, så er ytringsfriheden jo ligegyldig. Ytringsfriheden skal netop forsvares, når den anvendes på emner, der er uenighed om ... Folk, der mener, at Rushdie – fordi han har rødder i Islam – i højere grad var berettiget til at kritisere, end en dansk avis er i dag, er helt galt på den. Hvis jeg ikke skulle kunne kommentere på emner, som jeg ikke direkte har relation til, så er det censur. Tænk, hvis ingen havde blandet sig i kritikken af Sydafrikas apartheid ....” (*Information* 02.03.06)

Og hvis ikke dette var overbevisende nok, så kunne Enhedslistens og venstrefløjens folk have læst interviews i flere af landets aviser med Mehdi Mozzaffari, medunderskriver på Manifestet og dansk-iransk professor i politik i Århus:

”Jeg forstår ikke, hvorfor et grundlæggende demokratisk princip som ytringsfriheden ikke får fuld og ubetinget opbakning blandt vestlige politikere, medier og intellektuelle. Ganske vist understreger man igen og igen den fulde respekt for ytringsfriheden, men så kommer det her ”men vi må også respektere de religiøse følelser...”. Når modstanderen er en totalitær tankegang, kan man bare ikke kombinere de to ting. Der findes ikke sådan noget som ”lidt demokrati” eller en solidarisk alliance mellem demokrati og despoti”, siger Mehdi Mozaffari, der heller ikke køber argumentet om, at man i en globaliseret verden ikke kan isolere sig med sine egne fortolkninger af demokrati og ytringsfrihed.

”Vi må have modet til at sige, at ytringsfriheden er en forudsætning for udvikling og fremskridt, især i kampen mod undertrykkelse. Så nytter det ikke, at vi bliver kulturrelativistiske eller bruger globaliseringen som en begrundelse for, at ytringsfriheden skal indskrænkes. Hvorfor er det islamisternes idealer, ikke frihedsidealene, der skal globaliseres? Det er eksempelvis også i de demokratiske lande, at muslimer har den største individuelle frihed til at praktisere deres religion, som de selv ønsker”, lyder det fra Mehdi Mozaffari.” (*Kristeligt Dagblad* 02.03.06)

Det interview havde lederskribenten ikke set – af gode grunde, fordi lederen er fra samme dag. Den tager fat på parolen ‘Ytringsfrihed, men’ og fastslår, at de principfaste ytringsfrihedsfreaks (dvs. ”de uhæmmede”) og de principløse kulturrelativister begge vil føre os i ulykke. Kun det lille ord ‘men’, der angiveligt skulle indeholde selvkritik og nuancering, kan redde os fra civilisationernes sammenstød eller den rene ‘underkastelse’. Der diskuteres intet fra det interview med Namazie, som bladet selv bringer – så derfor ville læsning af Mozaffari i en anden avis nok heller ikke have ændret noget. Lederens

indledende besværgelse om, at “Det lille ord ‘men’ er mudret og skaber tvivl”, tages ikke op igen. (*Information* 02.03.06)

Jeg har brugt udgivelsen af anti-islamisme Manifestet og franske venstrefløjsfolks og Mozaffaris kritik, de nye tegninger i Charlie Hebdo som eksempel på, hvad der IKKE reageres på. I det hele taget er venstrefløjens varemærke i denne situation, hvor krisen topper, tavshed og undvigen eller forfølgelse af andre mål enten som ren afledning eller som tegn på, at man faktisk er enig med kampagneavisen *Politiken* og Tøger Seidenfaden om, at hele miseren skyldes A. Fogh.²² Dette leder frem til et andet venstrefløjstalerør, der har repræsenteret fløjen, når den var bedst, Preben Wilhjem. I sit første udspil i denne sammenhæng vælger han at glemme Manifestet og gå efter Fogh i et forsøg på karakttermord. Ved sin ikke-kommentar til den heftige politiske debat om demokrati, ytringsfrihed og islamisme – der var vold, brand og boykot i luften – sendte Preben Wilhjem et stærkt signal, der bekræftede partiets ikke-indblandingsstrategi med en kort kommentar om, at Fogh forværrer krisen ved at afvise ambassadør-mødet. Tone og indhold smyger sig op ad *Politikens* syn på sagen. (*Politiken* 19.03.06)

Enhedslisten spinder islamisterne fri

Ikke så sært, at Frank Aaen så ikke kunne lade være med at bruge kræfterne i Udenrigspolitisk Nævn på det samme. Det starter med, at Aaen forlanger regeringens adfærd i hele krisens forløb behandlet af Folketingets præsidium især et brev fra OIC, der ligesom ambassadørbrevet kræver aktion af den danske regering. Aaen registrer blot neutralt, at der er tale om, at regeringen er “blevet advaret om konsekvenserne af denne her sag” (*Politiken* 05.03.06), væk er de bestræbelser, OIC laver, for at bekæmpe kritik og spot af religioner og organisationens holdning til blasfemiske ytringer på den muslimske hjem-

mefront og til Rushdie-sagen. Hvis det havde været en advarsel fra Vatikanet, havde vi fået det at vide! Aaen skrev en opsummering af sagsforløbet, som holder sig tæt til *Politikens* kampagne mod Fogh og samtidig frikendelse af imamerne for andet end, at flere af dem havde "optrådt yderst uheldigt i forløbet". (*Politiken* 24.02.06) Men Aaens klare demonstration af Foghs taktiske valg, spin, i krisens forløb, skjuler Aaens og Enhedslistens taktiske valg, spin.

Fogh fejlfortolkede bevidst ordlyden af den kladde/det brev, han modtog, så resultatet blev værst tænkeligt, skriver Aaen. "Det værste og mest omkostningsfulde spin var det, der blev udført, da ambassadørbrevet blev modtaget i oktober. Den måde, brevets indhold blev fordrejet, er en af hovedårsagerne, til at krisen har fået det omfang, den har i dag." Fejlfortolkningen gøres nu til en af hovedårsagerne.

"Der er imidlertid ikke belæg for at sige, at der i brevet var et krav om begrænsning af ytringsfriheden, tværtimod står der, at ambassadørerne støtter ytringsfriheden. Og der er heller ikke belæg for statsministerens påstand om, at det var et klokkeklart krav, at regeringen skulle tage retlige skridt mod *Jyllands-Posten*. Ikke en eneste af de eksperter i sprog eller jura, der har udtalt sig, har støttet, at statsministeriets tolkning var den mest oplagte, endsige den eneste." (*Politiken* 24.02.06)

Aaen vælger en anden fortolkning, der tror på, at de udemokratiske landes ambassadører ikke ønsker at begrænse ytringsfriheden, og han undlader at citere udsagn fra ambasadør-brevet som "På samme måde bør den danske presse og offentlige personer ikke have lov til at nedgøre islam under dække af demokrati, ytringsfrihed og menneskerettigheder, som er værdier, vi alle deler." Eller "Vi er af den faste overbevisning, at bagvaskelse af islam som religion og offentliggørelsen af fornedrende karikaturer af den hellige profet

Muhammed går imod ånden i de danske værdier om tolerance og civilsamfund” (*Politikens oversættelse* 21.10.05), som alle inklusive Aaen ved, udtrykker deres opfattelse i modsætning til forsikringen om støtte til ytringsfrihed. Dette bekræftes ved OICs kritik og andre islamistiske organisationers intervention – den store strategi er klar: Muhammedkrisen blev brugt i felttoget i FN for begrænsning af religionskritikken. Ikke et ord fra Aaen om det. Og hvis Aaen var uvidende om OICs religionspolitik, så burde han ikke være det efter interviewet med OICs generalsekretær Ekmeleddin Ihsanoglu i *Politiken* – det var ham, der skrev det advarende brev til regeringen allerede i oktober 2005 i koordineret aktion med de 11 ambassadører, hvori følgende stod: “Det er indlysende, at det første og vigtigste skridt for at forhindre en yderligere optrapning af situationen er, at den danske regering utvetydigt gør sin holdning klar ved at træffe alle nødvendige foranstaltninger.” (*Politiken* 04.03.06) Interviewet er også skræmmende læsning:

“Siden terrorangrebet 11. september 2001 har de muslimske lande hvert år præsenteret en resolutionstekst for FN, hvor de kræver, at krænkelse af religion, og især udslag af islamofobi, gøres ulovligt. Men hvert eneste år har EU-landene som en blok stemt teksten ned og henvist til, at den vil begrænse ytringsfriheden for meget. Men de danske profettegninger er den sidste dråbe, mener muslimerne. Og derfor blev emnet taget op på FN-tænketankens møde i Qatar. Ved den lejlighed mødtes generalsekretærene for FN, Den Arabiske Liga og OIC med en række lande, herunder Spanien. I en fælles erklæring skrev deltagerne – herunder den spanske udenrigsminister, Miguel Angel Moratinos – under på at “forpligte sig til”, at der arbejdes mod at skrive en FN-resolution, der både tager hensyn til ønskerne i EU og de muslimske lande.” (*Politiken* 04.03.06)

Det er religionspolitisk strategi, der vil noget. Da det er min erfaring, at venstrefløjstalerør ikke bare ikke ved noget om OIC men heller ikke vil vide noget, har jeg som bilag til denne undersøgelse optrykt OICs nyeste indlæg til FNs Ad-hoc committee on the elaboration of complementary standards nedsat af Menneskerettighedsrådet efter heftige diskussioner i 2006 bl.a. med afsæt i Muhammedtegningerne. Formelt er der tale om, at man vil have supplerende 'standarder' til FNs Racismekonvention, men det egentlige mål for OIC har hele tiden været at udnytte multikulturalismens, den herskende diskurs', sidestilling mellem religion og race. I oktober 2009 har Ad-hoc committeeen møde, hvortil lande og organisationer har indsendt oplæg til diskussionen om, hvordan ikke hvorvidt Rådet skal formulere en tekst, der skal få staterne til at binde sig til tiltag, der kan forbyde forhånelse og spot mod religioner. Læs selv.²³

Men Aaen vælger at lade problemet ligge, fordi hans ærinde er indenrigspolitisk. Derfor er han også nødt til at spinde imamerne fri trods viden om, at tegningernes ankomst til Ægypten ikke udløste nogen officiel eller folkelig reaktion – de blev faktisk trykt i en ægyptisk avis, al-Farg 17.10.05.²⁴ Men Aaen og Enhedslisten insisterer, måske fordi konsekvenserne af at kritisere imamerne på dette tidspunkt er uoverskueligt:

"Derfor blev imamerne udnævnt som de skyldige. Vi har gang på gang hørt fra regeringen, at det var dem, der sendte tegningerne rundt i Mellemøsten og startede det hele. Men det passer ikke – og regeringen ved, at det ikke passer. Selv om flere imamer har optrådt yderst uheldigt i forløbet, ligger det klart, at det ikke var imamernes rejse, der udløste krisen. Tegningerne var for længst sendt rundt i den muslimske verden, og Egypten havde for længst mobiliseret den muslimske verden mod *Jyllands-Posten* og den danske regering." (Politiken 24.02.06)

Forløbsbeskrivelsen er som *Politikens*, og konklusionen er klar: "Statsministerens muhammed-spin har været en vigtig årsag til, at krisen er kommet dertil, hvor den er i dag. Der er derfor ingen tvivl om, at der skal laves en undersøgelse af forløbet. Både af imamers og reaktionære regerings rolle og af regeringens handlinger." Enhedslisten fravælger kritik af de radikale imamer og reaktionære regimer og af OICs offensiv. Listen fravælger diskussionen af den politiske kultur, borgerdannelse, ytringsfriheden som grundlaget for artikuleret oprør. Man vil have en undersøgelseskommision og vil diskutere integration, men det er helt uklart, hvad de modsætninger, Muhammedkrisen provokerer frem, skal bruges til og hvilke rammer, udlændingepolitikken skal have: "Og ikke bare for at få klargjort, hvad der skete, da Danmark kom ud i den største udenrigspolitiske krise i årtier. Det er også for at komme ind til kernen i denne sag: At der virkelig er brug for den grundlæggende diskussion af dansk udlændingepolitik, som regeringen i første omgang 'spandt' sig ud af." (*Politiken* 24.02.06)

Det skal retfærdigvis nævnes at EL også deltog offensivt i den politiske debat om indvandrere og politisk kultur. 12. februar 2006 delte folk fra partiet inkl. Frank Aaen løbesedler med krav om 'Tolerance og plads til alle' ud foran Nørrebrohallen, hvor Hizb-ut-Tahrir afholdt en konference om Shari'a og kalifat-staten. Løbesedlerne sammenholder DF og Hizb-ut-Tahrir som to ekstremer, der spejler hinanden. Aaen mener ikke, at "organisationen udelukkende appellerer til stålsatte fanatikere", flertallet af de personer, EL snakkede med var søgende og i tvivl. Aaen vil spørge statsministeren, "hvad han vil gøre for at dæmpe følgerne af den konflikt, som de omstridte Muhammedtegninger har forårsaget. Det er fint, at Statsministeren tager et møde med Naser Khader og hans ny forsamling af demokratiske muslimer. Det er bare ikke nok, hvis man skal have fat i brede kredse af muslimer herhjemme og ude i den store verden." (*Ritzau* 12.02.06) Det er karakteristisk, at EL laver en skillelinje mellem Hizb-ut-Thahrir og muslimer og dermed demon-

strerer uudgrundelig uvidenhed om islamismens væsen. Politisk islam omfatter også Ramadan og Sherin Khankan og Asmaa Abdol-Hamid – for ikke at tale om imamerne med Laban og Akari i spidsen. EL konstruerer sig en modstander, som ligner det man er vant til, og kritiserer organisationen, som man er vant til, som et spejlbillede af højrefløjen. Den multikulturelle besværgelse at lave sig et skel mellem kalifat-galningene og de brede kredse af muslimer, fordi man derved undgår de svære spørgsmål, som man ikke må stille, fordi DF stiller de samme: Hvordan er sammenhængen mellem islam, islamisme og politik? På trods af en tilsyneladende offensiv aktion er virkeligheden, at man igen har forholdt sig tavst undvigende og igen har været unuanceret og uforstandig – men ukompromitteret – i sine udmeldinger. Konkret forsømte man f.eks. lejligheden til at gå imod en religiøs retsorden, shari'a, hvilket ligner en bevidst valgt linje. Ved en anden lejlighed, en konference om shari'a og indførelsen af en modificeret, dansk shari'a-regulering af især ægteskabs- og arveretten, undlod partiet, der ellers er retspolitisk aktivt, og dets retspolitiske talerør Preben Wilhjelms at kommentere på sagen. Rubya Mehdi, lektor ved Københavns Universitet, vil have udviklet en islamisk lovgivning, som passer med menneskerettighederne og især giver mulighed for, at muslimer kan bruge de personretlige dele af shari'a-lovgivningen. Mehdi opfordrer "til 'retsmangfoldighed' eller pluralisme, så islamisk familieret kan anvendes, hvor en af parterne ønsker det." (*Information* 29-30. april 2006)

Multier og fundier

I *Information* forsøgte Bent Winther allerede 23. marts at få styr på de interne modsætninger blandt de borgerlige – en analyse, der viser, hvilket oprør der hersker, og hvilken chance for nye politikformuleringer, der lå i situationen. Udgangspunktet er, at Foghs strategiske planer hele tiden generes af

den værdipolitik, som eftervirkningerne af tegningerne giver. Analysen er også interessant, fordi den helt undlader at behandle den kulturelle elite og venstrefløjens tavshed

”Bag den hårde kritik på den ene side og den hjertelige opbakning til statsministeren på den anden ligger der to grundsyn, to forskellige analyser af Danmarks position i den internationale verden og to forskellige strategier for fremtidens Danmark. Splittelsen er eksponeret af Muhammed-krisen, men i sin substans er den universel og tegner i stadig større udstrækning de politiske og ideologiske skel i Danmark og resten af Vesteuropa.

Meget forenklet kan man dele det borgerlige Danmark op i to partier. Det ene kunne passende hedde Nationalliberalisterne. Det parti tilhører Pia Kjaersgaard og resten af Dansk Folkeparti med Mogens Camre og Louise Frevert som de mest yderligtgående. I partiet er også størstedelen af Venstre repræsenteret med Jens Rohde, Bertel Haarder, Irene Simonsen og Anders Fogh Rasmussen som de mest fremtrædende. Den konservative kulturminister Brian Mikkelsen er med i partiets inderkreds og partiet bakkes op af en række borgerlige tænkere og redaktører, som Lars Hedegaard, Ralf Pittelkow, Claes Kastholm Hansen, Erik Meier Carlsen og Ulrik Høy. Nationalliberalisterne bakkes op af aviser som *Jyllands-Posten*, dagbladet *BT* og til dels *Weekendavisen*. De anser Muhammed-sagen helt entydigt som et groft angreb på Danmark og den danske ytringsfrihed fra islamisterne og yderligtgående kræfter i Mellemøsten. ...

Det andet parti kunne man kalde Multikulturalisterne. Hertil hører store dele af Det Konservative Folkeparti, som dog midlertidigt er fanget i den forkerte lejr. Det Radikale Venstre, den eksportorienterede del af erhvervslivet og toppen af dansk industri. De fremmeste fortalere er Uffe Ellemann-Jensen, Per Stig Møller, Marianne Jelved, Connie Hedegaard, Hans Skov

Christensen, Niels Due Jensen og en række fremtrædende ambassadører. Multikulturalisterne bakkedes op af aviser som *Berlingske Tidende* og *Børsen*. I partiet mener man, at den vigtigste opgave for den politiske ledelse er at forberede samfundet på en uundgåelig fremtid, som er multikulturel og multiethnisk. Den ligger ikke lige om hjørnet, men det er den vej, det går. Med tiden vil Danmark blive lige så multikulturelt som resten af Vesteuropa, og den fremtid skal vi forberede os på allerede nu. Det, som mange kalder danske værdier, er i virkeligheden europæiske værdier og ved at fokusere så meget på det nationale, så taber Danmark i det globale kapløb, mener partiet, som er meget optaget af frihandel og økonomisk vækst som nøglen til en bedre verden.

Multikulturalisterne er konsensus-søgende og mener, at Danmark skal tilpasse sig verden omkring. Muhammed-krisen har intet med ytringsfrihed at gøre. Det er en sag, som skal håndteres og løses effektivt. Der skal findes en vej ud af krisen, som alle kan leve med. Der er ikke tale om en krig mellem kulturer, men en uhenigtsmæssigt begivenhedsforløb fremkaldt af uheldig håndtering og manglende forståelse for andres følelser. Internationalt samarbejde vil vokse i takt med, at verden rykker tættere sammen. Derfor er det nødvendigt, at overlade mere suverænitæt til blandt andet EU.

Muhammed-sagen har fået striden mellem værdiorienterede nationalliberalister og pragmatiske multikulturalister i det borgerlige Danmark til at blusse op. Sagen om de tolv tegninger har sat fingeren lige der, hvor de to borgerlige strømninger brydes. ..." (Information 23.03.06)

Winthers skitse af modsætningerne i offentligheden inddrager som nævnt ikke venstrefløj. Det gør han derimod en måned senere, da der kommer lidt bevægelse på fløj. Under overskriften 'Fjendebillederne slører virkeligheden, Toget kører for den lalle-tolerante venstrefløj', lyder det i en skarp

kritik af *Politikens* chefredaktørs angreb på Naser Khader for at "se hovedproblemet i minoriteternes egne forhold":

"Chefredaktøren gør sig ikke blot skyldig i en ekstremt nedladende beskrivelse af den radikale politiker og hans projekt, han undervurderer også folks evne til at tænke selv. Men det er ikke det værste. Det værste er, at Tøger Seidenfaden gør sig til eksponent for den sort-hvide tankegang, som præger *Politikens*, venstrefløjens og dele af de radikales politiske univers. Når muslimske indvandrere pr. definition er en undertrykt minoritet, så gøres de til hjælpeløse ofre, og den manglende integration er majoritetens skyld. Med det udgangspunkt er DF og regeringspartierne den naturlige fjende og Tøger Seidenfaden en mand i krig. Hans verdensbillede er slagmarkens, og hans fjenders fjender er hans venner."

Bent Winther fremdrager herefter Susanne Giese som et karakteristisk eksempel for den største del af fløjen med sit fjendebillede og taktiske tavshed. Med Bent Winthers ord:

"For nylig sagde debattøren Susanne Giese, at hun ikke vil slås i hartkorn med Dansk Folkeparti. Hun blev her i avisen spurgt, om kvindebevægelsen havde svigtet muslimske kvinder. "Mennesker som mig – og det tror jeg gælder de fleste feminister – vil ikke tages til indtægt for højrefløjens synspunkter," sagde hun. Det er tilsyneladende ikke muligt både at tage afstand fra muslimsk kvindeundertrykkelse og Dansk Folkepartis menneskesyn. Krigerne insisterer på at vælge side med alt, hvad det indebærer af besynderlige kompromisser. Heri ligger en hovedårsag til, at den danske venstrefløj og omegn har ligget underdrejet i årtier. Fjendebilledet og hadet mod bl.a. Dansk Folkeparti har været så enormt, at det har skygget for almindelig klar-

tænkning. Hvis man ikke kan tage afstand fra ekstremisme og en kultur, der tilsidesætter almindelige frihedsideal, hvis man ikke kan påskønne en indvandrerpolitiker, der forsøger at bygge bro, og hvis man insisterer på minoritetens ufejlbarlighed, så er der grund til nytænkning.” (*Information* 21.04.06)

I en kronik i *Politiken* (08.03.06) og i et større debatindlæg i *Jyllands-Posten* gør Giese rede for nogle udbredte holdninger, som måske – jeg tror det – kaster lidt lys over den påfaldende tavshed fra andre feminister og kvindelige venstrefløjstalerør, som f.eks. Bodil Folke, Bente Hansen, Toni Liversage og Tanja Ørum:

”En væsentlig årsag til, at jeg ikke hidtil har ytret mig om muslimske kvinders undertrykkende vilkår er højrefløjens hadefulde angreb på muslimske indvandrere og deres angreb på muslimers kvindesyn. For jeg ønsker ikke med min kritik at blive taget til indtægt for især Dansk Folkepartis holdning til muslimer, ønsker ikke at indgå i hele den triste form for retorik, der anvendes mod muslimer, og som bl.a. er karakteristisk ved, at man altid omtaler muslimer som en ensartet masse. Der differentieres ikke, skelnes ikke mellem den ene eller anden geografiske gruppe, mellem velintegreerede mennesker og det modsatte, eller mellem de uuddannede hjemmegående muslimske kvinder og de højtuddannede muslimske kvinder, som der bliver stadig flere af i vores samfund. ...

Det store problem er som sagt fundamentalismen, de reaktionære imamers fortolkning af religionen både i Europa og i de mellemøstlige lande, hvor det udnyttes af regimerne. Det skal vi bekæmpe med næb og klør, både her og der. Ligesom vi for øvrigt skal kritisere de fundamentalistiske religiøse i USA, der lægger homoseksuelle for had, kriminaliserer abort og angriber islam.

Men herhjemme er det også efter min mening nødvendigt at tage afstand fra den konfrontatoriske danske højrefløj, som har gjort muslimer til landets synderbukke og bl.a. skabt grobund for de stærke reaktioner, vi fik i udlandet på *Jyllands-Postens* profettegninger. Vi trænger til dialog nu, ikke mere demagogi, ikke mere had og ikke mere hykleri, tak." (*Jyllands-Posten* 26.03.06)

Det er interessant at se, at dilemmaet om forholdet til minoriteterne dukker op i teksten. På den ene side er 'det store problem' fundamentalismen og de reaktionære imamers fortolkning, som skal 'bekæmpes med næb og klør'. På den anden side skal der tages afstand fra den 'konfrontatoriske højrefløj', som gør muslimer til synderbukke som sådan – men forskrivningen 'konfrontatorisk' og alternativet 'dialog' antyder, at fundamentalismen ikke skal frygte venstrefløjens dialogiske næb og klør. Feministerne kom ikke i gang med den kampberedte kritik af fundamentalismen når bortses fra skærmydslerne omkring Asmaa, hvor kritikken fik egne ben at gå på og medførte splittelse og uenighed, formodentlig fordi kønspolitik er et af de mest brisante emner også for progressive muslimer. Og feministerne kom heller ikke i gang med kritikken af den kristne og den muslimske homofobi. Debatten skal ikke følges her, men splittelserne følger særlige linjer (se som eksempel på multikulturalismens krogede veje Gieses kronik i *Information* 06.07.06; *Jyllands-Postens* artikel om Asmaa og feministerne 23.04.07; interview med Giese om tørklædet *Politiken* 22.12.07; muslimske kvinders religiøsitet i *Religion.dk* 09.02.08; *Weekendavisen* om Ramadan og euro og femi-islam 12.09.08)

Winther antyder, at håbet må ligge hos ungdommen. Der var grøde i SFs ungdomsorganisation. *Ritzau* skriver under overskriften 'Venstrefløj har svigtet':

"SF Ungdoms landsformand Astrid Krag anklagede lørdag på landsmødet i Horsens venstrefløj for ansvarsflugt i integrationspolitikken. "Det skal være slut med fløjishandskerne og fine fornemmelser på venstrefløj. Vi har i for lang tid svigtet dem, vi påstår at kæmpe for", sagde Astrid Krag. De 300 delegerede krævede i en udtalelse fra landsmødet "et omfattende opgør med venstrefløjens lalle-tolerance og manglende evne til at levere konkrete håndfaste løsninger, når det handler om nydanskernes integration i Danmark". Ifølge de unge SF'ere skal der bl.a. sættes ind på tre punkter: En stor mængde boligblokke i de store ghettoer skal nedrives, og almenboliger skal omdannes til ejerboliger, alle tilskud til pasning i eget hjem sløjfes, og indvandrere forpligtes til at placere børn i daginstitutioner." (Ritzau 16.04.06)

Til *Information* tager formanden et af tabuerne op, som rækker langt ud over Gieses generelle term fundamentalisme, homofobien:

"Venstrefløj har svigtet integrationen i de seneste 20 år. Nu må det være slut med fløjishandsker, fine fornemmelser og lalle-tolerance for alt, hvad der smager af multikultur: "Jeg vil kritisere islamisk homofobi og kvindeundertrykkelse ligeså voldsomt, som venstrefløj har gjort det med Indre Mission. Dansk Folkeparti og Hizb-ut-Tahrir er med forskellige fortegn lige store fjender af venstrefløjens projekt". (Information 21.04.06)

På SFs landsmøde i maj tager Søvnald stafetten op fra SFU og tordner løs i al bred uforpligtethed, dvs. uden at vise, hvor strengen går i forhold til ytringsfriheden:

"De religiøse mørkemænd, som vil bestemme, hvem andre mennesker må gifte sig med eller lade sig skille fra i et ulykkeligt ægteskab – som vil be-

stemme, hvordan andre mennesker skal gå klædt, eller hvem andre mennesker må omgås, eller hvad andre skal tænke eller tro: I skal få kamp til stregen,” lovede Søvnald og høstede for det stort bifald fra delegerede og tilhørere. Med den udmelding imødekommer formanden den del af partiets bagland, der har efterlyst mere klare standpunkter i udlændingedeбатten”. (*Information* 06.05.06. mht. til strengen udtalte Søvnald i *Politiken* 2. marts 2006: “Tegningerne indskraver sig i al deres lige dele stupiditet og ondskabsfuldhed kun i en lang udvikling i dansk politik.” (sammen med Holger K. Nielsen))

I en serie i dagbladet *Information*, *Kampen om kulturradikalismen*, undersøges, hvad der er sket med de kulturradikale principper. Under deloverskriften “Kampen om de ledige principper”, interviewes Niels Barfoed, tidligere PEN-formand. “Kulturradikalismen var et befriende opgør den gang, den gang da knækflippernes regimente havde varet længe nok.” Men de sidder ikke på magten længere. Bevægelsen fik stor indflydelse på pædagogik og skoletænkning, men “den gjorde hurtigt et langt stykke fælles sag med kommunismen, som om den ene totalitarisme var bedre end den anden.”

“Findes bevægelsen så slet ikke længere? “... mest af alt som noget nogen – f.eks. Jesper Langballe i det evindelige – taler vældig meget om meget om. ... Findes den i praksis? Ikke det jeg kan se”, siger Niels Barfoed. Set i forhold til opgøret i Østeuropa og forsvaret for dissidenterne dér – og forsvaret for Rushdie – “kan han godt se, at noget der minder om de gamle slagord dukker op på uventede steder.” Barfoed spørger sig selv: “Hvordan har de principper det, som den borgerlige fløj pludselig har pudset så strålende blanke? Hvordan følger de sig ind i alt det øvrige, som eksempelvis DF hylder og gør?”

Jyllands-Posten vil have ytringsfrihed, Bertel Haarder vil have ligestilling

og Søren Espersen vil støtte (muslimske) dissidenter. Men kulturradikalismen og højrefløjen har ikke byttet agenda", mener Niels Barfoed. "Det handler snarere om, at de politiske og ideologiske kort er fordelt på en helt ny måde i disse år, og under den meget turbulente proces har den for tiden dagsordensættende borgerlige fløj antaget – nogle vil sige okkuperet – en række ledige principper og gjort dem til sine. Principper som kulturradikalismen i øvrigt ikke havde patent på, men er almindeligt humanistisk gods".
(*Information* 29.-30. April 2006)

Barfoed har som så mange andre lidt svært ved at forklare Uffe Ellemanns position. Under den kolde krig "var det Uffe Ellemann, der vidste, hvad det drejede sig om, mens venstrefløjen var optaget af at opfatte Reagan som en større djævel end Bresnjev."²⁵ Men lige nu har Ellemann de modsatte standpunkter af de "kulturradikale", hvis område hævdes okkuperet af Søren Espersen. Metaforen med de ledige principper er imidlertid god nok, hvis den forstås sådan, at nogle tager dem alvorligt, står inde for dem, slås for dem, mens andre bytter dem som kort på et belejligt tidspunkt. Oplysningstanken, "det almindelige humanistiske gods" og den vestlige liberale politiske filosofi har nogle kernebegreber, som skal nytolkes hele tiden. Og som hele tiden bliver sat i nye perspektiver – eksempelvis globalisering og migration og integration. Kulturradikalismen havde sin tolkning, som blev præget af modernismen og den moderne kapitalisme. Kulturradikalismen vandt på mange område retten til at bestemme ordenes indhold. Siden halvfjerdserne bestred højrefløjen dens hegemoni. Det var en kulturkamp, som de borgerlige var mere kamperedte på at tage, og som de selvbevidst proklamerer at have vundet. Nyfordelingen af kortene er en definitionskamp om honørordene. Muhammedkrisen var den første prøvelse af det nye borgerlige hegemoni.

I en kronik i *Information*, Kampen om ordene, 02.05.06 forsøgte jeg in-

spireret af Bent Winther at fastholde fokus på aktørerne i debatten. Jeg var stadigvæk plaget af, at venstrefløjens talsmænd glimrede ved deres tavshed, når man undtager de fra fløjen, som også havde rollen som eksperter.

”Store dele af den politiske og kulturelle elite har kritiseret regeringens konkrete diplomatiske praksis og *Jyllands-Postens* provokation og regeringens opfattelse af ytringsfrihedens grænser. De centrale kritikpunkter har været manglende respektfuldhed, manglende dannelse, manglende høflighed og hensynsfuldhed samt ofte implicite påstande om, at religionsfriheden står over ytringsfriheden ved, at visse religiøse dogmer skal være unddraget kritik. Den manglende respektfuldhed over for islam er blevet identificeret som islamofobi, racisme og indvandrefjendskhed.

Over for den hensynsfulde elite står de respektløse og udannede. Det er en blandet forsamling af højrefløjspolitikere fra DF, anti-indvandringsskampaignere (som Lars Hedegaard og Karen Jespersen) og regeringens topfolk garneret med intellektuelle fribyttere (som undertegnede) fra venstrefløjen. Bent Winther fra Information navngav i en analyse hovedfløjene i det borgerlige Danmark multikulturalister og nationalliberalister (23.03.06). Denne skillelinje deler ikke kun den borgerlige lejr. Den går ned gennem hele det politiske spektrum. På den ene side den uskønne blanding af principryttere, fundamentalister og ærkereaktionære og på den anden side et lige så blandet sammenrend af tidligere modsætninger – Jørgen Dragsdahl og Uffe Ellemann. Multikulturalisterne omfatter sidstnævnte som frontfigur og har fået deres egen organisation Co-existence of Civilisations med deltagelse af akademiske islameksperter, religiøse top-guruer og både LO og DI topfolk. De har to indflydelsesrige talerør, *Mandag Morgen* og *Politiken*. Store dele af den kulturelle elite og venstrefløjen hører med. Det er denne elite, der har formuleret den multikulturalistiske linje, som var den herskende

politiske forståelse af integrationsproblemet, indtil Fogh Rasmussen skiftede den ud med sin egen elite ved at kritisere smagsdommeriet.

Ser man et øjeblik for analysens skyld udelukkende på den grundlæggende konflikt om ytringsfrihedsspørgsmålet, kan man forenkle billedet ved at tale om multierne og fundierne. Fundierne hævder, at ytringsfriheden skal være så vid som muligt, sagt kort at den indeholder retten til latterliggørelse og kritik af det religiøse hokuspokus. Retspraksis (også ved Den europæiske Menneskerettighedsdomstol, som dele af fundierne ikke kan udstå!) giver ytringsfriheden prioritet ved rettighedssammenstød f.eks. med religionsfriheden. Ytringsfriheden er en af de fundamentale politiske rettigheder, en 'grundrettighed' i demokratiet.

Striden mellem multier og fundier har været intensiv og delt gamle politiske grupperinger og alliancer og bladuse. Med *Politikens* ledere som standarter og anført af Ellemanns kampråb for hensynsfuldhed og anstændighed havde multierne og den kulturelle elite i lang tid en god sag, selv om de var i opposition. Fundierne var tydeligvis splittede. Især præstefætrene gjorde det vanskeligt. Deres sprogbrug er ufatteligt hadsk og indvandrefjendsk, og de sværter dermed alle andre fundiers standpunkter til. I deres opgør med kulturradikalismens afkom, multikulturalismen, forsvinder behændigt også kulturradikalismens kritik af religion og obskurantisme, den bornerte småborgerlige nationalisme og fascismen.

Kampen mellem multier og fundier drejer sig kun om ord – men om de vigtigste ord i vores liv som politiske borgere. Man kan anskue dem parvist: Anerkendelse over for respekt, tolerance over for hensyntagen – fundier over for multier. Et af de hårdest prøvede ordpar er anerkendelse og respekt, fordi multierne fra begyndelsen hævdede, at Muhammedtegningerne og den sammenhæng, de blev bragt i, var respektløs. Selvfølgelig har man lov til at bringe tegningerne, men man har også pligt til at udvise

respekt for andres følelser. Sagen drejer sig om respekt og høflighed. Der er ytringsret, men ikke pligt, og respekt for andres dybe – især religiøse – følelser tilsiger tavshed, hævder de.

Men det er en fundamental misforståelse.²⁶ Ingen kan have respekt for noget, de ikke kender. Der er tale om et af multikulturalismens paradokser: I sin velvillige uddeling af respekt til alle livs- og tankeformer, i sin omfattende kulturrelativisme udviser den ikke respekt, men ligegyldighed, alt er lige gyldigt. Kravet om respekt er enten et krav om at lade 2 og fem være lige eller et angstfyldt krav om at vise respekt, inden respektløsheden mødes med vold. I et demokratisk samfund anerkender borgerne hinandens ret til at have forskellige og modstridende synspunkter. Nogle af dem kan jeg vise respekt, andre vil jeg kritisere eller latterliggøre – som f.eks. troen på Saligkåningsprocessen af den afdøde pave eller troen på Skrifternes guddommelighed og eksistensen af engle. Men jeg anerkender deres ret til deres synspunkter – så længe de ikke opfordrer til vold eller forfølgelse af andre.”
(*Information* 02.05.06)

I slutningen af april er krisen ved at ebbe ud, og Enhedslisten – og en rystet venstrefløj – kan koncentrere sig om Asmaa-sagen. Den bliver det absurde højdepunkt i partiets krampagtige forsvar for den hidtidige multikulturelle efterladenhed og konfliktundvigen. Sagen er ikke værd at gennemgå eller måske er det bare pinligt at overvære så mange gamle venstrefløjstalerør kvaje sig, som f.eks. Jette Gottlieb “Jeg synes ikke det er noget stort. Man har forskellige hilseformer. Der er heller ikke ret mange, jeg giver hånd til ... Der ikke noget specielt kvindeundertrykkende i at have andre vaner ...” (*Jyllands-Posten* 24.04.06). Al snak om islam og islamisme og om salafistisk, bogstavtro koranfortolkning fordufter. Det hele munder ud i, at man godt kan være venstreorienteret og troende. Per Clausen bruger lejligheden til at

springe ud som troende folkekirkemedlem. Ikke engang da en sortklædt iransk kvinde, korrekt tildækket, besteg talerstolen med et skilt om halsen, der kritiserede multikulturalismens relativisme, rystede kongressen på hånden. På skiltet stod der: "Ja til mangfoldighed betyder ja til imamer og taleban. Skam os." (*Fyns Stiftstidende* 05.05.06) Venstrefløjens forsøg på stemmefiskeri blandt muslimer – for nu at give det absurde en rationel begrundelse – endte i pinagtigt udsalg af principper.

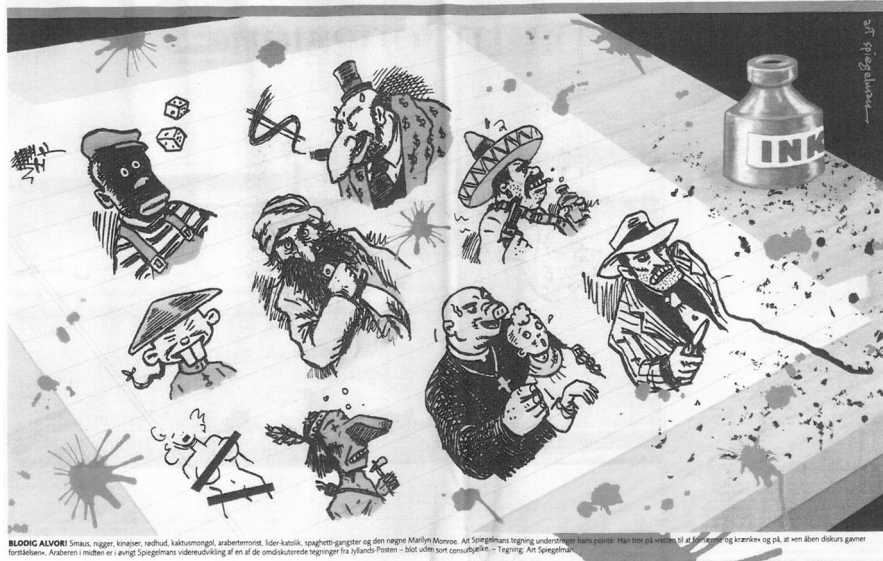
Der er heller ikke nogen, der reagerer, da Orhan Pamuk holder sin Nobel-tale og slår fast, at "Respekt for religiøse eller etniske minoriteters rettigheder bør aldrig tjene som påskud for at krænke ytringsfriheden. Vi forfattere og skribenter burde aldrig tøve med at fastslå dette, uanset hvor "provokerende" anledningen så måtte være. (*Information* 12.05.06) Allerede i foråret var en anden af de store internationale forfattere, Mario Vargas Llosa, gået ind i sagen endnu mere direkte.

"Pudsigt nok tilhører de aviser, der har villet løbe risikoen (ved at trykke Muhammedtegningerne op i solidaritet med *Jyllands-Posten*), næsten alle den politiske midte eller det moderate højre. ... Med vældig få undtagelser har venstrepressen vist sig overordentlig forsigtig. På samme måde lader de såkaldt progressive intellektuelle end ikke til at have opfattet, hvad det er, der foregår. ... Jeg kunne håbe, at denne tavshed blot skyldtes ærvaerdig fejhed: Det ville være menneskeligt og til at forstå. ... Men jeg tror desværre, at den egentlige grund er en anden og værre. At en god del af tavsheden til venstre skyldes, at venstrefløjen ikke kan beslutte sig for, hvad der er den politisk korrekte holdning i denne polemik. ... Når man sammenligner nutidens europæiske venstrefløj med den, der i sin tid gik foran i kampen for den ytringsfrihed, som fanatismen i dag bekæmper – så er det lige til at græde over. (*Weekendavisen* 3.-9. marts 2006)

POLITIKEN ■ 2. SEKTION Sendag 28. maj 2006

KULTUR

2

BLODIG ALVØR! Smaus, nigger, knæjer, radhud, kaktusmøgl, araberterrorist, lider-katolik, spaghetti-gangster og den nøgne Marilyn Monroe. Af Spiegelmans tegning undersøger hans portræt. Han tror på vreden til at forårsage og kræmpe og på, at en åben diskurs giver forstælsen. Araberen i midten er i øvrigt Spiegelmans videreudvikling af en af de omiskulturerede tegninger fra Jyllands-Posten – blot uden sort censureprikke. Tegning: Art Spiegelman.

Heller ikke da tegner-guruen Art Spiegelman videreudvikler og principielt støtter Muhammedtegningerne – selv om han ikke kan lide dem og *Jyllands-Posten* – er der nogen af de hidtidige talskvinder og mænd, fritsvævende forfattere og kulturpersonligheder, der hæver stemmen. Spiegelman er først lidt i tvivl, han kan ikke lide xenofobes og udtrykker sig således om fremtiden for politisk tegnekunst: “Jeg vil gerne lægge et godt ord ind for tegninger på trods af – eller måske på grund af – deres tilbøjelighed til at være krænkende” men senere siger han, så alle må kunne høre det: “... jeg tror på ret-

ten til at krænke og fornærme, også selv om det betyder, at jeg personligt føler mig krænket.” Sætningen umiddelbart efter lyder: “Det er bare sådan, at satiretegninger virker mest æstetisk indbydende, når de formår at smække sandheder i ansigtet på magten, og ikke når de rammer de i forvejen ramte.”²⁷ Det er et udbredt, men uigennemtænkt standpunkt, som i øvrigt modsiges andre steder i artiklen, når det hævdes, at satiren skal være vendt mod magten, som om magten var entydig. Der er magtforhold og kritisable forhold som overtro og ulighed blandt indianere, seksuelle minoriteter, socialbedragere og slumbeboere, forskellige professioner (præster og skolelærere, officerer), religiøse grupper som muslimer, Jehovas vidner og pinsemissionærer osv. De er naturligvis ikke undtaget for at blive kritiseret og gjort til grin: Er det i Spiegelmanns tegning ikke den lille danske, katolske menighed, der anklages for pædofili, og afroamerikanerne i Ishøj, der ses som en dum nigger?

Ej heller da Hannah Ziadeh klart beskriver imamernes rolle i krisens udvikling, får det nogen til at korrigere deres fælles kampagnekurs med *Politiken* (*Politikens* Kronik 12.06.06). Imam-delegationens “erklærede mål var ambitiøst, nemlig at lade en officiel undskyldning fra den danske regering følge op af vedtagelsen af en international lovgivning mod krænkelser af religioner, således at profeten ikke kan krænkes igen.” Det passer med interviewet med OIC-generalsekretæren, omtalt ovenfor. Måske er logikken hos de religiøse myndigheder en af Vonneguts Catch 22: Ytringsfriheden er jo ikke truet, når krænkelser af guddomme ikke er en del af friheden.

Man skulle næsten tro, at det var for at trænge ind hos både Seidenfaden og Aaen og Asmaa, at Ziadeh opsummerer imamernes betydning og skærer den ud i pap: “Delegationens historier formåede at bryde ligegyldighedens mur hos frustrerede og undertrykte egyptere og holdt sagen varm, indtil vigtigere spillere på den islamiske scene – dvs. Saudiarabien og Det islamiske

Broderskabs ideolog, Shaykh Quaradawi på Al-Jazeera, indså det opportune i at overtage denne populære affære fra den egyptiske regering.” (*Politiken* 12.06.06. Seidenfadens og Engelbreths pinagtige forsøg på at komme uden om Ziadehs konklusioner kan ses i et stort interview i *Politiken* 14.06.06. Bare man har spalteplads nok ...)

Venstrefløjen har svigtet sine egne værdier i profetsagen

Intet kan få venstrefløjen eller de kulturelle mellemlag til at reagere, skifte standpunkt eller reflektere offentligt over, hvad der sker. De sprækker, der har været i den multikulturelle enighed, bliver lidt større. 5. Juli 2006 sker der noget. Morten Homann, folketingsmedlem for SF siger: “I Muhammedsagen opførte venstrefløjen sig som en elefant i en glasbutik. Venstrefløjen har svigtet sine egne værdier i profetsagen.” En af de begivenheder, der satte gang i overvejelserne for Morten Homann, var krisen om *Jyllands-Postens* Muhammedtegninger.

“Her gik venstrefløjen helt galt i byen”, mener Homann, som betragter profetkrisen som et “wake up call” i hans indtil videre korte politiske liv. “Når jeg kigger tilbage, har socialisterne i deres 150-årige historie altid kæmpet imod religionerne. Hvorfor skete det så ikke under Muhammedsagen?”, spørger Homann.

“Den gamle tyske tænker Karl Marx – forfatteren til de første store socialistiske skrifter – kaldte i midten af det 19. århundrede religion for “opium for folket”. Men med venstrefløjen og Muhammed har piben fået en anden lyd”, mener Morten Homann.

“Når vi vil bygge moskeer til de muslimske mindretal, på grund af at en avis har benyttet sin ytringsfrihed til at bringe nogle tegninger af en profet, er det imod alle venstrefløjens værdier. Det er det også, når vi politianmel-

der folk på *Jyllands-Posten* for at have bragt tegningerne. Vi har bevæget os rundt i manegen som en elefant i en porcelænsbutik", siger Homann og fortsætter i hurtigt tempo:

"Venstrefløjten har fået det her forkvaklede billede af, at den bedste måde, man tager hensyn til flygtninge og indvandrere i det danske samfund, er ved at beskytte religionen islam. Og det er en fuldstændig kortslutning. Det må være venstrefløjens opgave at sætte spørgsmålstejn ved alle religioner. At stille sig på menneskets side imod de religioner, som undertrykker dem".

Men har muslimerne netop ikke været den svage part i Muhammedsagen, fordi de er et mindretal, som bliver udsat for racisme? "Jo. Men jeg vil kun forsvare dem som mennesker. Og ikke som religiøse personer, der dikterer, om jeg må tegne profeten eller ej. Det er her, kæden falder helt af – og det burde den også have gjort for alle andre på venstrefløjten. Tegningerne har sat en god og nødvendig diskussion i gang om islam og terror og fundamentalistiske islamister, som ønsker at ødelægge vores demokrati".

(*Politiken* 05.07.06)

Jyllands-Posten fulgte op på sagen dagen efter og tilføjede en dokumentation af politisk søvngænger:

"Selvransagelse på venstrefløjten. Homann mener, at *Jyllands-Postens* tegninger har "sat en god diskussion i gang om islam, terror og fundamentalistiske islamister, der ønsker at ødelægge vores demokrati."

Hans udtalelser om venstrefløjten er en indirekte kritik af hans egen partiformand, Villy Søvndal, der i begyndelsen – ubetinget støttede – *Jyllands-Postens* ret til at bringe tegningerne, men som endte med at kalde dem "stupide" og "ondskabsfulde".

Søvndal afviser selv, at han er vendt 180 grader. "Jeg har udtalt mig i forskellige situationer og har blandt andet kritiseret regeringens håndtering af krisen. Jeg vil gerne understrege, at ytringsfriheden er et ubøjeeligt gode, som har haft stor betydning for både venstrefløjen og hele vores samfunds udvikling, men det står ikke i modsætning til, hvad jeg har sagt. Isoleret set var der ikke noget galt i, at tegningerne blev bragt, men *Jyllands-Posten* har selv været inkonsekvent, når man tidligere har undladt at bringe tegninger om kristne", siger Søvndal, der afviser, at SF'erne har problemer med at tage afstand fra islamisterne.

"De er vores absolutte modsætning og modstandere. I virkeligheden er de åndeligt set tættere på fundamentalistiske kristne som Søren Krarup og kompagni," siger Søvndal.

Andre venstrefløjspolitikere er dog enige i Homanns kritik og opfordrer til selvansagelse efter Muhammed-sagen.

SF'eren Karsten Hønge, der er formand for fagforeningen Træ-Industri-Byg i Odense og er valgt ind i både byråd og amtsråd: "Venstrefløjen har stået for at udfordre det tabu-belagte, og at grænser skulle overskrides. Jeg undrer mig over, hvordan den nye ømskindethed har sneget sig ind på dele af venstrefløjen, som i Muhammed-sagen i stor udstrækning har undladt at forholde sig til indholdet, men i stedet placeret sig efter, at man pr. automatik nu engang helst skal være uenig med Anders Fogh og med *Jyllands-Posten*," siger Karsten Hønge.

Han mener, at venstrefløjen utvetydigt og klart skal vælge side og erklære sig som modstandere af islamismen. "Mange på venstrefløjen går og putter sig og tror, at de kan være venner med islamisterne. Det gør de ud fra, at når nu de svage og undertrykte har islam som religion, så skal vi også holde hånden over islam. Det er hamrende naivt," ...

Også i Enhedslisten er der folk, der sætter spørgsmålstegn ved mang-

lende islamkritik fra venstrefløj. Jakob Lindblom, der har siddet i Enhedslistens hovedbestyrelse, havde i februar en kronik i Information,²⁸ hvor han spurgte, om "venstrefløj er blind for, at minoriteter og undertrykte grupper i sig selv kan være undertrykkere?"

"I begyndelsen havde venstrefløj – også Villy Søvndal – det rette fokus i Muhammed-sagen, altså ytringsfrihed og afvisning af indblanding udefra. Men senere mistede vi fokus på, hvad det drejede sig om: nemlig at vi bliver truet i det offentlige rum. Det ender nærmest med, at venstrefløj kæmper for, at erhvervslivet skal have profit i samhandel med despotiske regimer som Saudi-Arabien og Iran, der boykotter Danmark på grund af nogle satiretegninger. I stedet burde venstrefløj have sat sig i spidsen for en boykot-kampagne af Arla og Grundfos. Hvor er solidariteten henne med ofrene for det saudiske regime," siger Jakob Lindblom og tilføjer: "Vi bør ikke alliere os med folk, der har en retsopfattelse, der ligger før feudalstaten". (Jyllands-Posten 06.07.06)

Jyllands-Posten bringer desuden en oversigt over Villy Søvndals udtalelser om tegningerne og ytringsfriheden. De sættes naturligvis i relief af hans senere politiske markering af endnu en ny linje over for de religiøse grupperinger. Men udtalelserne er også symptomatiske for hele venstrefløjens usikkerhed og argumentationer og derfor værd at se på. Jyllands-Posten skriver:

"Søvndals kovending

SF's formand, Villy Søvndal, er fra flere sider blevet kritiseret for at have foretaget en 180 graders vending i Muhammed-sagen. I hans første indlæg i efteråret 2005 var der ingen tvivl: Søvndal accepterede tegningerne som en del af ytringsfriheden. Senere blev de fordømt.

Jyllands-Posten, 12. oktober 2005: "Jeg finder den stigende dominans af religiøse synspunkter og dogmer i den offentlige debat mere end problematisk. Det er kun få årtier siden, at kristendommen udviste den samme følsomhed, som vi nu oplever fra visse imamer. Lær at leve med det. Mit råd til imamerne og troende muslimer må derfor være: Lær at leve med det. Ingen kan eller vil jo tage jeres tro fra jer – men det er altså en del af det moderne, det demokratiske og det samfundsmæssigt sekulariserede, at intet er helligt. ... Vi skal tværtimod værne om en udstrakt ytringsfrihed. Både troende, ikke-troende, kunstnere og andre har muligheden for, med alvor, med humor, med selvironi og så videre, at kommentere og reflektere over det religiøse. Et moderne samfund må leve med, at det, nogen finder helligt, for andre er profant. Da Salman Rushdie i sin tid blev offer for en fatwa på grund af sin bog, *De sataniske vers*, kolliderede en grundlæggende verdslig tilgang med en del af islams grundlag med en dogmatisk og fundamentalistisk tro. Det er uacceptabelt. Vi må insistere på, at alt potentielt er til debat. Alt kan i princippet blive drillet, kærligt ironiseret over, hånet eller lodret kritiseret – og det er alt sammen legalt. Det religiøse er noget privat. Når vi færdes på offentlig vej eller skriver i avisen – så er vi borgere."

Jyllands-Posten 17. december 2005: "Ytringsfriheden kom pludselig øverst på dagsordenen. Og straks kunne man mærke demokratiets fortsatte vitalitet. Det har været befriende. *Morgenavisen Jyllands-Postens* Muhammed-tegninger gav – uanset hvilke motiver *Jyllands-Postens* redaktion må have haft – et tiltrængt skub til den ofte lidt selvtilfredse og trætte forestilling om, at når det gælder demokrati, så er den hellige grav velforvaret – hvis man vil tillade mig dette billede. Men for de af os, som vitterlig tager demokrati alvorligt, så bør optagetheden af f. eks ytringsfriheden ikke stoppe her. Der er andre og lige så alvorlige problemer i demokratiets tilstand, som vi bør

forholde os til. Alt kan siges. Så jo – lad alle os demokrater, danskere som nydanskere, stå sammen mod mullaher og imamer og islamister, når de vil knægte ytringsfriheden, fordi de føler sig stødt på, hvad de finder helligt. Lad os sammen tilkendegive, at hvad I måtte finde helligt, finder vi andre profant – så I må lære at leve med det. I det moderne demokrati kan alt siges. Under ansvar for domstolene og den verdslige lovgivning.”

Kristeligt Dagblad, 22. februar: “Man skal ikke provokere bare for at provokere. Ytringer skal have en mening. Det kan give god mening at udpege antidemokratiske træk hos nogle religiøse grupper, men man skal ikke hænge en hel religion ud, for eksempel med en tegning af Muhammed med en bombe i turbanen.”

Politiken, 2. marts: “Tegningerne indskriver sig i al deres lige dele stupiditet og ondskabsfuldhed kun i en lang udvikling i dansk politik.” (sammen med Holger K. Nielsen)”. (*Jyllands-Posten* 06.07.06. Den første marts 2008 siger Søvnal dog til altinget.dk: “Jeg står nu der, hvor jeg startede, og jeg kan ærgre mig over, at jeg i kampens hede trak i land”. Citeret efter Uhrskov Jensen, op.cit)

Imens venstrefløjen tav, og de kulturelle lag hvilede på laurbærrene, trådte multierne i den borgerlige elite i karakter, støttet af enkelte talsmænd og kvinder fra fløjen. Den ledende skikkelse i det store spil var Uffe Ellemann Jensen, der som tidligere høg i udenrigspolitikken i begyndelsen havde gode kort til at undgå beskyldninger for eftergivenhed. Det er et vigtigt element i datidens tavse viden, fordi det forlener de multikulturelle med en vis pondus. Selv i Rushdie-sagen havde han tjent sig sporer. Det var i 1996, under Nyrups pinlige og klodsede håndtering af et møde med Rushdie. Ellemann skrev i *Berlingske Tidende* 09.11.96:

"Sagen drejer sig om Danmarks internationale anseelse. Det er nok de færreste som endnu fuldt har fornemmet, hvor alvorlig skade den sidste uges begivenheder har gjort.

Den internationale fordømmelse af Danmarks optræden har været massiv. Det er ikke hverdagskost at Danmark kommer på forsiden af de store internationale aviser – eller at *The Times* ofrer os en ledende artikel. Desværre med en besk overskrift om det "kujonagtige København". ... Skal det Danmark, hvis navn i årtier er knyttet til jødernes redning i 1943, nu nævnes med ringeagt som det land, der fejlt bøjede sig for et fanatisk regimes angreb på ytringsfriheden?"

Den samme indædthed blev nu anvendt mod dem, som anvendte Ellemanns argumentation for, at ytringsfriheden ikke kan bøjes.²⁹

Den følsomme elite træder an mod skrivefrækheden

Jeg har tidligere specielt fremhævet de juridiske eksperters rolle i begyndelsen af konflikten, men juristerne fik ikke uventet opbakning fra samfundets politiske elites multikulturelle fløj under magtfuld ledelse af Uffe Ellemann i en ny dansk afdeling af en international organisation med kongelig protektor. I en kronik i *Berlingske Tidende*, (12. Maj 2006) Ytringsfriheden og den ny delikatesse, prøvede jeg at vise, at kravet om hensynsfuldhed, pæn tone, dannet respektfuldhed og pli i den offentlige debat, er farligt, fordi det dækker over, at en ny disciplineringsbølge er over os, globaliseringsbølgen suppleret med den flere gange nævnte muslimske bestræbelse på at dreje FN-systemet ind på kontrollen med religionskritik og bagvaskelse og forhånelser. Venstrefløjens tavshed og manglende kritik af dette nye instrument til udbredelse af den herskende elites nyeste tanker er et godt eksempel på,

hvor dybt identitetspolitikken og relativismen i forhold til almene rettigheder stikker.

“Ytringsfriheden har to sider. Den blanke side, som skinner ved højtidelige lejligheder, er tryk at spejle sig i. Du har ytringsret, men ikke ytringspligt, og som dannet person ved du, at man ikke behøver at sige alt, hvad man tænker. Den anden matte og ridsede side er den side, der bliver brugt. Der er ikke noget trykt ved den. Skrivefrækheden blev den kaldt af enevælden. Den skaber stadig uro i de vante politiske og kulturelle tankemønstre – og på eksportmarkederne.

For to måneder siden skrev 12 udenlandske forfattere, som har brugt ytringsfriheden og hvoraf flere lever under jorden af frygt for konsekvenserne af denne brug, et manifest. Det handlede om nødvendigheden af at slide på ytringsfriheden og bruge den. Med de muslimsk opdragede Salman Rushdie, Ayaan Hirsi Ali og Taslima Nasreen i spidsen insisterede de frækt på at støtte *Jyllands-Postens* ret til at provokere, tegneres ret til at tegne kritisk og på, at kritikken af islam skulle fastholdes. Den militante tolkning af islam er en ny type totalitarisme, som må bekæmpes. Ytringsfrihed i brug prøver grænser af, ytringsfrihed i brug er sjældent et høfligt og dannet selskab. Ytringsfrihed i forhold til fundamentalistiske religioner som islamismen og som den kristne fundamentalisme i USA er blevet en skrammet og livsfarlig affære for mange. 12 tegnere og 12 forfattere og et par redaktører i denne omgang og snesevis af forfattere i Mellemøsten, der har vovet at kritisere og satirisere over Muhammed eller engle og dæmoner eller saligkåringer af døde paver.

For nylig afholdt en ny interesseorganisation for den gode smag sit første møde. Co-existence of civilization holdt seminar om respektfuld tackling af eftervirkningerne af Muhammedkrisen. Der er tale om en meget sjælden

sammenstimlen af den kulturelle, den politiske og den økonomiske elite. De samles under et fælles krav om respekt, dannelse og god tone – støttet af den velopdragne tænketank *Mandag Morgen* og dagbladet *Politiken*. De hævder, at Muhammedkrisen ikke er et spørgsmål om ytringsfrihed, men et spørgsmål om at udvise respekt og hensynsfuldhed over for andre. De forsøger med deres henvisning til den almene dannelse at afvise og erklære modpartens standpunkter ude som manglende dannelse. En række juridiske professorer har hævdet, at det ikke drejer sig om ytringsfrihed, men om hensyntagen – ganske almindelig god opdragelse.

Den pæne og magtfulde elite kræver respekt og tolerance – så skal det nok gå – respekt og tolerance, siger erhvervslivets tunge drenge, er globaliseringens grundlag, den nye tids nødvendige moderation. Men store befolkningsgrupper – dem som ikke taler pænt, og dem som rammes af globaliseringen, ser ikke sådan på det. Man kan se Co-Existence og *Mandag Morgens* og *Politikens* kampagne som elitens forsøg på at presse en bestemt og meget kortsynet tolkning ned over en vanskelig og modsætningsfyldt situation. Det drejer sig imidlertid ikke om respekt – man kan ikke vise respekt for noget, man ikke kender – religion, andre skikke eller udsagn. Respekt kræver viden og kendskab og gensidighed. Jeg respekterer ikke imam Abu Labans standpunkter eller islamekspert Jørgen Bæk Simonsens, men jeg anerkender deres ret til at have dem. Det drejer sig om anerkendelse og ret. Jeg skal ikke udvise tolerance over for Abu Laban eller Søren Krarup, når jeg diskuterer eller kritiserer dem. Jeg skal derimod tolerere, hvad de siger, ligesom de skal tolerere, hvad jeg siger – det er den, der hører der skal tolerere, ikke den der taler – det er fundamentalt i diskussionen af ytringsfriheden.³⁰

Anerkendelse af den andens taleret og den andens tolerance over for, hvad andre siger, er en vigtig del af det grundlag, den europæiske retsorden hviler på. Respekt er noget, der kan udvikle sig med den demokratiske

samtale: Respekt udvises af nogen til nogle andre, der har gjort sig fortjent til den. Den kan aldrig være et krav til alle, fordi det er til diskussion, hvad der er respektfuldt og hensynsfuldt, og hvad der er god opdragelse – det har altid været elitens kulturelle våben mod de udannede eller de kritiske – de kulturradikale, den kunstneriske avantgarde, den kritiske elite er altid blevet kritiseret for manglende god opdragelse af den borgerlige elite.

Langsomt, men sikkert synes den pæne elite at få overtaget. Selv de 12 forfulgte eksperter i den slidsomme brug af ytringsfriheden lykkes det den pæne elite at feje til side som uansvarlige og overgearede. Det skyldes nok deres liv under politibeskyttelse og i stadig frygt. Heller ikke de danske tegneres skæbner forhindrer eliten i at hævde, at der slet ikke er tale om en trussel mod ytringsfriheden. Antallet af protester stilner af og pænheden og den mellem menneskelige agtelse og respekt breder sig.

Fundamentalisme betyder strid og konflikt, især hvis der er konkurrerende fundamentalismer. Det må også ytringsfrihedsfundamentalister indse efter et halvt års debat. Så hvorfor være så fundamentalistisk med den frihed – når nu alle de pæne mennesker siger, at den ikke er truet? Ja, at debatten endda har været forfjelt, fordi sagen slet ikke handler om retten til at tale, men om respekt for andres tale. Lidt pli eller sjælens dannelse skader ikke. Det betyder kun ganske små forandringer i hverdagen. Hvem vil for eksempel savne at høre Ludvig Holbergs lille heltehistorie fra 1739 om Muhammed læst op i radioen? Den har sætninger, der får de fleste af *Jyllands-Postens* tegninger til at ligne illustrationer til Koranen.

Hvad nytter det at ribbe op i oldgamle historier, som kun viser manglende respekt for andres glemsomhed? I 1994, ved 300 årsdagen for Voltaires fødsel, var det planlagt at spille hans stykke *Fanatismen eller profeten Muhammed* ved et teater i byen Genève. Stykket var i 1741, dvs. kort tid efter udgivelsen af Holbergs bestseller, en del af opgøret med den katolske

kirke, selv om titlen antyder Islam, og blev spillet og forbudt mange gange. Nu skabte den gamle skrivefrækkert og kritiker igen ballade, og stykket blev taget af plakaten 'af økonomiske årsager' og med en bemærkning om, at det desuden ville have såret mange muslimers følelser. Respekt.

Tariq Ramadan, det pæne selskabs europæiske yndlings-imam, skrev den gang et brev, hvori han hævdede, at det var en klog beslutning. Han afviste at have krævet forestillingen stoppet og skrev, at han kæmpede for ytringsfriheden, "men at ytringsfriheden må klæde sig i forsigtighed, når det drejer sig om næstens private forhold, deres hengivenhed og levende holdning til det hellige. I kalder det censur, jeg ser her finfølelse, delikatesse".

(Berlingske Tidende 12.05.06)

Nu forsøgte eliterne at slå sig sammen for første gang. Det var grimt at se på. Formodentlig er årsagen, at den kritiske, kulturelle elite gennem de sidste 30 år er blevet præget af multikulturalismen og kulturrelativismen i en grad, så den har mistet realitetssansen – alle standpunkter er lige gode, og alle kulturer og religioner skal vises respekt. Den oprindelige relativisme havde en kritisk brod mod den naturlige orden, den naturlige måde at indrette samfundet på, som var unaturlig. Men den kritiske brod er blevet sløv og følगतig, og den gensidige faglige kritik døde stille bort. I den gruppe, som stiftede Co-existence of civilizations, optræder tidligere udenrigsminister Uffe Ellemann-Jensen, overrabiner Bent Lexner, imam Abdul Wahid Pedersen, bestyrelsesformand for Novo Nordisk Mads Øvlisen, biskop Erik Norman Svendsen og talsmanden for Muslimer i Dialog Zubair Butt Hussein, LO's næstformand Tine Aurvig-Huggenberger, direktør i Institut for Menneskerettigheder Morten Kjærum, Erik Rasmussen, chefredaktør for analysevirksomheden og ugebrevet *Mandag Morgen*, Grundfos-direktør Niels Due Jensen, Sherin Khan-kan fra Kritiske Muslimer og islamforsker Jørgen Bæk Simonsen, Jørgen

Poulsen, Røde Kors, Ralf Hemmingsen, professor og rektor for KU, Christian Stadil, direktør for Hummel, professor i konfliktmægling Vibeke Vindeløv og sprogforsker Jørn Lund samt flere andre.

Respektfuld og høflig kan ytringsfriheden principielt aldrig være, fordi indholdet af de to begreber er omstridte og til forhandling. Hvad der er respekt for den ene, er ligegyldighed for den anden. Hvad der er dannelse for den ene, er forlorenhed for den anden. Men desværre er det snarere den Ellemanske/Ramadanske opfattelse af den mest centrale frihedsret, der er herskende uden for domstolene: "Ytringsfriheden må klæde sig i forsigtighed, når det drejer sig om næstens private forhold, deres hengivenhed og levende holdning til det hellige. I kalder det censur, jeg ser her finfølelse, delikatesse". (Ramadan i *Le Monde* 25.februar 2006) Og: "Vi skal ikke lægge bånd på vores ytringsfrihed. Vi skal lægge bånd på os selv og på vores anvendelse af denne frihed", som Elleman skrev i en kommentar i *Berlingske Tidende* 2. Juli 2006, en ny udgave af hans meget kendte slogan fra *Berlingske Tidende* 26.10.05 "Ytringsfrihed er en ret til at skrive og tale, ikke en pligt"

Ramadans delikatesse har fået en engelsk pendant. En af de fremtrædende fortalere for og forskere i multikulturalisme, Tariq Modood, har bragt en ny skelnen ind i debatten:

"Hvor samfundet mangler disse kvaliteter ("sensitivity and responsibility of individuals and institutions to refrain from what is legal but unacceptable") må man bygge på debat og misbilligelse for at skabe standarder og begrænsninger. Således der hvor sagerne ikke er eller ikke umiddelbart kan reguleres ved lov, der må man bero sig på protest såvel som på indføling. Dette er måden, hvorpå racistisk tale og billeder og andre "free expressions have been censored – rather than censored – away."³¹ Hvilket vel bedst kan oversættes med, at udsagnet er strøget efter kraftig påtale, men ikke censureret bort.

At et udsagn 'påtales bort' med henvisning til, at det krænker eller sårer andres følelser, er så absurd, at det ofte fortrænges som en reel politisk fare. Den offentlige debat og moral lægger tit bestemte meninger på is eller tabuiserer dem. Det nye er en åben og bevidst politisk strategi med henblik på at påtale religionskritiske udsagn bort. Jeg kunne på baggrund af protester og misbilligelser fra religiøse organisationer gennem de seneste årti forestille mig, at følgende lille kommentar, der fra Voltaires hånd langer ud efter både kristne og muslimer, ville blive "censured away". Faktisk blev tegneren Kurt Westergaard også påtalt væk fra sit hjem. Det skrev jeg en lille satirisk tekst om, som netop ved sin uskyldighed skulle gøre indtryk og overflødigøre mere alvorlige henvisninger til OICs (se bilag nedenfor) seneste indspil til FN's Ad hoc arbejdsgruppe om bortpåtaler og lovpåtaler:

"Satirens ulidelige respektløshed"

Til morgen faldt jeg over en bogillustration og kom til at tænke på de 12 tegnere fra Jyllands-Posten, som i dag har fået følgeskab af de 12 forfattere til Rushdie-manifestet. Bogens tegning mindede mig om, hvor let kunstneren Lars Bo uden at vide det kunne have befundet sig i orkanens øje omgivet af PET-folk. Illustrationen forestiller en liderlig, homoseksuel, turbanklædt perser, Ismaël Raab, som overgramser og truer den nydelige Candide med døden, hvis han ikke hengiver sig. Teksten, der er udvalgt til at blive illustreret, fortæller, at Voltaires hårdtprøvede helt ikke kunne gøre modstand, men måtte affinde sig med at være perserens sex-slave.

I en aktuel kontekst er der klart et problem med respektfuldheden her; men formodentlig begår homoseksuelle færre voldtægter end heteroseksuelle, og de er i den offentlige diskurs ikke en forfulgt minoritet – i hvert fald ikke så forfulgt, at man ikke må satirisere over dem. Men tænk, om Lars Bo, der havde en forkærlighed for at afbilde fugle, havde valgt at illustrere den

klassiske tekst, der følger umiddelbart efter optrinnet med den liderlige perser:

“På den tid vendte den ærværdige Ed-Ivan-Baal-Denk, en af munke-væsenets fasteste støtter i Persien og den lærdeste af alle muhammedanske doktorer, som kunne arabisk på fingrene og endog det græsk, der nu omstunder tales i Demostenes’ og Sofokles’ fædreland, tilbage fra Konstantinopel, hvor han havde samtalen med den ærværdige Mamud-Abram om et yderst vanskeligt doktrincært spørgsmål, nemlig hvorvidt profeten havde revet den fjer, hvormed han skrev Koranen, ud af ærkeenglen Gabriels vinge, eller om Gabriel selv havde givet ham den. De havde diskuteret i tre dage og tre nætter med en iver, der var de herligste af de mest disputeresyge sekler værdig, og doktoren vendte hjem overbevist som alle Alis disciple om, at Muhammed havde revet fjeren ud, og Mamud-Abram var stadig som alle Omars øvrige tilhængere overbevist om, at profeten var ude af stand til at begå en sådan uhøflighed, og at englen havde rakt ham sin fjer på den mest forekomne måde af verden.

Man siger, at der i Konstantinopel boede en mand, der var en slags fritænder, og som ymtede noget om, at man allerførst burde have undersøgt, om det er sandt, at Koranen er skrevet med en af englen Gabriels fjer, men han blev stenet ...”³² (*Information* 25.03.06)

Muhammedsagen har skabt et historisk brud

“Muhammedsagen har skabt et historisk brud, hvor enhver dansker må tage stilling til de fundamentale værdier og til, hvordan man forsvaret dem”, siger Mozaffari i et interview i *Politiken* 3. Juli 2006. Venstrefløjens har ikke bare ikke kunnet eller undladt at udnytte opbruddet i de vante politiske skyttegrave – den har slet ikke erkendt, at der er noget brud. Og den har på grund

af sine multikulturalistiske blokeringer troet, at den på sædvanlig paternalistisk vis skulle beskytte de etniske og religiøse minoriteter, på samme måde som den i mange år mente at skulle beskytte eller i al fald ikke kritisere arbejderklassens kultur. Det hænger sammen med det forhold, som Morten Thing gør rede for i *Social Kritik*, at den antikolonialistiske og antiimperialistiske kamps legitime politiske krav om solidaritet skred ud i heroiserende tankeformer som 'Et undertrykt folk har altid ret', og i gentagelser fra kommunismens barndom af den blinde og ukritiske accept af, hvad der foregik af uhyrligheder dels under befrielseskampene, men især i de etablerede befrielsesregimer.³³ Der er formodentlig mange grunde til denne armod, ud over nævnte pres fra nu glemte folkemordsagtige hændelser (planerne om at bombe Hanoi diger og sætte millionbyen under vand, brugen af afløvningsmidlet Agent Orange osv.) spiller udviklingen på universiteterne, hvorfra venstrefløj og kulturradikalistiske lag rekrutterer, en rolle. De store humanistiske fags sagte glidetur over i relativisme og socialkonstruktivisme gjorde en politisk kulturrelativisme mere spiselig.³⁴

I fredeligere tider var alle på den venstreorienterede scene og det kulturradikalistiske parnas enige om, at den franske tegner Sinés pornografiske antiklerikalisme var politisk kunst af højeste kvalitet, men også, at den politiske satire i Weimarrepublikken var beundringsværdig – f.eks. John Heartfields fotomontager og Kurt Tucholskys prosa. De bringes her, som en påmindelse om, hvor sløjt det står til, i al respekt selvfølgelig, gudbevars:

"Hvad er tilladt i satiren?"

... Satire ser ud, som om den var en helt igennem negativ ting. Den siger: "Nej!" En satire, der opfordrer til tegning af et krigslån, er ingen satire. Satiren svier, griner, fløjter og trommer med sin store, brogede landsknægt-tromme imod alt, hvad der er slapt og stillestående.

ytrings-, forsamlings- og
foreningsfriheden forment-
lig en fortrinssstilling ...”¹²

Grundlæggende tror jeg, at stærkt troende kristne og muslimer skal trænges tilbage til deres private hjem og deres egne kirkehuse af det overvældende de facto profane flertal (af muslimer, jøder og kristne), som eksisterer i, hvad Habermas kalder det post-sekulære samfund. I dette samfund, der netop ikke blev, som vi troede – sekulært og helt profant – er pladsen for den religiøse tanke og følelse igen åben: det har ”indstillet sig på religiøse fællesskabers fortsatte beståen i sekulære omgivelser”. Dette samfund har fastlagt regler, som understøtter den profane offentlige moral, alle må føle sig bundet af (enten reglerne eller moralen).

Det slog mig ved læsningen af *The Cartesian*

Jews portrayed as killing children and drinking their blood from *al-Ahram* (Egypt)

Satire er en helt igennem positiv ting. Ingen andre steder røber den karakterløse sig så hurtigt som her, ingen andre steder ses det hurtigere, hvem der en samvittighedsløs dummeper, der angriber den ene i dag og den anden i morgen.

Satirikeren er en fornærmet idealist: han vil have, at verden skal være god, den er slet, og så raser han mod sletheden. ...

Overdriver satiren? Satiren skal overdrive og er i sit inderste væsen uretfærdig. Den puster sandheden op for at gøre den mere iøjnefaldende, og den kan ikke arbejde på anden måde end efter de gamle ord, at de retfærdige skulle lide med de uretfærdige ...

Vi skulle ikke være så smålige. Alle vi folkeskolelærere og forretningsmænd og professorer og redaktører og musikere og læger og embedsfolk og kvinder og de folkevalgte mænd – vi har alle sammen fejl og pudsige sider og små og store svagheder. Og vi skal ikke straks fare op ("slagtermestre, vogt, hvad der er jer helligt!"), når der er nogen, der siger noget vittigt om os. Det må godt være ondskabsfuldt, bare det er ærligt ment. Hvad er det for et menneske, og hvad er det for en profession, der ikke kan tage et velrettet boksestød! Lad dem værge for sig med de samme midler og våben, og lad dem slå igen – men de må ikke vende hovedet bort, stødt, fornærmet, forarget. I vort offentlige liv ville der blæse en friskere vind, hvis ikke alle var fornærmede ... hvad er tilladt i satiren? Alt." (1919)

Fra: *Tiden råber på satire*, Gyldendal, Kbh. 1965.

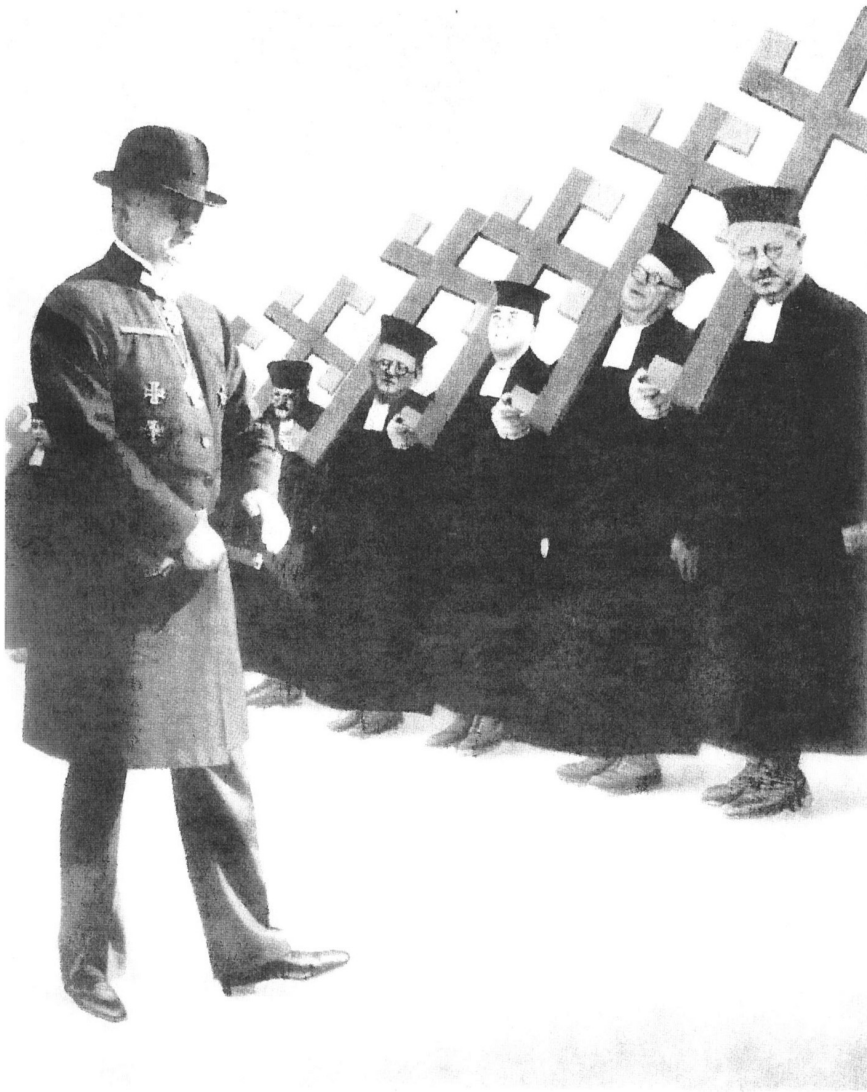
II

Tiden råber på retten til hån, spot og satire

**Aktuelle kommentarer til den politiske
borgerdyd og integrationspolitikken**

DER REICHSBISCHOF RICHTET DAS CHRISTENTUM AUS

„He, der Mann da, das Kruzifix etwas weiter nach rechts!“

Om debattens dystre dybder: Xenofobi, islamofobi og racisme

Denne del består af to aktuelle indlæg i den fortløbende debat om integration og politisk kultur. Det første indlæg blev bragt i nettidsskriftet Kritisk-debat.dk, en slags afløser for det hedengangne venstrefløjstidsskrift SALT, og fik et ret ophidset svar fra et medlem af redaktionen, Kasper Vieland Nielsen, som medførte en replik. KVN's indvendinger kan læses i tidsskriftet. Men der er et forhold i debatten både før og efter Muhammedkrisen, som jeg ikke har berørt, og som vejer forholdsvist tungt. Hvis man skal dømme efter den vægt forholdet har i den udenlandske debat, bliver det ikke mindre tungtvejende i den kommende tid. Det handler om Racismen og Racismetricket.

Spørgsmålet om, hvorvidt Danmark er særligt racistisk, som hævdede af flere FN-rapportører, skal ikke undersøges nærmere her, fordi diskussionerne om danskernes mulige, særlige fremmedhad og islamofobi eller særlige krav om kulturtilpasning efterhånden er blevet meget omfattende.³⁵ Jeg tror, at den danske politiske kultur indeholder et indforlevet, inderligt element af tesen om det religiøse som privat, et element af modstand mod demonstrativ religiøs holdning, mod religiøst fanebæveri, som rækker ud over islam, som det ses i ældre tiders foragt for papister. Jeg tror, at det er det, alle de forskellige undersøgelser viser, men som de færreste vil snakke om

Hvad der er i fokus her i denne bog er, at selv om det er blevet en kliche, så er forsvaret for de afskyelige og forkastelige standpunkter det helt afgørende i ytringsfrihedsdiskussionen. Det vil eliten ikke acceptere, enten fordi det ødelægger harmonien og fællesskabet, eller fordi det strider mod ideologien om det sunde folk og den konfliktfrie multikulturalisme. Men store dele af befolkningen har hverken dannelse eller omsorg eller høflighed i forhold

til radikale religiøse bevægelser – i al fald ikke andre end deres egen. Mange af denne befolkningsandels ledere synes at være kryptoracister eller xenofobere – måske endda mere end deres bagland – så vidt vi kan se af undersøgelserne, der viser helt gennemsnitlig europæisk xenofobi-niveau, men markant afvigende dansk islamofobi-niveau.³⁶

Og netop fordi denne gruppe har radikale standpunkter, som vi ved afviger fra flertallets, er det vigtigt at fastholde den radikale fortolkning af ytringsfriheden. Jens Peter Frølund Thomsen har vist, at danskernes holdninger til indvandrere er tvetydige og modsætningsfyldte. En bestemt modsætning er i denne sammenhæng særlig interessant: På den ene side vil et stort flertal sikre minoriteternes politiske og sociale rettigheder, men de er imod at sikre deres kulturelle rettigheder. De vil ikke leve op til “de kulturelle tilpasningskrav, som indvandringen fører med sig...”, men stiller assimilering- og tilpasningskrav til indvanderne.³⁷ Ved krav om tavshed og dannet talen-uden-om netop det, der bekymrer disse store grupper, øges ikke blot den politiske mistillid – og der er konstateret en kraftig sammenhæng mellem indvandrermodvilje og politisk mistillid gennem de sidste 15 år³⁸ – men det er også demokratipolitisk uacceptabelt gennem krav om høflig tilbageholdenhed at forlange tavs accept af netop det, man ved, at mindretallet er imod. Først en åben og om nødvendigt forhånende og latterliggørende demokratisk proces gør det demokratisk muligt at kræve mindretallets accept af den politik, der provokerer det, men som flertallet har besluttet.

Som jeg har forsøgt at vise det i noterne til undersøgelsens dokumentation, var og er der en levende udenlandsk debat både om Muhammedkrisen og ytringsfriheden, som trækker på både demokratiteoretiske og moral- og retsfilosofiske analyser, som kunne og kan indgå i den danske debat. Her er endnu et par eksempler. Det første, Randall Hansen, skal danne modvægt mod en anden udenlandsk professor med et dansk klingende navn, Jytte Clau-

sen, som til gengæld er blevet brugt flittigt af den multikulturelle lejr. Professor Randall Hansen fra Toronto University arrangerede et symposium om Muhammedkrisen og ytringsfriheden 2006, offentliggjort i tidsskriftet *International Migration*, et prisværdigt skarpt og velargumenteret møde om krisen. Min formidling af hans korte opgør med den multikulturelle øvelse med at kalde alle modstandere enten islamofober³⁹ eller racister – en af dem, Tariq Modood, deltager som nævnt ovenfor i symposiet – er mit forsøg på at gøre afbigt for ikke at have taget beskyldninger (fra hjemlige multikulturalister med støtte fra OIC og FN) mod ytringsfrihedsfundier for at være racister alvorligt og for at have undladt at behandle emnet, selv om det fyldte godt i læserbrevsspalterne. Vel er der mange infame, dokumenterede racister, men mere interessant også mange – et godt bud er, at der er flere – der bliver kaldt det, blot fordi de var – er – kritiske over for de herskende multikulturelle værdier. Zionister ser også antisemitisme overalt, hvor Israel kritiseres:

“The equation of the cartoons with racism has become so common (a Google search of “Danish cartoons” and “racist” produces 232.000 hits) that it is rarely if ever, questioned. It should be. Three possibilities present themselves. The first is that the cartoonists and editors are themselves racist. They might well be, but the cartoons themselves do not provide a doorway into their heads. The second is that Denmark is a particularly anti-Islamic society, and that the publication of the cartoons reflects that hostility. Again, this might be the case, but it might not. Comparative public opinion polls, content analysis of editorials, and studies of day-to-day discrimination faced by Muslims would shed light on this question. The cartoons themselves tell us nothing. The third is that the cartoons equate Muslims with terrorists. Do they?”

The question is open to interpretation, but none of the cartoons portrayed stereotypically looking Muslims; they were not, as many claimed, the equiva-

lent of *der Stürmer's* hooked nose, bearded Jew reaching into a pot of gold. The most offensive cartoons portray Muhammad with an unsheathed sword and with a lit bomb in his turban. They seem to equate Islam with terrorism, to argue that Islam is an essentially violent and deadly religion. This is of course nonsense, but is it racism? It is not. It is hatred of a religion. And in a liberal society, there is and must be a distinction between racism and religious hatred, for the simple reason that while there can be no acceptable reason to object to "blackness" there are many good reasons to object to religion, whether Christianity, Judaism, or Islam. Many people believe, not without historical evidence, that religion encourages intolerance and violence (how many throats have been slashed in religion's name?) and oppresses women and minorities (think of all three religion's attitude toward gays).

In a liberal democratic society, religion is, like it or not, a fair target for criticism, satire and, fortunately or unfortunately, mockery and ridicule. ... Some of those who are quickest to claim Islamophobia – and I cite the Muslim Council of Britain here – have an interest in essentializing Muslims, placing their religious identity above their nationality, ethnicity, sexuality, or any other sort of attachment they might have. Rather than being Pakistanis, Indians, Saudi Arabians, Britons, Germans, Londoners, Berliners, Europeans, cosmopolitans, gays, atheists, workers, or anything else, the foundation of their identity can only be Islam"⁴⁰

Chefredaktøren for det satiriske ugemagasin *Charlie Hebdo*, Philippe Val, som bragte Muhammedtegningerne og lavede et helt særnummer om blasfemi, blev interviewet i maj 2006, og svarede på spørgsmålet om, hvor venstrefløjten egentlig har været henne i Muhammed-sagen, bl.a.:

"Hele det politiske system har været lammet under denne konflikt. Det er München om igen, hvad enten vi ser os til venstre eller højre. Især venstrefløjen har svigtet i dette spørgsmål. Det må jeg sige med megen sorg i sinde, for jeg befinder mig selv på venstre side.

Venstrefløjen har på en sær måde tilsluttet sig kommunitarismens lalleglade begreb om retten til forskellighed. Socialisterne, der traditionelt har været bannerførere for oplysningstidens idealer, har givet afkald på den radikale tolerance, tankefriheden, og mener åbenbart, at trosfrihed er tilstrækkelig.

Tag for eksempel fatwaen mod Rushdie i 1989. Alle intellektuelle i Frankrig, også dem langt ude på venstrefløjen, havde kun ét i hovedet, nemlig at blive forevigtet i aviserne sammen med Rushdie. På den måde kunne de vise, at man stod sammen i kampen mod mullaherne og totalitarismen. I dag ser vi, at rigtig mange på venstrefløjen har gjort et stort nummer ud af at gå imod Muhammed-tegningerne.

De har advaret mod unødigt provokation og blasfemi, fordi de har indgået en besynderlig alliance med islamisterne, som de nu betragter som nogle, de kan forhandle med. Det er her, filmen knækker. Der er virkelig sket et skred, som skyldes, at islamisterne og venstrefløjen har en fælles fjende i USA og Israel. ...

- *Er Rushdie blevet islamofob?*

»Dette udtryk godtager jeg ikke. Denne sindssyge talemåde har de iranske ayatollaher opfundet. De vil have os til at tro, at religionskritik er det samme som racisme. Det er helt vanvittigt. Hvis man nu siger, at man ikke bryder sig om protestanter, skal man så med det samme have skudt i skoene, at man er antiprotestantisk racist? Nej, jeg vil gerne kunne diskutere protestantismens indhold på en fordomsfri måde med plads til tankefrihedens grænseoverskridende spørgsmål. Det samme gælder i forhold til islam." (*Weekendavisen* 30.06.06)

Ytringsfrihed, demokrati og Islam

Artikel til www.kritiskdebat.dk, bragt den 1.juni 2009

Nils Bredsdorff, fagreferent, Roskilde Universitetsbibliotek

I midten af februar i år offentliggjorde den neoliberale tænketanken Cepos en undersøgelse, der angiveligt viste, at halvdelen af landets muslimer vil forbyde angreb på religion. Altså var de ikke demokrater og dermed til fare for demokratiet. Ugen efter kom en ny undersøgelse, denne gang fra Københavns universitet, som viste, at indvandrere støtter demokratiet lige så meget som de indfødte, dvs. at flertallet af de adspurgte i begge grupper foretrækker demokratiet. Det viste sig til overflod, at Cepos brugte gamle tal og manipulerende konklusioner, så problemet om ytringsfrihed og demokrati og Islam blev stuvet af vejen igen – det var bare de reaktionære halvhjerner fra Cepos, der ville lave rav i den. Men sagen er værd at dykke ned i, fordi den belyser ytringsfrihedsspørgsmålet eksemplarisk.

En af de kommentatorer, der tog fat i Cepos, var formanden for Kritiske Muslimer, Sherin Khankan. For at undgå falsk polemik citeres bredt: "Intet menneske med sund fornuft vil mene, at man skal angribe religion. Jeg mener, at undersøgelsen er manipulerende, fordi Cepos er med til at konstruere et modsætningsforhold mellem islam og demokrati og islam og ytringsfrihed. At angribe en religion har intet med saglig religionskritik at gøre," siger hun. "Det er usagligt, fordi hvad skulle formålet med at angribe religion være? Ved at bruge ordet angribe får Cepos det til at se ud, som om halvdelen af indvandrere og efterkommere er imod religionskritik, men det tror jeg ikke, at de er," siger hun.

Ifølge Sherin Khankan bør man skelne mellem angreb på religion og saglig religionskritik. "Religionskritik er en væsentlig del af demokratiet og noget, de fleste støtter. At angribe religion er efter min mening et værre ud-

tryk end hån, spot og latterliggørelse af religion. Det rammer muslimerne hårdt, og derfor tror jeg, at de svarer, som de gør,” siger hun. Og Asmaa Abdol-Hamid fra Enhedslisten tilføjer: “Loven skal selvfølgelig ikke regulere, hvad forfattere eller medier skriver, eller hvilke emner de tager op. Vi har allerede en blasfemiparagraf, som siger, at man ikke må håne.” (*Jyllands-Posten* 13.02.09)

Det er uvist, hvor på skalaen mellem angreb og forhånelse det fra Durban II-konferencen meget omtalte ord BAGVASKELSE kommer ind, og om brug af bagvaskelse af religion også er ufornuftigt og bør forbydes, som de islamiske landes organisation mener.

Khankan brugte den anden undersøgelses resultat til at fastslå, at karikaturkrisen ofte blev fremstillet som et sammenstød mellem to forskellige værdisystemer: “Det blev gjort til et opgør mellem Koranens hellighed og den generelle ytringsfrihed. Men den her undersøgelse bekræfter, at muslimer godt kan være troende og tilhængere af en sekulær stat på samme tid. Majoriteten af aktive muslimer hylder både hellighed og ytringsfrihed, og det skal der også være plads til,” siger hun (*Information* 21.02.09)

Begge de kendte talskvinder siger det samme, som Tøger Seidenfaden, Uffe Ellemann og mange kulturradikale og venstrefløjs-kendisser siger. Kritik er fint inden for anstændighedens rammer, sårende ytringer bør stoppes gennem socialt pres. hvor hånen ikke allerede er forbudt i blasfemiparagraffen. De oprettede en særlig organisation til at orkestrere det kulturelle pres, og Politiken kørte en massiv kampagne for en politisk og etnisk korrekt ytringsfrihed. Ellemann sammenfattede den bløde censur i de berømte ord: “Vi skal ikke lægge bånd på ytringsfriheden. Vi skal lægge bånd på os selv og på vores anvendelse af denne frihed.” (*Berlingske Tidende* 02.07.06, 2. sektion s. 12)

Vi har retten til at ytre os, men er forpligtet til saglighed og til at undlade at håne folk – især religiøse minoriteter. Angreb på religion hører ikke

hjemme i demokratiet: “Intet menneske med sund fornuft vil mene, at man skal angribe religion”, så derfor er der ikke nogen modsætning mellem en begrænset ytringsfrihed – forbud mod u-fornuftige angreb – og sund fornuft og demokrati.

Men hele argumentationen viser en komplet mangel på forståelse for ytringsfrihed og demokrati. Sidstnævnte er ikke et sted, hvor man udveksler behageligheder eller acceptable uenigheder, og det første er for tiden ifølge domspraksis kun begrænset af åbne opfordringer til vold og forfølgelse, jf. de forskellige frifindelser af og tiltalefrafald mod *Jyllands-Posten* (se i øvrigt Vagn Greves nye bog om Strafferet, *Bånd på hånd og mund*, Djøf forlag 2008).

Problemstillingen kan grundlæggende illustreres ved det berømte Voltaire-citat om, at jeg er uenig med Dem, men vil kæmpe for Deres ret til at have Deres mening. Der er tale om en fejlversættelse, ligesom det i øvrigt er tvivlsomt, om Voltaire har sagt det. Citatet lyder: Jeg *foragter* Deres standpunkt ... Og det man foragter, her Den franske katolske Kirke, det angriber man. Voltaire gjorde i al fald, ‘*Ecrasons l’Infâme*’, knus den skændige, gemene (kirke). Sam Harris (*Troens fallit*, Akademisk forlag 2007) og en lang række agnostikere, ateister og forskellige ikke-troende angriber for tiden religion og religioner med megen sund fornuft. Angreb, hån og spot og latterliggørelse, *Life of Brian*, *De sataniske vers* og Sinés, Roald Als’ og Kurt Westergaards tegninger er uadskillelige elementer i den kulturelle, politiske kamp i demokratiet. Det er forsøg på at skelne mellem acceptabel kritik og uacceptabel ditto også – der er plads til udemokratiske kæfter i et levedygtigt demokrati.

Spørgsmålet, der springer i øjnene ved Khankans skelnen, er: Hvem skal afgøre, hvad der er angreb, og hvad der er saglighed? Hvis emnet er tabubelagt, som f. eks borgerkrigene mellem de fire retledte kaliffer og tidspunktet for den endelige Koranudgave eller Profeters historiske gerninger og tolk-

ningen af dem, så er risikoen nærliggende for, at grænsen mellem passende saglig eller videnskabelig kritik og angreb og blasfemi bliver hårfin. Khankan kan formodentlig lige så mange eksempler på dette, som jeg kan. Men uden er også veritable, uartikulerede angreb på treenighedsmetafysikken eller hagiografier over Muhammed (Ramadans *In the footsteps of the Prophet*) eller saligkåringen/helgenretssagen af den forrige pave beskyttet af ytringsfriheden og kan ikke være andet. Og det er her den centrale og formørkede misforståelse ligger gemt – formørket fordi den baserer sig på en bevidst antirationel/ufornuftig tildeling af forrang til det religiøse, som afviser den (bløde) oplysningstænkningens sidestilling mellem religiøse og verdslige standpunkter, som begge skal beskyttes.

Ytringsfriheden giver kun mening, hvis den beskytter de meninger, jeg ikke kan lide. Kun hvis Søren Krarups ramme kritik af ‘menneskerettighedsreligionen’ og hans selvretfærdige, lutheranske kristendom beskyttes, og DFs mere indvandrefjendske opfattelser kan komme til orde, kan Abu Labans udsagn om, at “Islam har svaret på alle spørgsmål om, hvordan samfundet skal indrettes, også politisk”, også være der (*Information* 07.01.06). Både kristne og muslimer er missionerende og tilhører begge verdensreligioner med stigende betydning, den kristne Pinsemission er angiveligt den kraftigst ekspanderende religion overhovedet (Christianity reborn, *The Economist* 23.12.06). Som flere præster har sagt, kan man ikke missionere og forkynde uden fornærmende eller blasfemiske angreb på andre religioner. Hvis det centrale budskab er, at Jesus er Guds søn, så er det, som Winkel-Holm siger det, en løgn, at Muhammed er hans profet – og omvendt. (*Information* 11.02.07) Bare at forestille sig et angrebs- eller latterliggørelsesforbud mod denne ekspansion af guddommeligt vås er rystende.

I al tumulten skal man huske på, at de muslimske landes organisation OIC for tiden kører et veritabelt diplomatisk felttog for at få FN-organer af

forskellig art til at erklære ikke godkendt religionskritik eller angreb på religioner for stridende imod menneskerettighederne. I forhold til diskussionen om islam og ytringsfrihed er det vigtigt, at OIC er organisationen for de lande, hvor Islam er statsreligion, og hvor de centrale muslimske (fortolkende, retsskabende og åndelige) RELIGIØSE autoritative instanser er delvist statsintegrerede institutioner. På denne baggrund bliver forestillinger, om at man kan skelne mellem angreb og saglig kritik, et dække over, at der er nogen former for kritikere, dem vi foragter, som skal forbydes. Seidenfadens, Ellemanns og det pæne middelborgerskabs opfattelse af, at man jo ikke behøver at bruge sin ret til at ytre sig – hvis man ved, at nogen føler sig forhånnet af udsagnet – er på overfladen stuerene forsøg på at mane det utilpassede, de uvane og de foragtelige standpunkter i jorden uden at bruge forbud, men ved at appellere til pli og dannelse. I de bedre kredse angriber man ikke religion, endsige forhåner forestillingen om Marias ubesmittede undfangelse, Moses tørskoede vandretur over Nilen eller Muhammeds ridetur til Jerusalem. Sund fornuft er som altid sund for nogen.

Den amerikanske retsteoretiker Ronald Dworkin har sagt, at vi ikke kan acceptere en rettighed til ikke at blive såret eller få angrebet sin selvrespekt og blive forhånnet uden at undergrave hele grundlaget for rettighedstænkningen.

“De dominerende opfattelser og fordomme i ethvert samfund vil altid såre nogle af dets medlemmer. Forfærdelige fornærmelser (insults) udsendes hver dag i nogle amerikanske samfund mod kreationister og religiøse fundamentalister, mod folk, der mener at homoseksualitet er dybt syndigt, og at sex kun er passende inden for ægteskabet, mod de, som mener, at Gud forbyder kirurgi eller penicilin eller forlanger hellige krige, ... Mennesker med tusinde forskellige overbevisninger ... og smag forulempes hver dag af al

slags tale og skrift på alle niveauer i ethvert anstændigt demokrati verden over. ... Latterliggørelse er bestemt ofte uretfærdig. Folk burde latterliggøres og foragtes for nogle ting, men ikke for andre. Men vi kan ikke acceptere en rettighed, der giver nogle folk en ret til at kræve af andre, at de skal tøjle deres standpunkter om hvad som helst." (op.cit. p. 196)

Men Dworkin har ikke blot argumenteret for det absurde i at specielle magtfulde *religiøse* minoriteter skulle beskyttes særligt mod standpunkter, de ikke kan udholde at høre. Han har også vist, at sammenhængen mellem demokrati og ytringsfrihed gør forestillingen om hensyntagen til religiøs overfølsomhed helt meningsløs i en demokratiteoretisk ramme. Ytringsfrihed er ikke et tag-selv-bord, hvor udannede eller grove og uvaskede fordomme kan vælges fra enten ved det pæne selskabs, præsters, redaktørers, forfattere, juristers, universitetseksperter og kunstneres sociale pres eller ved regulær, formel censur.

Dworkin skrev en kommentar til den danske sag om Muhammed-tegningerne i *New York Review of Books* under titlen 'Retten til at latterliggøre'. Indledningsvist argumenterer Dworkin for, at det nok var en politisk klog beslutning, de amerikanske og britiske aviser traf, om ikke at offentliggøre de danske tegninger. "Der er imidlertid en reel fare for, at den britiske og amerikanske presses beslutning om ikke at offentliggøre tegningerne, selvom den er klog, fejlagtigt vil blive opfattet som en tilslutning til det udbredte standpunkt om, at ytringsfriheden har grænser, at den må afbalanceres mod "multikulturalismens" fortrin ..." Artiklen blev oversat og bragt i tidsskriftet Kritik (nr.180), men kontrære teoretikere, som mener det modsatte af næsten alle landets kronjurister, har ikke megen autoritet i Danmark. I Norge tildelte man sidste år Ronald Dworkin den berømte Holberg-pris. Dworkins argumenter for den uløselige sammenhæng mellem ytringsfrihed og demo-

krati vandt da heller ikke tilslutning på den multikulturelle venstrefløj og er derfor værd at slå et slag for igen: Her er den originale version:

“Ytringsfrihed er ikke blot et særligt og karakteristisk symbol for vestlig kultur, som med rund hånd kan forkortes og begrænses som en måde at vise respekt for andre kulturer, der forkaster den, på samme måde som en halvmåne eller en syvarmet lysestage kan sættes op ved siden af et religiøst kristent symbol. Ytringsfrihed er en betingelse for legitime styreformer. Love og beslutninger om deres gennemførelse er ikke legitime, med mindre de er blevet til gennem en demokratisk proces, og en proces er ikke demokratisk, hvis regeringen har forhindret nogen i at udtrykke sin overbevisning om, hvordan disse love og beslutninger bør være”.

Dworkin lader ingen tvivl tilbage om holdningen til latterliggørelse og hån, og selvom han ikke bruger ordet *angreb på religion* er der ingen rimelig tvivl om at angrebet – uden opfordring til voldelig handling og forfølgelse, er omfattet af beskyttelse af ytringsfriheden. Og argumenterne som på grund af det kulturelle bedste-borgerskabs trommeild – og venstrefløjens manglende politiske mod til selvransagelse – ikke er blevet hørt, lyder sådan:

“Latterliggørelse er en særlig form for ytring; dens substans kan ikke pakkes om i en mindre stødende retorisk form uden at udtrykke noget meget forskelligt fra det, der var intentionen. Det er grunden til, at vittighedstegninger og andre former for latterliggørelse i århundreder, også når de var illegale, har været blandt de vigtigste våben for både hæderlige og ondsindede politiske bevægelser.

Derfor kan ingen person, uanset hvor magtfuld eller magtesløs, besidde en ret til ikke at blive forhånet (insulting: fornærmelse, krænkelse, forhå-

nelse) eller krænket (offended: stødt, fornærmet, krænket). Dette princip er særlig vigtigt i et samfund, der stræber efter racemæssig og etnisk retfærdighed. Hvis svage eller upopulære minoriteter ønsker at blive beskyttet mod økonomisk og retlig diskrimination af loven – hvis de ønsker love vedtaget, som forhindrer diskrimination mod dem på arbejdsmarkedet, for eksempel – så må de være villige til at tolerere en hvilken som helst fornærmelse eller latterliggørelse, som folk, der er imod en sådan lovgivning, ønsker at sende ud til deres med-vælgere, fordi kun et samfund, som tillader sådanne fornærmelser som del af den offentlige debat, legitimt kan vedtage sådanne love. Hvis vi forventer, at snævertsynede, bigotte personer skal acceptere flertallets afgørelse, når flertallet har talt, så må vi tillade dem at udtrykke deres snævertsynede fordomsfuldhed i den proces, hvis endelige afgørelse, vi beder dem acceptere. Uanset hvad multikulturalisme betyder – uanset hvad det betyder at kræve øget "respekt" for alle borgere og grupper – ville alle dens fortrin blive gjort til skamme, hvis de blev opfattet som en retfærdiggørelse af officiel censur."

Hvis halvdelen af de adspurgte muslimer i Cepas undersøgelse faktisk mener, at angreb på religion skal forbydes, ja så har de ikke forstået sammenhængen mellem demokrati og ytringsfrihed. Men skidt, det har flertallet af de toneangivende indfødte fra det kulturelle mellemlag og venstrefløjen heller ikke. Den anden undersøgelse, som viser, at "der ingen forskel er" mellem indvandrere og indfødte mht. støtte til demokrati, siger jo ikke meget om, hvad de to grupper mener om evt. censur, blot at de er enige – om hvad? Om Muhammedtegningerne?

Demokrati handler om en måde, hvorpå vi kan behandle kradse modsætninger og gensidigt foragtende standpunkter – stillingtagen til krigserklæringen, privatisering, integrationen – i en acceptabel social, modsætnings-

fyldt, men ikke-blodig, ramme. Demokrati er evnen til at forholde sig rationelt, fornuftigt til det foragtelige standpunkt og selv have rollen som den foragtede. Hvad vi ikke-troende og ateister ikke må lægge ører til af gudeligt præk og skinhellige angreb for, at vi i modsætning til de frelste er uden åndelighed! Forudsætningen for at det fungerer og endda udvikler sig som i Vesteuropa i dag (ihukommende Menneskeretsdomstolens praksis) er, at domstolene og politikerne fortsat afviser angrebet på ytringsfriheden og den herskende, forvrøvlede hensyntagen, der jo i grunden tilsidesætter andre gruppers meninger.

Hensyntagen og tolerance er noget, der skal udvises af den lyttende, mens den talende skal sige sin ærlige mening – inden for lovens vide rammer. Så længe officielle, semiofficielle og halvprivate muslimer kæmper for at begrænse ytringsfriheden angiveligt til den saglige, håndterbare kritik og ikke vil være tolerante lyttere, så markerer de, at der faktisk er en modsætning mellem islam og demokrati. Det behøver man ikke lave spørgeskemaundersøgelser over. Og ja, hvis nogen skulle spørge, så er der også en modsætning mellem venstrefløjen, som intet har lært af stalinismens forbrydelser på dette område, og demokratiet. Der mangler således helt et opgør med de kræfter, der vil forhindre DF og nazister i at ytre sig.

Sagt på en anden måde: der er ingen fælles opfattelse af, hvad høflighed og pli er, hvad saglighed og angreb er, hvad der er helligt og hedensk, hvad anstændig politisk kultur og debatform er. Der er en kamp om ordenes indhold, og skal den foregå demokratisk, kan der ikke forlods uddeles definitioner af, hvad der er fornuftigt, og hvad der er kritiserbart og hvordan. Der findes ikke en høflig eller hensynsfuld ytringsfrihed. Der findes ytringsfrihed, og dens åbne og skjulte religiøse eller bare multikulturelle modstandere må angribes.

Baggrunden og dokumentationen for denne kritik er dels en lang række artikler og dagbladskronikker i kølvandet på karikaturkrisen, f. eks 'Shari'a

og satire', *Social Kritik* 104 maj 2006, 'Pli, demokrati og den nødvendige blasfemi', *Kritik* 181, december 2006, og især læsninger om emnet ytringsfrihed og rets- og demokratitænkning i politisk islam i 'Islamisme, Shari'a og ret', *Skriftserie fra Roskilde Universitetsbibliotek* nr.48 juni 2007 også online: <http://www.rub.ruc.dk/rub/omrub/publikationer/shtml>

ministre de la Justice, Piet Heijn Donner, fait savoir qu'il réfléchit à promouvoir l'usage de deux articles de loi contre les propos blasphématoires et méprisants existant dans le code pénal néerlandais. Des lois qui n'ont pas servi depuis les années 1960 ! La ministre conservatrice de l'Immigration et de l'Intégration, Rita Verdonk, pense plutôt que le problème vient surtout de la moindre capacité

par la voie judiciaire. »

Pour Eran Nagan, représentant du Centre de documentation sur Israël, qui avait notamment entraîné en justice

non un événement isolé d'être « islamophobe » que Mahomet aime Elle s'explique, patie pas blesser ceux qui Mais cela semble difficile sur l'islam touche à convictions profondes prendre certaines préférences refuse d'abdiquer. E Submission... Submission

Nouveau scandale demande au d'interdire cette suite très certainement « pour les musulmans » : tée le 15 mars 2005. Le tribunal estime que aux limites de ce qui n'y a pas pour l'instar pour interdire le to Submission. Pour l'ir

En attendant l'autocensure fait sc Submission devait être Bruxelles, à l'initiative italien, Mario Borgh pendance/démocratie européenne a finalement projection « suite à Gijs Van de Westela film ».

Til forsvar for ytringsfriheden

Artikel i www.kritiskdebat.dk, bragt den 1. september 2009

Nils Bredsdorff, fagreferent, Roskilde Universitetsbibliotek

Naar al Haan og Spot fordrives af Sproget,
hvilket Middel bliver da tilbage mod Dumheden,
og naar man binder Munden paa Foragten,
hvormed tænker man da at ave Lumpenheden
og den tykpandede Ondskab?

(Viggo Hørup, citeret af Vagn Greve i *Bånd på hånd og mund*, DJØF Forlaget 2008)

Kasper Vieland Nielsen (KVN) har angrebet min artikel 'Ytringsfrihed, demokrati og Islam', som diskuterede et afgørende element i den politiske integration af indvandrere i det danske politiske system: Retten til at forfægte sine synspunkter, uanset hvor ubekvemme de er. KVN er meget bekymret for tonen i sit svar. Jeg er meget mere bekymret for indholdet – tonen har jeg det fint med, også hvor det antydes, at jeg taler som Goebbels.

I manchetten til artiklen påstås det, at jeg skulle mene, at "Ytringsfriheden kun er ytringsfrihed, når den er total. Altså uden grænser." KVN gentager det i sin parafrase over Goebbels retorik: "Vil I den totale ytringsfrihed?". Inde i artiklen er han nødt til at gøre opmærksom på, at han godt kan læse indenad: "Det skal dog siges, at forfatteren nævner, at der går en grænse ved opfordringer til vold og forfølgelse". Ikke blot nævner jeg det, men jeg argumenterer også med henvisning til dansk domspraksis, strafferetsprofessor Vagn Greves bog *Bånd på hånd og mund* og Den europæiske Menneskeretsdomstols praksis, at det er her grænsen går og bør gå – ikke ved ord, *men ved handling der forhindrer ord*.⁴¹ Jeg vil altså ikke den totale ytringsfrihed, lige så

lidt som jeg mener det meste af det gudsforladte vås, KVN skyder mig i skoene, f.eks. at “Islam er noget vrøvl og udemokratisk”.

KVN, som er medlem af KDs redaktion, glemmer at fortælle læseren, at jeg er blevet opfordret til at skrive om integrationen i Danmark med eksplicit henvisning til mine kronikker og kommentarer til ytringsfrihedsdebatten og her naturligvis også Muhammedkrisen. Han har da tydeligvis også fortrudt det, i og med at han eksplicit meddeler, at han finder det “forunderligt”, at den slags neoliberalt vraggoods overhovedet er blevet bragt. I samme åndedrag taler han for at “overveje hvilke indskrænkninger i ytringsfriheden, som er blevet nødvendige.”

Sådan! Kritisk debat! Min flabede kommentar om, at dele af venstrefløjen intet har lært af “stalinismens forbrydelser på dette område” har vist sig berettiget.

Men læserens manglende viden om opfordringen til at behandle integrationen gør det muligt for KVN at bruge sin morsomme metafor med vaske-maskinen, hvor jeg tilsyneladende smider alle mine yndlingstemaer ind. “Udgangspunktet er den gamle sag om Muhammedtegningerne i Jyllands-Posten. Ind i centrifugen med den. Herfra kobles først til religion dernæst til ytringsfriheden ...”

Enhver kan ved selvsyn se, at det er forkert. Mit udgangspunkt er, at Cepos, den neoliberale tænketank, i februar i år offentliggjorde nogle undersøgelser, der viste, at halvdelen af landets muslimer vil forbyde angreb på religion. Altså var de, ifølge Cepos, ikke demokrater og dermed til fare for demokratiet. Der var en del debat om holdbarheden i de data, så derfor lagde jeg ikke vægt på dem, men tog fat på en enkelt muslimsk talskvindes kommentarer til det problem, Cepos rejser. Når jeg valgte Sherin Khankan fra Kritiske Muslimer, var det for at få fat i den mest tænksomme repræsentant for kritikken af undersøgelserne og selve problemstillingen. Mærkeligt nok

refererer KVN ikke et eneste sted, hvad Khankan siger. Der kommer nu kort tid efter en undersøgelse fra Københavns Universitet, som viser, at indfødte og indvandrere er lige demokratisk sindede. Den undersøgelse hænger Khankan og KVN deres hat på. Man kan godt være demokratisk sindet og samtidig, som undersøgelserne viser, gå ind for et forbud mod angreb på religioner. Sagen er, som jeg skrev, eksemplarisk for den politiske integration, så derfor træder jeg lidt rundt i detaljerne. Men først en kort bemærkning om det religiøse. Det er rigtigt, at jeg ikke har "megen respekt for det religiøse". Det KVN skriver om det, støtter denne opfattelse uanset Wittgensteins bommert-citat. Ordet "guddommeligt vås" bruger jeg om pinsemissionen og andre missionerende religioner, herunder Islam. Men jeg har stor 'respekt' i rockernes betydning af dette ord: Angst for disse religioners ekspansion og det nye forhold mellem religion og politik. *The Economist* udpegede religion som en af de centrale konfliktlinjer i dette århundrede (In God's name 3.11.07) – det er jeg enig i og følgelig optaget af en i en europæisk sammenhæng betydningsfuld, religiøs borgergruppes særlige politiske sociologi.

KVN belærer mig:

"Kære Bredsdorff, forskellen på de to undersøgelser var ikke, at det ene hold brugte gamle tal og manipulerede konklusionerne. Det afgørende var, at Cepos satte modstanden imod at kritisere religion, altså grænser for ytringsfriheden, lig med en antidemokratisk holdning. Københavns Universitet brugte en anderledes og bredere definition på demokratiske holdninger. Derfor blev resultaterne forskellige."

Men så enkelt er det ikke. For det første indledes min artikel med endnu en helt aktuel undersøgelse, som KVN slet ikke henviser til:

“Et klart flertal af muslimerne i Danmark bryder sig ikke om, at religion bliver kritiseret. Det viser en undersøgelse, Capacent har lavet for DR. I undersøgelsen, Din muslimske nabo, der er foretaget blandt muslimerne i Danmark, bliver der spurgt til, om det bør være forbudt at kritisere religion.

Det mener 55 procent, at det skal, mens 34 procent er uenige. Capacent har også spurgt resten af den danske befolkning om det samme, og her mener ti procent, at det skal være forbudt at kritisere religion. Direkte adspurgt om ytringsfriheden bør begrænses i visse tilfælde, svarer 66 procent af muslimerne i Danmark ja, mens kun 10 procent af resten af den danske befolkning svarer ja.”

For det andet er det helt uafklaret, hvad en “bredere definition på demokratiske holdninger” er. Helt ligegyldigt, hvad indholdet er, kan det naturligvis ikke være. Kan man fx være demokrat og gå ind for fjernelse af den grundlovssikrede religionsfrihed? Et eksempel kan anskueliggøre rækkevidden af et forbud mod angreb, kritik og latterliggørelse af religiøse forestillinger. Sociologerne Ronald Ingleharts og Pippa Norris’ undersøgelse af civilisationernes politiske kultur sammenfatter problemstillingerne i de danske undersøgelser. De viser, at den store forskel mellem civilisationerne – her kun de islam-dominerede lande og de kristendoms-dominerede lande – er holdningen til kønnene og forholdet imellem dem, og ikke, som Huntington og mange andre hævder, holdningen til forskellige demokratiske idealer.

Procenterne angiver den udstrækning, som respondenterne er enige/ue-nige med eller tilslutter sig eller afviser en række udsagn. Blandt de udsagn, der sammenvejes, er “*Democratic performance*: Democracies are indecisive and have too much quibbling (Strongly disagree), *Democratic ideals*: Approve of having a democratic political system (Strongly agree), *Strong leaders*: Approve of having a strong leader who does not have to bother with parliament

Anerkendelse af politiske og sociale værdier i vestlige og muslimske samfund

	Vestlige	Muslimske
Demokratiets effektivitet	68%	68%
Demokratiske idealer	86%	87%
Stærkere ledere	61%	61%
Religiøse ledere	62%	39%
Lighed mellem kønnene	82%	55%
Skilsmisse	60%	35%
Abort	48%	25%
Homoseksualitet	53%	12%

World Values Survey, pooled sample 1995-2001", citeret fra Ronald Inglehart og Pippa Norris: "The True Clash of Civilizations", i: *Foreign Policy*, March/April, 2003, s. 64

and elections (Strongly disagree), *Religious leaders*: Politicians who do not believe in God are unfit for public office (Strongly disagree), *Gender equality*: When jobs are scarce, men should have more rights to a job than women (Strongly disagree) and a woman has to have children in order to be fulfilled (Strongly disagree), *Divorce*: Divorce can always be justified, never be justified or something in between (High level of tolerance for divorce), *Abortion*: Abortion can always be justified, never be justified, or something in between (High level of tolerance for abortion), *Homosexuality*: Homosexuality can always be justified, never be justified, or something in between (High level of tolerance for homosexuality)."

Problemet er, at disse emner alle sammen er centrale dele af den religiøse bestemmelse af køns- og familieforholdene, og alle har deres regulering i Sha-

ri'a og angiveligt i Koranen. Det er altså centrale dele af alle kulturer, men fritaget for kritik, satire, latterliggørelse og hån. Skal det måske være forbudt at latterliggøre homofobe, unge muslimer, der angriber gay-parades? Uanset om man tror på verdensomspændende polls, og selvom man tager hensyn til de nuancer, forfatterne fremhæver i undersøgelsen, så kan de påståede markante forskelle i holdninger til religiøst set følsomme emner danne grundlag for ganske konkrete overvejelser over, hvad det er, de dannede vil have båndlagt med henvisning til, at en ufølsom kritik kan vække stærke emotioner. Det drejer sig naturligvis om de fem sidste emner i tabellen, der alle er reguleret af shari'aen og derfor omfattet af det høflige tavshedsbånd: homoseksualitet, abort, skilsmisse, ligestilling mellem kønnene og religiøse lederes autoritet og politiske rolle.

Når KVN derfor sammenfatter sin kritik af min brug af undersøgelserne og hans egen og Khankans forsvar for, at begrænsninger i ytringsfriheden og demokrati kan gå hånd i hånd, så misser han helt pointen. Han siger: "Det centrale er altså, om ytringsfriheden er konstituerende for demokratiet, om ytringsfrihed er lig med demokrati". Den er demokratiteoretisk et af de centrale konstituerende elementer i demokratiet, og den er praktisk politisk også et afgørende element, uden hvilket demokratiet dør.

Et ønske om at begrænse ytringsfriheden på baggrund af tilsyneladende legitime krav fra en gruppe med henvisning til deres almene ret til religiøs aktivitet fører til krav fra andre grupper og på andre områder, kønspolitik, abort, familiepolitik og homoseksualitet er brisante emner. Især homoseksualiteten har været oppe i engelske, muslimske kredse som forbudsområde. Det er ikke muligt at udpege grupper eller områder, der kræver særlig beskyttelse, uden at demokratiet presses. KVN leverer heller ikke nogen argumentation for, at det religiøse skulle være særligt privilegeret. Derimod kan der sættes almene grænser mod opfordringer til vold og forfølgelse, dels for

at beskytte individer, og dels for at forhindre, at den demokratiske proces går i stå i borgerkrigs lignende tilstande.

Ytringsfriheden er altså ikke total, og derfor er det forkert, at der ikke findes demokratiske lande ifølge min definition på ytringsfrihed. KVN er blot uvidende om domspraksis og den herskende opfattelse af ytringsfrihedens forrang som fundamental i forhold til andre – eksempelvis religionsfriheden.⁴² Uvidenheden kommer tydeligt frem i afsnittet om Muhammedkrisen, der angiveligt “ikke (var) et forsvar til bevarelse af ytringsfriheden, men et angreb for at udvide den” og angiveligt førte til en de facto afskaffelse af begrænsningerne i blasfemiparagraffen. De fleste danske jurister var på forhånd af den opfattelse, at blasfemiparagraffen ikke var overtrådt. KVN skriver blot, at 11 muslimske organisationer fik afvist deres sag af statsadvokaten, men sagen er dog, at også Rigsadvokaten og byretten i Århus slog fast, at sagsøger ikke havde ret. Der er ikke tale om udvidelse af ytringsfriheden, men om stadfæstelse af retspraksis og den retspolitiske udvikling i Europa. Derfor var afgørelserne sammen med den franske afgørelse om Charlie Hebdo vigtige markeringer på linje med afvisningen af den britiske indskrænkning af ytringsfriheden og afvisningen af udtalelsen om forbud mod religionskritik på FNs Durban-II konference. I begge de to sidste forsøg på at begrænse retten til kritik, satire, hån og latterliggørelse af religioner var officielle og private muslimske og islamistiske organisationer initiativtagere. OIC, de muslimske landes organisation med Saudi Arabien i spidsen, som jeg nævner i min artikel, men som KVN undlader at nævne, er bannerfører i korstoget for censur mod religionskritik.

På dette tidspunkt tænkte jeg: Hvad fanden har KVN gang i? Han spørger først retorisk og højtideligt: “Har vort samfund brug for mere ytringsfrihed, eller har vi brug for mindre ytringsfrihed (reguleringer)?” I to små afsnit, hvor man mærker vreden og forargelsen ulme, lægger han op til svaret. Først ci-

teres fint mit standpunkt om, at ytringsfriheden ikke kan være høflig, fordi ingen kan besidde retten til at definere høflighed eller politisk korrekthed, og ingen har en ret til ikke at blive kritiseret eller forhånet. Desværre for læseren undlader KVN at fortælle lidt mere om problemstillingen, som udvikles – ikke af mig – men af den amerikanske retsteoretiker Ronald Dworkin, hvilket ville have hjulpet både ham selv og læseren, men herom senere. Citatet slutter med, at ytringsfrihedens “modstandere ... må angribes.”

Måske er det ordet angreb, der gør det? KVN: “Nemlig! Og husk, at “hensyntagen og tolerance er noget, der skal udvises af den lyttende” (og ikke den talende). Det står der sgu i slutningen af artiklen. Og hvad er det udtryk for ud over drejesyge i centralnervesystemet? (Sådan kan begrebet hensyntagen da ikke bruges. Hensyn er noget, som den talende – afsenderen – kan tage. Det giver da ingen mening at koble hensyntagen til modtageren. Det er jo rent Orwelsk 1984 newspeak sprog).” Hvad der mangler af argumenter, findes som udråb sgu, da, jo og drejesyg newspeak.

Ikke engang den tanke, at den talendes hensyntagen er selvcensur, og at forsøg på fælles regler for selvcensur er et farligt skridt mod censur, har tilsyneladende slået KVN. Den talende skal sige, hvad hun mener, og den lyttende skal vise hensyn og tie stille, indtil taleren har sagt, hvad hun mener, ellers giver ytringsfrihed logisk set ingen mening, for vi vil aldrig få at vide, hvad nogen mener. Det er ikke, som KVN tror, neoliberalisme eller et frihedsbegreb, der er gået grassat, det er John Stuart Mill, som ikke bliver til Orwell, fordi KVN ikke forstår ham.

Da KVN nu har konstrueret en modstander, der går ind for total ytringsfrihed uden begrænsninger og fælles regler, så kan han slette ordet ‘ytrings’ og skrive en lille skitse af Hobbes Leviathan, der angiveligt “gjorde op med forestillingen om, at et samfund kan bygge på den totale frihed ...”. KVN går videre og skriver: “I bogen introducerer han (Hobbes) begrebet naturtil-

standen, hvor individet har total frihed. Alle har ret til at kæmpe for sin egen overlevelse med alle midler. Enhver har ret til alt, og derfor bliver resultatet alles krig mod alle (borgerkrigen). I denne tilstand bliver den enkeltes liv nok frit, men prisen herfor er, at det bliver "ensomt, beskidt, dyrisk og kort". Det centrale i Hobbess fremstilling er ifølge KVN, "at man overgiver sine individuelle naturlige rettigheder til en ydre instans og dermed muliggør bevægelsen fra en tilstand af alles kamp mod alle til etablering af, hvad Hobbess kalder det samarbejdende samfundslegeme, "hvor man ikke skal gøre mod andre, hvad man ikke vil have de gør mod én".

Glemte er det, at Hobbess analyse viser, hvordan frygt og ærefrygt for suverænen sammen med religionen skaber legitimiteten. Glemte er oplysningens kamp mod religionens legitimerende funktion i forhold til magten. Glemte er, at de politiske menneskerettigheder er blevet til i kamp mod en snæver tolkning af Hobbess argumentation for restriktionernes nødvendighed. Suverænerens tolkning var anderledes end Tom Paines og Voltaires, og anderledes end den katolske kirkes. Men med Hobbess i hånden og understøttet af den ret firkantede forestilling om naturoverstanden, der som sagt kan bruges til at argumentere for allehånds indskrænkninger i de "naturlige rettigheder" af hensyn til samfundsfreden, springer vi så tilbage til virkeligheden og svaret på, om "Vort samfund" har behov for indskrænkninger i retten til at hån og kritisere autoriteter. Det er et skoleeksempel på venstrefløjens vankelmødighed og et diplomatisk kunststykke og skal derfor citeres udførligt:

"Dengang Muhammedsagen kørte, var det svært at forholde sig til den, svært at få en analyse stillet på benene. Men nu har vi efterhånden fået sagen på en vis afstand. Og med afstand mener jeg, dels er der gået nogen tid siden, og desuden skaber det forhold, at neoliberalismen er kørt i grøften nogle nye muligheder. Nu er det igen (næsten) muligt overhovedet

at stille spørgsmålet, om det vi har brug for, ikke er indskrænkninger i ytringsfriheden i stedet for udvidelser”.

Uden hoved og hale fremdrager KVN nu en række eksempler, stort og småt, som han mener, har brug for mere beskyttelse mod (pressens) indtrængen og usaglig kritik. Og listen kunne, som Dworkin gør rede for, fortsættes med alle de grupper, der hver dag føler sig krænket og forhånet, ilde behandlet osv. Problemet er, at KVN ikke kan se, at listen over legitime beskyttelsesobjekter er uendelig, og dermed bliver censuren total. Beklagende skriver KVN: “Desværre er det ikke sådan, at ytringsfriheden altid bruges i demokratiets tjeneste.” Men det er en komplet misforståelse af sagen, der er Uffe Ellemann værdig. Demokratiets modstandere er en del af demokratiet, og det faktum, at de har ret til at være der og ytre sig, tjener og legitimerer demokratiet. Og her kommer vi tilbage til den fortrængte Ronald Dworkin om ikke for andet, så fordi KVN citerer mig for følgende, der faktisk er et Dworkin citat, eller rettere halvdelen af citatet. Her kommer det hele – det ikke citerede i kursiv:

”Ytringsfrihed er ikke blot et særligt og karakteristisk symbol for vestlig kultur, som med rund hånd kan forkortes og begrænses som en måde at vise respekt for andre kulturer, der forkaster den, på samme måde som en halvmåne eller en syvarmet lysestage kan sættes op ved siden af et religiøst kristent symbol. Ytringsfrihed er en betingelse for legitime styreformer. Love og beslutninger om deres gennemførelse er ikke legitime, medmindre de er blevet til gennem en demokratisk proces, og en proces er ikke demokratisk, hvis regeringen har forhindret nogen i at udtrykke sin overbevisning om, hvordan disse love og beslutninger bør være.”

Men en anden grund til at insistere på ophavsretten til mine standpunkter

her er, at Dworkins argument om ytringsfrihedens væsen hænger sammen med hans bestemmelse af det afgørende spørgsmål: Hvad er demokratisk legitimitet? Og havde KVN citeret hele Dworkins opfattelse, havde vi måske kunnet undgå hans afsluttende pinagtigheder. Dworkin begrundet, hvorfor forbud mod forhånelser og religionslatterliggørelse ikke kan forenes med demokrati:

”Latterliggørelse er en særlig form for ytring; dens substans kan ikke pakkes om i en mindre stødende retorisk form uden at udtrykke noget meget forskelligt fra det, der var intentionen. Det er grunden til, at vittighedstegninger og andre former for latterliggørelse i århundreder, også når de var illegale, har været blandt de vigtigste våben for både hæderlige og ondsindede politiske bevægelser.

Derfor kan ingen person, uanset hvor magtfuld eller magtesløs, besidde en ret til ikke at blive forhånet (insulting: fornærmelse, krænkelse, forhånelse) eller krænket (offended: stødt, fornærmet, krænket). Dette princip er særlig vigtigt i et samfund, der stræber efter racemæssig og etnisk retfærdighed. Hvis svage eller upopulære minoriteter ønsker at blive beskyttet mod økonomisk og retlig diskrimination af *loven* – hvis de ønsker love vedtaget, som forhindrer diskrimination mod dem på arbejdsmarkedet, for eksempel – så må de være villige til at tolerere en hvilken som helst fornærmelse eller latterliggørelse som folk, der er imod en sådan lovgivning, ønsker at sende ud til deres med-vælgere, fordi kun et samfund, som tillader sådanne fornærmelser som del af den offentlige debat, legitimt kan vedtage sådanne love. Hvis vi forventer, at snæversynede, bigotte personer skal acceptere flertallets afgørelse, når flertallet har talt, så må vi tillade dem at udtrykke deres snæversynede fordomsfuldhed i den proces, hvis endelige afgørelse, vi beder dem acceptere.”

Da KVN ikke citerer eller refererer Dworkin, kan han undgå at forholde sig til det afgørende demokratiteoretiske spørgsmål om legitimitet og nøjes med at hævde det meningsløse standpunkt, at løgn og vildledning – med Fogh Rasmussen som eksempel – skulle retfærdiggøre indgreb i ytringsfriheden. KVN demonstrerer hermed, at han enten som Khankan ikke har fattet, hvad et demokrati er – at du åbent kan konfrontere, latterliggøre og kritisere de standpunkter, du ikke kan udstå, og må tåle det samme fra dine utålelige modstandere – eller han afslører gammelkommunistiske, autokratiske ideer om, at partiet sidder inde med viden om, hvad der er løgn og vildledning, saglig kritik eller undergravende virksomhed. Og han slutter da også sit svar med følgende svada, som får mig til for første gang at blive glad for at blive kaldt neoliberal og samtidig håbe, at *Kritisk Debat* ikke bliver ramt af KVN's og Sherin Khankans – eller OIC's eller Pavestatens – indskrænkninger af ytringsfriheden:

”For mig at se er det på tide, at vi begynder at overveje hvilke indskrænkninger i ytringsfriheden, som er blevet nødvendige. Bredsdorffs artikel er et typisk eksempel på alt det vraggods, som fortsat flyder rundt efter neoliberalismens forlis.”

Den demokratiske frie debat går jo netop ud på at give de suveræne borgere mulighed for at bedømme, om udsagnene fra andre borgere er løgn, udtryk for bestemte interesser, sympatiske eller kritisable, bringer nyt frem eller klynger sig til det gamle. Især i forhold til så komplicerede og væsentlige områder for den samfundsmæssige og politiske kultur som det religiøse liv og åndslivet og forholdet mellem religion og politik er det vigtigt, at debatten er helt åben og ikke har nogen privilegerede eller særligt beskyttede deltagere (den gamle majestætsfor nærmelse skal ikke erstattes af den nye religionsfor-

nærmelse). Alle deltagere må som Rushdie siger, tilpasse sig moderniteten og blive lidt mere tykhudede. KVN's og mere generelt de multikulturelle medlemss støtte til den udbredte muslimske krænkelseskultur fører direkte til en svækkelse af demokratiet.

Bilag til mødet i FNs Human Rights Council fra OIC

<http://www.eyeontheun.org/assets/attachments/documents/7752.pdf>

Adhoc Committee for Complementary Standards

In the last few years, especially in the wake of 9/11 attacks, the most blatant form of discrimination has emerged in the shape of intolerance against a particular community. The OIC has continued to express its concern on this contemporary manifestation of discrimination, which has manifested itself in the form of intolerance against Muslims, Muslim communities and defamation of religions in particular Islamophobia.

Human Rights Council decision 3/103 also acknowledged the importance of this fact and has led to the establishment of this Ad Hoc Committee with the specific mandate to elaborate, as a matter of priority and necessity, complementary standards in the form of either a Convention or additional protocol to the International Convention on the Elimination of All forms of Racial Discrimination, filling the existing gaps in the convention and also providing new normative standards aimed at combating all forms of contemporary racism, including incitement to racial and religious hatred.

It would, therefore, be important that the new convention or protocol must deliberate on inter alia following important issues: -

Action Points

- elaboration by introducing new definition of the following concepts;
  - racism, (in addition to that of racial discrimination, contained in article 1 of ICERD), describing this phenomenon as "the belief that a ground such as race, color, language, religion, nationality or national or ethnic origin justifies contempt for a person or group of persons, or the notion of superiority of a person or group of persons",
  - "direct" and "indirect" racial discrimination (in order to establish a more comprehensive approach towards combating racism and racial discrimination)
  - "segregation" and "discrimination by association",
  - hate crimes, and
  - further defining the existence of link between an act of incitement and the likelihood of a violation, or the threshold required for reaching such a determination, to achieve consistent and uniform application and maximize protection for actual or potential victims.

- development of new internationally binding normative standards in the area of racism, racial discrimination, xenophobia and related intolerance while incorporating the following contemporary issues;
  - defamation of religions, religious personalities, holy books, scriptures and symbols,
  - provocative portrayals of objects of religious veneration as a malicious violation of the spirit of tolerance,
  - prohibition of publication of material with the aim of protecting the rights of others and against seriously or gratuitously offensive attacks on matters regarded as sacred by the followers of any religion,
  - racio-religious profiling, intolerance and discrimination,
  - incitement to religious hatred, discrimination and violence,
  - abuse of the right to freedom of expression in the context of racio-religious profiling, negative or insulting stereotyping, incitement to discrimination, hatred and violence,
  - Islamophobia, xenophobia, and ideological racism,
  - measures to combat terrorism with full respect for universally recognized standards of international human rights law and international humanitarian law, and
  - double and multiple discrimination, namely gender-related racial discrimination and double discrimination on the grounds of race and religion.
- new instrument should provide for:
  - mandatory prohibition by law to eliminate racio-religious profiling or profiling based on any grounds of discrimination recognized under international human rights law with provisions for legal action against perpetrators, as well as legal guarantees to remedy and reparation for victims,
  - legal restrictions on the dissemination or distribution or production, in public or otherwise, of all ideas in any form based upon racial and religious superiority or hatred and incitement to hatred, and violence, including by use of modern information and communication technologies,
  - legal prohibition of publication of material that negatively stereotypes, insults, or uses offensive language on matters regarded by followers of any religion or belief as sacred or inherent to their dignity as human beings, with the aim of protecting their fundamental human rights,

02/06 2009 19:47 FAX +41 22 733 58 23 PAREPUN GENEVA

004/004

4/4

- legal restriction to public insults and defamation, public incitement to violence, threat against a person or a grouping of persons grouping of persons on the grounds of their race, colour, language, religion, nationality, or national or ethnic origin,
  - criminal law to penalize on public expression, with a racist aim, of an ideology which claims the superiority of, or which depreciates or denigrates, a grouping of persons on the grounds of their race, colour, language, religion, nationality, or national or ethnic origin, and
  - legal prohibition of offences in which religious motives are an aggravating factor.
-
- criminal law of states should penalize the above acts without any discrimination in order to combat impunity to those who commit, or instigate, or aid directly or indirectly;
  - the new instrument should also provide for establishment of an independent specialized body to monitor the whole process related to racio-religious discrimination; collect, compile, analyze, publish, and disseminate statistical data on racism and racial discrimination; assist victims, investigate cases, monitor legislation, advice to legislative and executive authorities and provide training to police, prosecutors and judges on legislation, planning and execution of relevant provisions of the instrument as well as to raise awareness on promoting tolerance and preventing defamation of religions;
  - the adhoc committee should also look into ways and means to promote intercultural and inter-religious dialogue and cooperation at all levels, especially the grass-roots level; and
  - revision of curriculum in schools that should give emphasis on the role of cultural diversity and human rights education in promoting tolerance and preventing racism, racial discrimination, xenophobia and related intolerance;

***

Noter

1. *Adskillelsens politik, Multikulturalisme – ideologi og virkelighed*, Kbh. 2009, s. 273 ff. Et par tekster har været til særlig gavn ved arbejdet: Torben Bech Dyrberg har i sin analyse af udviklingen af de politiske værdisæt på venstrefløjen samme fokus på kulturalismens dominans og samme mangel på konkrete udsagn, Identitetspolitisk offerideologi og hykleri – om venstreorientering i dag, *Kritik* 188, s. 3-18. Mht. opkomsten af identitets- og anerkendelsestænkningen og kritikken af Taylors multikulturalisme: *Anerkendelsespolitik* redigeret af Michael Hviid Jacobsen og Rasmus Willig, Kbh 2008 og Kenan Maliks *From Fatwa to Jihad* se nedenfor. Per Mouritsen fremlægger nuanceret de forskellige typer multikulturalismer og deres lidt anstrengte forhold til liberal politisk teori for at få fat om meningen med multikulturel anerkendelsespolitik, Multikulturalisme og liberalt medborgerskab. En oversigt og typologi. *Arbejdsrapport, Institut for Statskundskab, Københavns Universitet 2001/17*.
2. "multiculturalism" *Dictionary of the Social Sciences*. Craig Calhoun, ed. Oxford University Press 2002. *Oxford Reference Online*. Oxford University Press. Roskilde Universitetsbibliotek. 2 September 2009 <<http://www.oxfordreference.com/views/ENTRY.html?subview=Main&entry=t104.e1123>>
3. Prof. Will Kymlicka "multiculturalism" *The Oxford Companion to Philosophy*. Oxford University Press 2005. *Oxford Reference Online*. Oxford University Press. Roskilde Universitetsbibliotek. 2 September 2009 <<http://www.oxfordreference.com/views/ENTRY.html?subview=Main&entry=t116.e1677>>
4. Se Sune Lægaard Multi-kulti: Kulturalismens veje og vildveje i *Kritik* 192, september 2009 s. 124-133 for en omfattende kritik af kulturalismebegrebet og en påvisning af de elementer i den multikulturelle politik, som intet har med kulturalisme at gøre.
5. *Social kritik* 117, marts 2009 s. 70. Heller ikke Carsten Thau er i sin anmeldelse glad for de bombastiske konklusioner uden dokumentation. Han siger diplomatisk: Godt nok har mange haft svært ved at tage stilling til Kymlickas spørgsmål om, hvad der er vigtigst: tolerance eller kulturel autonomi, "... men det vil være stærkt overdrevent at påstå, at venstrefløjen i almindelighed skulle mene, at kulturer principielt besidder en urørlig, homogen autoritet, og at den kosmopolitiske civilisation med sine frihedsrettigheder bør bøje sig for særlige grupperettigheder." *Kritik* 192, april 2009 s. 94.
6. Refleksioner over venstrefløjen i *Kritik* nr. 186 december 2007 s. 76-79. Set ud fra den noget tilfældige men måske passende ureglerlige enquete er venstrefløjens store problem forventningspresset.

7. Jens-Martin Eriksen og Frederik Stjernfelt har i *Politikens* kronik 13.09.09 'Socialdemokraterne og kulturalismen' med udgangspunkt i norske forslag om muslimsk politibeklædning og forbud mod at tale nedsættende om religion advaret det danske søsterparti, der synes snortforvirret på integrationspolitikken. Men der er meget få konkrete eksempler på forvirringen.

8. Se bl.a. Charlotte Aagaard, Islamisk Trossamfund står bag Muhammed-kampagne *Information* 5.01.06 og nedenfor Ziadehs dokumentation af imamernes aktiviteter i kronikken i *Politiken* 12.06.06

9. Kenan Malik har i *From Fatwa to Jihad, The Rushdie affair and its legacy* argumenteret for, at Rushdie-sagens særlige blanding af religion og politik er det bedste udgangspunkt for at forstå multikulturalismens dyrkelse af etniske og religiøse gruppers særrettigheder, identitets- og anerkendelsespolitik og dermed den engelske venstrefløjs fallit. Atlantic Books, London 2009. Sune Lægaard bruger sammenligningen med Rushdie-sagen i analysen af Muhammed-krisen og især tolerancebegrebet og forholdet mellem retlig og anden social regulering af den offentlige debat i en liberal stat. Hvor meget skal ytringsfriheden indskrænkes af hensyn til folks krænkede religiøse følelser før centrale liberale principper rammes? Samtidig afprøves nogle multikulturelle kanoners argumenter. The cartoon controversy: Offence, Identity, Oppression? I: *Political Studies* vol 55, 2007 s. 481-498

10. Dansk PENs *Magasin* 2009, nr. 2, særnummer om blasfemi, Ytringsfrihed i et pluralistisk samfund, s. 92-100. Det er selvfølgelig min vurdering, at det også er et billede på den danske situation, bortset fra at diskussionen i Danmark først brød ud i 2005 med Muhammedtegningerne, mens den i England startede i al fald i 2001 med Brian Barrys kritik af multikulturalismen i *New Left Review*.

11. Jens Martin Eriksens og Frederik Stjernfelts *Adskillelsens politik*, op. cit. s. 385-454 har en omfattende oversigt over det religiøse pres mod ytrings- og religionsfrihed gennem de seneste år.

12. Ordet respekt har været nævnt flere gange allerede i overensstemmelse med dets vægt i den daværende multikulturelle diskurs. Frederik Stjernfelt var tidligt ude med et forgæves forsøg på at ændre sprogbrugen. "Der hersker i det hele taget megen forvirring om respekt. Hvilken respekt ligger der i ytringsfriheden? Jeg vil stadig henholde mig til et udsagn tilskrevet Voltaire, der er blevet skamredet så ofte og forstået så lidt: "I disapprove of what you say, but I will defend to the death your right to say it." Jeg skriver det på engelsk, fordi det lægges Voltaire i munden af den engelske forfatter S.G. Tallentyre (*The Friends of Voltaire*, 1906). Typisk nok blev dette citat for nylig i *Politiken* gengivet i afsvækket form som: "Jeg er uenig i Deres synspunkt ..." Men det fjerner en afgørende dimension i den voltaireske idé. Det afgør-

rende er nemlig “disapprove”: at det er forkastelige synspunkter, der har ret til at komme til udtryk. For det tydeliggør, at respekten på ingen måde angår synspunkternes indhold, men alene retten til at fremføre dem. Det er fx muligt at forkaste eller afsky islam og samtidig respektere og forsvare folks ret til at praktisere denne religion, nøjagtig ligesom man kan forkaste eller afsky JPs tegninger, men samtidig ubetinget bør respektere og forsvare retten til at trykke dem. Det udgør faktisk hhv. religions- og ytringsfriheden – men disse friheder indebærer ikke på nogen som helst måde, at andre end de troende har pligt til at “respektere” ens trosforestillinger. Man behøver altså ikke nære nogen som helst respekt for islam, lige så lidt som der er nogen grund til partout at “respektere” Jehovas vidner, Tidehverv, hinduismen, buddhismen eller dyrkelsen af guden Moon, ja, lige så lidt som man behøver at ‘respektere’ alle mulige andre private verdensanskuelser, organisationer, firmaer og ideer. Kritik af forskellige strømninger i islam er fuldstændig legitim og har intet med ‘islamofobi’ at gøre, endsige med hån mod muslimer, sådan som islams forsvarende ofte gerne vil skyde kritikere i skoene. Der er således en meget stor og afgørende forskel på tolerance og respekt – og der er ingen grund til at foregive, at man “respekterer” en lang række skurrile synspunkter og doktriner, som man reelt kun tolererer. Skal vi “respektere” Abu Laban eller Louise Frevert? På ingen som helst måde. Men vi må tolerere dem.” (Tolerance og respekt er ikke det samme i *Weekendavisen* 10.02.06)

13. I god tro i: Salman Rushdie, *Fantasiens hjemlande, Essays og kritik 1981-1991*, Samleren 1992 s. 249 f. Mit svar til Grønlykke blev til to artikler i *Social Kritik* nr. 103 (marts 06) og 104 (maj 06), Om skrivefrækheden og Shari’a og satire.

14. Professor i statsret Henning Koch var meget aktiv i den offentlige debat. Han var en af fortalere for ‘det drejer sig om pli’, og han giver på karakteristisk vis sit besyv med til Jens Elo Rytters autoritative fremstilling af forholdet mellem ytrings- og religionsfrihed (se neden for note 42) “Ytringsfriheden har utvivlsomt en fortrinsstilling i europæisk forfatningsret – og undtagelserne skal fortolkes indskrænkende. Men de er der.” Og han konkluderer i kendte toner “Ytringsfriheden bør bruges med respekt for andres religion og overbevisning. Gensidig tolerance og respekt er grundlæggende værdier, som vi alle bør værne om”. Ytringsfrihed og tro i: Lisbet Christoffersen red. *Gudebilleder*, Tiderne skifter, Kbh. 2006 s. 80 f.. Bogen består af indlæg fra en konference i foråret 2006. Hovedparten af indlæggene er af fortalere for den multikulturelle gruppe, herunder flere islameksperter, Bæk Simonsen og Jørgen S. Nielsen. Bemærkelsesværdig er politologen Ole Wævers indlæg, som forsvare hensyntagen og respekt-standpunkter. Det skal fremdrages her på grund af Wævers autoritet som konflikt-ekspert og autoritet på venstrefløjen. Han blander offentlig og privat diskursregelsæt sammen uden at overveje nærmere, hvorfra de fælles normer og den fælles pli skal komme fra. Karak-

teristisk for den causerende form citerer han fra Dworkins artikel om Retten til latterliggørelse indledningens indrømmelse til de amerikanske medier om det kloge i at undlade offentliggørelsen af de famøse tegninger (s. 204), men undlader at citere både Dworkins afvisning af det kloge standpunkt og artiklens hovedkonklusion om, at latterliggørelse er et nødvendigt instrument for de grupper som anser religion for farlig. Eller blot lattervækkende, jf. nedenfor i del II og her for afvisningen af besindigheden: "Der er imidlertid en reel fare for, at den britiske og amerikanske presses beslutning om ikke at offentliggøre tegningerne, selvom den er klog, fejlagtigt vil blive opfattet som en tilslutning til det udbredte standpunkt om, at ytringsfriheden har grænser, at den må afbalanceres mod "multikulturalismens" fortrin ..."Kritik nr. 180, 2006. I en ny note s. 207 insisterer Wæver på at skære Dworkin til så han passer i hans kram. 15. Se f.eks. Mihail Larsens artikel Det offentlige rum, Social Kritik nr. 104 (2006) s. 74-77. Retsteoretikerne Habermas og Rawls har brugt deres liv på at tematisere betingelserne for en liberal og demokratisk offentlighed og forskellene på private og offentlige diskurser. Den politiske filosofis mængder af diskussioner af disse centrale emner gør det grotesk, at den danske akademiske elite udtaler sig på daglig- og amnestueplanet. Man kunne med føje indvende, at juristerne dog blander sig, mens den øvrige akademiske verden stort set forholder tavst. Måske lader de sig repræsentere af Bæk Simonsens beroligende og politisk korrekte ekspertudsagn i Universitetsavisen? op. cit.

16. Religion and freedom of speech: Portraits of Muhammad i: *Constellations* vol 14 no 1 (2007) s. 72-90 her s. 81. Der er megen polemik mod europæisk retsopfattelse i Posts artikel, men også fin begrebsafklaring. Om unødigt krænkede tale giver han eksemplet med dr. Wafa Sultan, en syrisk muslim og amerikansk psykiater, der på amerikansk TV sensationelt angreb Islam for at være en voldelig religion og at sammenstødet mellem den muslimske verden og vesten er "et sammenstød mellem barbari og rationalitet". Kritikken medførte øjeblikkelig voldsomme reaktioner og dødstrusler og officielle beskyldninger for blasfemi og forhånelser osv. Men er der tale om unødigt krænkende tale? Sultan var lige så grov, stereotyperende, voldsassocierende og overdrivende som karikaturtegningerne. Hendes indlæg ejer ingen ordentlig tone (pace Bæk Simonsen og Wæver), intentionen er at gøre skade gennem kritik og Sultan-udsendelsen ville formodentlig aldrig være blevet udsendt i Europa.

17. Under overskriften: Fogh skabte katastrofen i *Horsens Folkeblad/Ritzau* 02.03.06 siger Rune Lund: Hele problemet starter, da Fogh arrogant afviser at mødes med de 11 ambassadører. Og Lund mener, at hele problemet eller krisen kunne have været stoppet, hvis statsministeren havde taget mødet med ambassadørerne, læserbrev i *Information* 21.02.06. Line Barfoed viser partiets enkle analyse tydeligt frem, når hun mener, at den norske regering har "løst sagen"

ved at “regeringen har sagt at de tager afstand. Hvis regeringen herhjemme havde sagt fra overfor Dansk Folkeparti, så havde situationen set helt anderledes ud.” *Politiken* 18.02.06.

18. *Jyllands-Posten* 21.02.06 Konferencens indlæg blev senere på foråret udgivet: Lisbet Christoffersen red. *Gudebilleder*, op. cit. Teologen Niels Henrik Gregersen foreslår også her en ny hate speech lov “... der er brug for love, der udtrykker anerkendelsens politik i forhold til alle her i landet praktiserende religioner, en anerkendelsespolitik der naturligvis samtidig må stille krav til de grupper, der beder om samfundets respekt. Retligt drejer det sig ikke om en lex islamica, men om ret og rimelighed. Moralsk drejer det sig ikke om at opnå en enighed i livssyn og præferencer, men om en ordentlig tone i den offentlige debat.” (s. 150) Gregersen ønsker at der føres en retssag mod JP for at få retstilstanden fastslået, fordi det vil være det svar fra det officielle Danmark, som statsministeren ikke vil give, s. 148. Gad vide hvad han syntes om det officielle svar, som senere kom fra Rigsadvokaten. Der er ikke en linjes overvejelse over betydningen af ytringsretten for den slags mennesker “der under tiden med rette (kan) føle, at religionen gør vold på den negative religionsfrihed (frihed for andres udøvelse af religion), og de kan derfor føle sig tvunget til at ytre sig mod religiøse dogmer på en måde, der for nogen kan være krænkende”, Stig Hjarvads indlæg, smst. s. 68. Tænk på fundamentalistiske kristne i bibelbæltet og deres korstog mod abort og for skabelsesberetningen. Anerkendelse og respekt – og god tone, fine ord. De fleste af konferencens indlæg er som nævnt af den sniksnakkende multikulturelle slags, hvilket tydeligt ses ved at sammenligne med Sune Lægaards omhyggelige overvejelser over bl.a. høflighed, ordentlighed, anerkendelse og respekt i regi af den politiske filosofi. Kravet om disse adfærdsnormer rager uklar med den liberale rettighedstænkning og krav om tolerance. Normative interpretations of diversity: The Muhammad cartoons controversy and the importance of context i: *Ethnicities* vol 9 (2009) nr. s. 314-333. Der er tale om et omfattende temanummer om krisen. Anerkendelsesbegreberne, høfligheden (civility) og multikulturalismen er ligeledes til omhyggeligt begrebseftersyn målt i forhold til liberal demokrati- og retsteori hos Lægaard i: The cartoon controversy as a case of multi-cultural recognition, *Contemporary politics* vol 13 no 2 (June 2007) 147-165

19. I august 2009 blev Jytte Klausens bog om Muhammedtegningerne udsat for (selv)censur, da Yale University Press tvang hende til at acceptere at fjerne tegningerne fra analysen. Det drejer sig ikke om ytringsfrihed, som hun plejede at sige. Ironien er tomme, men *Politiken* kommenterer ikke sin eksperts nedtur. (*Politiken* 14.08.09, *Information* 18.08.09)

20. 21. Januar 2006 meddelte *Ritzau*: “Den Internationale Sammenslutning af Muslimske Lærde opfordrer lederne i Danmark og Norge til med fasthed at gribe ind over for disse gentagne angreb på det muslimske verdenssamfund og profeten”, hedder det i en erklæring, “Ellers

vil sammenslutningen være tvunget til at opfordre millioner af muslimer verden over til at boykotte danske og norske produkter og aktiviteter”, fortsætter erklæringen. Den Internationale Sammenslutning af Muslimske Lærde ledes af den fremtrædende, egyptiskfødt imam Yusef al-Qaradawi.”

21. Den eneste fra den kulturelle elite, der efter denne påpegning af kulturradikalismens iboende religions- og kirkeaversion, kan få titel af kulturradikal, er Thomas Bredsdorff, der i en skarp og grovkornet kommentar – meget mod sin vilje – måtte rose Fogh for at have sagt, at der var for meget religion i det offentlige rum. Statsmandstale, Guldorn fra Fogh, Dyrk Gud i privaten, *Politiken* 25.02.06. Heller ikke dette emne blev en platform for en venstrefløjskritik.

22. Se f.eks. Anne Knudsens skarpe anmeldelse af Seidenfadens og Engelbreths version af Karikaturkrisen i *Politiken* 15.06.06. Seidenfadens vellykkede forsøg på at styre opfattelsen af modsætningerne i integrations- og ytringsfrihedsdebatten i det dannede Danmarks interesse bringer minder frem om hans styring af klimadebatten med Lomborg ved roret. Det bombede den danske miljøpolitik adskillige år tilbage. Seidenfaden har selv sammenfattet sit standpunkt i Dansk PENs Magasin nr. 2009 s. 114-117, hvor han siger at den offentlige samtale om religion, “gerne skarp og kritisk ikke må udarte til propaganda, mobning eller forhånelse af svage mindretal. Her skal medier udøve konkrete skøn, der sikrer at kritik ikke opfattes som hadefuld mobning.” s. 116. Opfattes af hvem? Da imamer næppe udstyres med redaktionelt veto, er det den dannede elites skøn, der skal beskytte svage grupper mod upassende kritik. Engelbreths kampagnejournalistik kan studeres i artiklen ‘Muhammed-sagen: Propaganda. Bor Anders Fogh selv i et glashus?’ Imamernes forfalskede tegninger kommenteres med et øv-bøv, det gør Udenrigsministeriet også (*Politiken* 17.03.06)

23. Der er en tendens blandt kritikere at FN og f.eks. Durban II og Menneskerettighedsrådet til at beskrive magtkampen i FN som tabt til islamisterne. I artiklen Cartoon violence and freedom of expression beskriver David Keane modsætningerne mellem FN organer indbyrdes og eksterne organisationer som OIC, centret omkring virkningerne af Muhammedkrisen. Det ser ikke godt ud, men der er rig lejlighed til at politisere og intervenere. *Human Rights Quarterly* vol 30 (2008) s. 845-875 her s. 867 ff.

24. Hanna Ziadeh, Til profetens undsætning, kronik i *Politiken* 12.06.06. Det hedder videre “Stormen kom i kølvandet på den såkaldte immamdelegations rejse.” Allerede i januar 2006 havde Charlotte Aagaard i *Information* som omtalt ovenfor berettet om imamernes rolle, og den var klar for alle andre end dem, som havde interesse i at lade sig styre af *Politikens* kampagne

25. I forbifarten får jeg selv som “gammel studenterpolitiker” et par på hovedet for at hylde kulturradikalismens Antinazistiske kamp og ville overføre den til kampen mod islam og samtidig glemme, at jeg og “de andre marxister” så igennem fingrene med Sovjetunionens undertrykkelse. Min og studenteroprørets marxismevarianter var stærkt sovjetkritiske og støttede de østeuropæiske, marxistiske dissidenter.

26. Midt under krisen kom der en række vigtige indlæg til den teoretiske og praktiske diskussion om de centrale begreber i den politiske filosofi. Det gjorde ingen registrerbare indtryk på venstrefløjens talerør eller kulturelitens personligheder. Jürgen Habermas, Religion i offentligheden, *Information* 7.01.06, Frederik Stjernfelt Tolerance og respekt er ikke det samme, *Weekendavisen* 10.02.06, Mihail Larsen Tolerancens dilemma, *Politiken* 19.02.06, Kai Sørlander, Ytringsfrihed og tolerance, *Jyllands-Posten* 27.03.06. Trods forsøg på at stoppe våset er respekt for andres kultur stadig hovedhjørnestenen i udlændingedebatten. Respekt!

27. *Politiken* 28.05.06. Thomas Bredsdorff og Lasse Horne Kjældgaard citerer karakteristisk nok et andet sted fra artiklen om Spiegelman som argument for, at sagen om tegningerne handlede om politik: Konfrontation og unødigt provokation, *Tolerance* Kbh. 2008 s. 219. Ytringsfriheden skal ikke beskæres, men unødigt forhånelse bør undgås. Rushdies bog, som analyseres forbilledligt bruges som eksempel på kunstnerisk nødvendig hån og provokation. Krisen analyseres i modstillingen til Rushdiekrisen, der “kulminerer med et officielt dekret fra en statsmagt”, hvorimod Muhammedkrisen munder ud i en “række demonstrationer i en række forskellige lande uden officiel statslig indblanding”, s. 213. Den første vinkel må føre til et yderst vigtigt spørgsmål: Hvad nu hvis Rushdies bog havde været dårlig kunst eller bare kun så god som den nylige *Medinas juvel*? Var der så tale om en unødvendig provokation? Og den anden vinkel lider simpelthen af manglende viden om politisk islam: Alt, hvad der skete i Mellemøsten, var styret eller godkendt af statslige og religiøse autoriteter. OICs ageren både før og efter viser det, og alene det faktum må nødvendigvis – selv om man hælder mest til de to forfatters overbevisende første vinkel – tilsige, at provokationen også var nødvendig.

28. 08.02.06 Islamkritik fra venstre, omtalt ovenfor. Hovedstyrelsens vedtagelse af forbud mod tegning af Muhammed i partibladet kan ses som en kommentar til dette i dobbelt forstand ene-stående dokument. Homanns kritik af venstrefløjens tilbageholdenhed illustreres fint, da det lykkes Line Barfod at komme igennem i et stort interview i *Politiken* uden at berøre indvandrer-integrationsproblemer og Muhammedkrisen. (*Politiken* 19.07.06) Et af de få andre venstrefløjsindlæg, der kunne have ført til en revidering af den politiske strategi, er kronikken i *Jyllands-Posten* den 29.06.06, skrevet af Per Clausen, RUC-lærer: De progressive er blevet reaktionære: “Grunden til de progressives svigt af gamle positioner hænger sammen med tre

delvist sammenhængende holdninger. For det første den kulturrelativistiske, at alle kulturer er ligeberettigede og lige gode, hvorfor man ikke kan gøre sig til dommer over andre kulturer og kritisere dem. Derfor bliver det også svært at kritisere muslimske kulturers praksisformer, f.eks. deres kvindeundertrykkelse og religionens indskrænkning af individernes frihed, da dette ville være at nedvurdere dem. Disse praksisformer ville progressive danskere aldrig acceptere, hvis de foregik blandt etniske danskere. For det andet den sindelagsetiske, at man udtrykker sit rette sindelag - at man ikke er racist og etnocentrisk - ved at være positiv overfor indvandrere og at man ikke kritiserer dem, fordi man betragter dem som ofre for nød og undertrykkelse i såvel deres oprindelseslande som i Danmark. Endvidere har den manglende lyst til at gå i clinch med de problematiske sider af indvandrerkulturernes, som progressive i stigende grad har måttet erkende eksisterer, sammenhæng med, at kritikken først er blevet formuleret af højrefløjen (Dansk Folkeparti), hvis ærinde man ikke ville kunne blive beskyldt for at gå. ... Progressive danskere har altså i høj grad ladet sig styre af, hvem der sagde hvad, i stedet for at fokusere på problemet. Men når den progressive offentlighed ikke vil tage en åben diskussion, bliver det netop Dansk Folkeparti, der bliver de eneste, der giver udtryk for folks frustrationer over indvandrere og dermed også kommer til at sætte dagsordenen.”

29. Det er interessant, at Rushdie-sagen ikke skabte den samme splittelse i den danske venstreoffentligheden, som den gjorde andre steder i verden. Preben Kaarsholm fortæller, at Coetzee angreb Nadine Gordimer for at have bøjet sig for muslimsk pres og aflyst møde med Rushdie. Under overskriften ‘Kulturrelativister på glatis’ – det var før ordet multikulturalister var brugbart på dansk, men det ses, at betydningen er uændret – skriver han en oversigt over splittelsen i den litterære verden og siger til slut: “Hvis mange kulturer skal eksistere uden chauvinisme i en og samme verden, så kræver det som minimum respekt for dialogen som en fælles rationalitet. Kulturrelativismen er en glidebane, som reaktionerne på Rushdie-sagen viser. Man kan ikke forholde sig relativt til en kultur, der ikke respekterer retten til at diskutere. Alternativet er enten et postmoderne Beirut præget af konstant og almindelig krig eller et apartheid-system som i Sydafrika, hvor gruppe-kulturerne med tvang fastholdes i deres forskellighed.” (*Information* 10.03.89)

30. Ronald Dworkin har udviklet denne problemstilling i sin demokratiteori, jvf nedenfor i mit indlæg til *Kritiskdebat.dk*, men da han måske kan virke lidt eksotisk, skal henvises til en anden demokratiteoretiker, som måske er mere kendt og accepteret, Robert Dahl. I en eksemplarisk, leksikonartikel skitserer han fire grundkriterier for demokratiet, hvoraf et kriterium er vigtigt her: “Before a policy is adopted ... all members should have equal and effective opportunities for making their views known to the other members as to what that policy should be.”

Ytringsretten er ikke blot et fundamental ret, den er også en forudsætning for demokratiet – for så vidt den opfattes som en pligt. Det betyder, at krav om tavshed som konsekvens af respekt for andre synspunkter er et grundskud i demokratiets vandlinie. Hvis 40 % af borgerne får at vide, at deres synspunkter ikke kan artikulere, fordi det vil være "misbrug" at ytringsretten, sættes en kæp i demokratiets hjul. (Democracy i: *International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences*, online version, artiklen tilgængelig 2002) Forudsætningen for demokratiet er, at borgeren kan tolerere det utålelige – som Dworkin siger det: Den eneste måde, vi legitimt kan kræve, at de utålelige standpunkter viger for flertalsafgørelser, er, at de er blevet hørt.

31. The liberal dilemma: integration or vilification? i: tema om The Danish Cartton Affair i: *International Migration* vol 44 (5) 2006 s. 4. Modood har skrevet et stort opslag om multikulturalisme i *Blackwell Encyclopedia of sociology* (ed. Ritzer) 2007. Modood er meget fremme i den akademiske verden med argumentationen for et udvidet racismebegreb, baseret på at muslimer bliver forfulgt og stigmatiseret på samme måde som pseudobiologiske racer, jøderne og "de sorte": "The attempt to target, denigrate, and thus exclude members of a cultural group simply in virtue of their membership is a form of racism". Geoffrey Brahm Levey og Tariq Modood: The Mohammed Cartoons and Multicultural Democracies, i: *Ethnicities*, vol 9, s. 427-447, her s. 443.

32. Francois-Marie de Voltaire, *Candide* eller Optimismen, oversat af Karen Nyrop Christensen, Tegninger af Lars Bo, Kbh, Selskabet Bogvennerne 1960, s. 114-15. Kalif Ali er symbol for shiitterne og kalif Omar for sunnierne. Ærkeenglen Gabriel spiller en hovedrolle i Rushdies *De Sataniske Vers*. Forfatteren er død og i forvejen fordømt af alle troende, og tegneren er også død og tegnede jo ikke tegningen. Der er simpelthen ingen til at sige undskyld og vise respekt.

33. Adskillens mangel på politik, *Social Kritik* op. cit. s. 70 og 72. Også Torben Bech Dyrberg lægger stor vægt på den antiimperialistiske kamps følgeeffekter, op.cit.. Mugabe er vel aktuelt den, der har drevet spillet på sin frihedskæmperfortid længst ud.

34. Se mit indlæg: Den diskursive strids produktive kraft – om universiteterne og fornuftskritikken, i: Henrik Kaare Nielsen og Finn Held, *Kritik som deltagelse*, Klim 2006 s. 151-191

35. Mht. kompleksiteten se Hans Jørgen Nielsen, *Er danskerne fremmedfjendske?: udlandets syn på debatten om indvandrere 2000-2002*, Århus Universitetsforlag, Århus 2004, og Peter Gundelach m.fl. *I Hjertet af Danmark*, Reitzel Kbh. 2008. I en foramtale af bogen skriver Gundelach: "Hovedresultatet fra vores undersøgelse er, at dansk mentalitet bæres i fem grundlæggende institutioner (familien, skolen, det fleksibelt-sikre samfund, dagligdagen og civilsamfundet), der har nation og religion som kombineret, nærmest metafysisk forankret,

bagtæppe. Kristendom og nationalitet er på godt og ondt tæt forbundet i Danmark. Det er som bekendt en forbindelse, som Dansk Folkeparti er meget opmærksom på, og det er også en sammenhæng, der – ikke mindst i debatten om islam – træder frem i brede kredse i Danmark.” (*Weekendavisen* 14.09.07)

36. Jørgen Goul Andersen, *Danskernes holdninger til indvandrere, En oversigt*. AMID-working paper series 17/2002, Ålborg Universitet, en vigtig og oversat opsamling af viden. “Når man skal forklare danskernes negative syn på islam, er det dog tydeligt, at den ‘almindelige’ etniske fordom ikke slår til. Ved en multivariat analyse har danskernes generelle syn på religion lige så stor effekt på holdningen til islam som opfattelsen af, at indvandringen truer den danske egenart, jf. tabel 12. Det ser således ud til, at danskerne ud over en generel modvilje mod indvandrere har en særlig modvilje mod islam, som ikke lader sig reducere til endnu et udslag af etnisk intolerance, men også har at gøre med fordomme om islam som restriktiv religion, parret med generel modvilje mod religion i det hele taget, hvis den gør krav på at blive taget alvorligt. Det er lidt sekularingens paradoks: Opgøret med religionen er gået hånd i hånd med stigende tolerance over for alt og alle – men har ført en intolerance over for religion med sig. Og det er den slags paradokser, der kan gøre Dansk Folkeparti til forsvarer for ‘Gay Parade’ i København. Under alle omstændigheder fjører det en ekstra facet til danskernes intolerance: Det ser ud til, at netop manglende religiøsitet og den store udbredelse af ‘permissive norms’ skaber intolerance over for religioner, der opfattes som mindre ‘permissive’.” Mht. størrelsen af de omtalte grupper mener Jens Peter Frølund Thomsen, at 40 % af den voksne befolkning gennem de sidste 15 år “har betragtet indvandringen som en trussel mod det danske samfund.” *Konflikten om de nye danskere*, Akademisk forlag, Kbh. 2006 s. 225.

37. *Konflikten om de nye danskere* op. cit. s. 68. Her berøres også andre demokratipolitiske problemer

38. Jørgen Goul Andersen, *Et ganske levende demokrati*, Århus Universitetsforlag, 2004 s. 268
39. Et godt eksempel er Ellen Bruun og Jacques Hersh, *The Danish Disease, A Political Culture of Islamophobia* i: *Monthly Review* June 2008, Vol. 60 Issue 2, s. 11-22. Deres omsorg for minoriteters religiøse sentiments, og deres analyse af krisens forløb og elementerne i en venstrefløjstrategi ligner Kasper Vieland Nielsens og, tror jeg, store dele af venstrefløjens. Morten Uhrskov Jensens bog, *Et delt folk: dansk udlændingepolitik 1983-2008*, Forlaget Lysias, Odense 2008, vrir med eksempler på racismebeskyldninger og beskyldninger om skjulte DF-sympatier i fremstillingen af udviklinger omkring og under Muhammedkrisen, eksempelvis s. 467, hvor Enheds- listeborgmester Per Bregengaard skriver om Foghs nytårstale således: “Fogh fik da i den grad italesat et racedelt Danmark til erstatning for klassesamfundet” eller følgende ka-

rakteristik af et forslag i SFs Hovedbestyrelse om at begrænse ghettodannelser: "Forslaget skriver sig lige ind i den officielle diskurs, der er lagt af Socialdemokratiet og Dansk Folkeparti." s. 468.

40. *International Migration* vol 44 no 5 (2006) s. 7-16 her s. 11 f. Hansen fastholder den eksemplarisk klare tone i sit opsamlende svar på en række kollegers kritik, herunder Tarif Moods. Det er her udgangspunktet for et opgør med det udvidede racismebegreb må tages: Free Speech, Liberalism and Integration i: samme temanummer af *International Migration*, s. 42-51. Der er efterhånden en omfattende akademisk litteratur om Muhammedkrisen, som formentlig inden længe vil kaste sit første professorat af sig. Endnu et temanummer om krisen er som nævnt udkommet, *Ethnicities*, vol 9 2009, redigeret af Lasse Lindekilde, Per Mouritsen, Richard Zapata-barrero. Gæstereaktørerne har lagt vægten på komparative analyser, hvordan slog den tiltagende internationalisering af den lokale konflikt konkret ned i forskellige lande. men i redaktørernes indledende artikel 'The Muhammed Cartoons Controvercy in Comparative Perspective' giver de en oversigt dels over vigtige internationale bidrag til forståelsen og dels et blik over en række forskellige discipliners bud på fortolkning. op.cit. s 291-331.

41. Denne note er indsat efter artiklen blev bragt, fordi det øjensynligt er vanskeligt at forstå, hvor grænserne for ytringsfriheden går. Greve skriver: "Der er heldigvis mange synspunkter, som, når de udsættes for dagens lys, revner fuldstændig som en trold, der hører kirkeklokker. Faren for demokratiet ligger ikke i, at der er personer, som hylder vederstyggelige synspunkter. Faren ligger i, at man gennem tvang søger at påvirke folks synspunkter, og så er det underordnet, om det er en Erasmus Montanus eller en Galilei. Og det er ligegyldigt om de to havde ret. ... Man må ikke glemme, at beskyttelse af ytringsfriheden kun har til funktion at beskytte retten til at have en anden mening end flertallet i samfundet. ... Straffeloven skal ikke skjule, at der findes usympatiske og tåbelige medmennesker. Den skal værne mod racistiske overgreb, ikke mod racistiske meninger." *Bånd på hånd og mund*, op.cit. s. 45.

Rytter skriver: "Strl § 266 b gør det strafbart at fremsætte udtalelser, hvorved en bestemt persongruppe "trues, forhånes eller nedværdiges på grund af sin race, hudfarve, nationale eller etniske oprindelse, tro eller seksuelle orientering". Bestemmelsen blev indsat i 1971 for at opfylde Danmarks forpligtelser efter FNs Racediskriminationskonvention. Det har dog fra starten været forudsat, at § 266 b skal fortolkes indskrænkende i lyset af ytringsfriheden således, at kun grove udtalelser straffes, ... Grænsen mellem tilladeligt frisprog og strafbar forhånelse er flydende. Domstolene har anset bl.a. følgende udtalelser for straffri: "Fremmedarbejderne misbruger vort socialsystem" (UfR 1980.465 Ø); "Perkere (...) farer rundt i Zimbabweøj og snak-

ker hula-hula-sprog” (byretsdom af 24. april 1987, refereret i UfR 1989.399 H). “jødisk liv består af to elementer: samle penge og protestere” (UfR 1988.788 V); “homosex er den ækleste for hor” (UfR 1990.636 V). Derimod har domstolene idømt straf for bl.a. følgende udtalelser: “Fremmedarbejderne ødelægger vore unge med salg af narkotika” (UfR 1908.465 Ø); “en nigger det er ikke et menneske, det er et dyr, det er andre fremmedarbejdere også” (byretsdom af 24. april 1987, refereret i UfR 1989.399 H); “muhammedanerne [udsætter den danske befolkning for] kastrering og drab (...) de er her [kun] for at indsmigre sig, indtil de er stærke nok til at henrette os” (UfR 2000.2234 H).” Jens Elo Rytter, *Den europæiske menneskerettighedskonvention og dansk ret*, Forlaget Thompson, Gad Jura, Kbh. 2003 s. 201

42. Endnu en teknisk nødvendig note sat ind efter at artiklen er bragt. “I rettighedskollisioner vejer nogle rettigheder tungere end andre. Det gælder navnlig de demokratiske rettigheder i artikel 10 og 11 (dvs. ytrings- og forsamlingsfriheden). Således giver Den europæiske Menneskerettighedsdomstol i vidt omfang ytringsfriheden (artikel 10) forrang for hensynet til beskyttelse af andres ære (artikel 8). Også i dansk ret nyder ytrings-, forsamlings- og foreningsfriheden formentlig en fortrinsstilling ...” Jens Elo Rytter, *Den europæiske menneskerettighedskonvention og dansk ret op. cit* s. 48. I andre fremstillinger som f.eks. *Den europæiske menneskerettighedskonvention : med kommentarer* / Peer Lorenzen, Lars Adam Rehof og Tyge Trier, København : Juristforbundet, 1994 hedder det: “Menneskeretsdomstolen betragter ytringsfriheden som en hjørnesten i demokratiet og en forudsætning for andre menneskerettigheder” og “... ytringsfriheden er en fundamental menneskeret ... og betragtes som et af de vigtigste elementer i demokratiet og en forudsætning for dets udvikling ...”, s. 449 f.

Litteratur

dagbladsartikler kun undtagelsesvist medtaget.

- Barry, Brian, Multiculturalism, *New Left Review* 2001
- Bredsdorff, Nils, Om skrivefrækheden i: *Social Kritik* nr. 103 (marts 06)
- Bredsdorff, Nils, Shari'a og satire i: *Social Kritik*, 104 (maj 06)
- Bredsdorff, Nils, Den diskursive strids produktive kraft – om universiteterne og fornuftskritikken, i: Henrik Kaare Nielsen og Finn Held, *Kritik som deltagelse*, Klim 2006 s. 151-191
- Bredsdorff, Thomas, Statsmandstale, Guldorn fra Fogh, Dyrk Gud i privaten, *Politiken* 25.02.06
- Bredsdorff, Thomas og Lasse Horne Kjældgaard, *Tolerance* Kbh. 2008
- Bruun, Ellen og Jacques Hersh, The Danish Disease, A Political Culture of Islamophobia i: *Monthly Review* June 2008, Vol. 60 Issue 2, s. 11-22
- Dahl. Robert A., Democracy i: *International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences*, online version, artiklen tilgængelig 2002
- Dworkin, Ronald: A new Interpretation of Academic Freedom i: Louis Menand (red.): *The Future of Academic Freedom*, Chicago University Press 1996
- Dworkin, Ronald, Retten til latterliggørelse, i: *Kritik* 180, 2006
- Dyrberg, Torben Bech, Identitetspolitisk offerideologi og hyklery – om venstreorientering i dag, *Kritik* 188, s. 3-18
- Engelbreth, Rune, 'Muhammed-sagen: Propaganda. Bor Anders Fogh selv i et glashus?' (*Politiken* 17.03.06)
- Eriksen, Jens-Martin og Frederik Stjernfelt, *Adskillelsens politik, Multikulturalisme – ideologi og virkelighed*, Kbh. 2009
- Eriksen, Jens-Martin og Frederik Stjernfelt i: *Politikens* kronik 13.09.09 'Socialdemokraterne og kulturalismen'
- Goul Andersen, Jørgen: Danskernes holdninger til indvandrere. En oversigt, *AMID Working Paper Series* 17/2002
- Greve, Vagn, *Bånd på hånd og mund*, DJØF Forlaget 2008
- Gregersen, Niels Henrik, Lutherdom og sekularisering i en global verden i: Lisbet Christoffersen red. *Gudebilleder*, Tiderne skifter, Kbh. 2006 s.122-152
- Gundelach, Peter, m.fl foromtale af bogen I Hjertet af Danmark, *Weekendavisen* 14.09.07

- Jürgen Habermas, Religion i offentligheden, *Information* 7.01.06
- Hansen, Randall, The Danish Cartoon Controversy: A Defence of liberal freedom, *International Migration* vol 44 no 5 (2006) s. 7-16
- Hansen, Randall, Free Speech, Liberalism and Integration i: temanummer af *International Migration* vol 44 no 5 (2006) s. 42-51
- Hjarvad, Stig, Religion og politik i mediernes offentlighed i: Lisbet Christoffersen red. *Gudebilleder, Tiderne skifter*, Kbh. 2006 s. 44-71
- Jacobsen, Michael Hviid og Rasmus Willig (red.) *Anerkendelsespolitik*, Syddansk Universitetsforlag Odense 2008
- Keane, David, Cartoon, Violence, and Freedom of Expression i: *Human Rights Quarterly* vol 30 (2008) s. 845-875
- Knudsen, Anne, anmeldelse af Seidenfadens og Engelbreths version af Karikaturkrisen i *Politiken* 15.06.06
- Koch, Henning, Ytringsfrihed og tro i: Lisbet Christoffersen red. *Gudebilleder, Tiderne skifter*, Kbh. 2006 s. 72-88
- Kymlicka, Will. "multiculturalism" *The Oxford Companion to Philosophy*. Oxford University Press 2005. *Oxford Reference Online*. Oxford University Press. Roskilde Universitetsbibliotek. 2. September 2009
<<http://www.oxfordreference.com/views/ENTRY.html?subview=Main&entry=t116.e1677>
- Kaarsholm, Preben, Kulturel relativisme på glatis *Information* 10.03.89
- Larsen, Mihail, Det offentlige rum, *Social Kritik* nr. 104 (2006) s. 74-77
- Larsen, Mihail, Tolerancens dilemma, *Politiken* 19.02.06
- Levey, Geoffrey Brahm og Tariq Modood, The Muhammed Cartoons and Multicultural Democracies i: *Ethnicities* vol 9, (2009) s. 427-447
- Lindekilde, Lasse og Per Mouritsen, Richard Zapata-Barrero, The Muhammed Cartoons Controversy in Comparative Perspective i: *Ethnicities* vol 9 (2009), s. 291-331
- Lorenzen, Peer og Lars Adam Rehof og Tyge Trier *Den europæiske menneskeretskonvention: med kommentarer* /, København: Juristforbundet, 1994
- Lægaard, Sune, The Cartoon Controversy: Offence, Identity, Oppression? I: *Political Studies* vol 55, 2007 s. 481-498
- Lægaard, Sune, Normative Interpretations of Diversity: The Muhammad Cartoons Controversy and the Importance of Context i: *Ethnicities* vol 9 (2009) nr. s. 314-333
- Lægaard, Sune, The cartoon controversy as a Case of Multicultural Recognition, *Contemporary politics* vol 13 no 2 (June 2007) 147-165

- Lægaard, Sune, Multi-kulti: Kulturalismens veje og vildveje i *Kritik* 192, september 2009 s. 124-133
- Malik, Kenan, *From Fatwa to Jihad , The Rushdie affair and its legacy* Atlantic Books, London 2009
- Malik Kenan, Dansk PENs *Magasin* 2009, nr. 2 , særnummer om blasfemi, Ytringsfrihed i et pluralistisk samfund, s. 92-100
- Modood, Tariq, The Liberal Dilemma: Integration or Vilification? i: tema om The Danish Cartoon Affair i: *International Migration* vol 44 (5) 2006
- Modood, Tariq Multikulturalisme i: *Blackwell Encyclopedia of sociology* (ed. Ritzer) 2007.
- Mouritsen, Per, Multikulturalisme og liberalt medborgerskab. En oversigt og typologi. *Arbejdsrapport*, Institut for Statskundskab, Københavns Universitet 2001/17
- “multiculturalism” *Dictionary of the Social Sciences*. Craig Calhoun, ed. Oxford University Press 2002. *Oxford Reference Online*. Oxford University Press. Roskilde Universitetsbibliotek. 2 September 2009
<<http://www.oxfordreference.com/views/ENTRY.html?subview=Main&entry=t104.e1123>>
- Nielsen, Hans Jørgen, *Er danskerne fremmedfjendske?: udlandets syn på debatten om indvandrere 2000-2002* Århus Universitetsforlag, Århus 2004
- Post, Robert, Religion and Freedom of Speech: Portraits of Muhammad i: *Constellations* vol 14 no 1 (2007) s. 72-90
- Rytter, Jens Elo, *Den europæiske menneskerettighedskonvention og dansk ret*, Forlaget Thompson, Gad Jura, Kbh. 2003
- Rushdie, Salman, I god tro i: Salman Rushdie, *Fantasiens hjemlande, Essays og kritik 1981-1991*, Samleren 1992
- Seidenfaden, Tøger, Hvordan skal man vægte ytringsfrihed over for religiøse følelser? i: Dansk PENs *Magasin* nr. 2009 s. 114-117,
- Stjernfelt, Frederik, Tolerance og respekt er ikke det samme i: *Weekendavisen* 10.02.06
- Sørlander, Kai, Ytringsfrihed og tolerance, *Jyllands-Posten* 27.03.06.
- Thing, Morten, Adskillelsens mangel på politik i: *Social kritik* 117, marts 2009 s. 70.
- Thau, Carsten, anmeldelse af Adskillelsens Politik i: *Kritik* 192, april 2009 s. 94.
- Thorup, Mikkel, Refleksioner over venstrefløjen i *Kritik* nr. 186 december 2007 s. 76-79.
- Uhrskov Jensen, Morten *Et delt folk: dansk udlændingepolitik 1983-2008*, Forlaget Lysias, Odense 2008
- Wæver, Ole, Aviser og religioner i en globaliseret verden i: Lisbet Christoffersen red. *Gudebilleder*, Tiderne skifter, Kbh. 2006

- Voltaire, Francois-Marie de, *Candide eller Optimismen*, oversat af Karen Nyrop Christensen, Tegninger af Lars Bo, Kbh, Selskabet Bogvennerne 1960.
- Ziadeh, Hannah Til profetens undsætning, kronikken i *Politiken* 12.06.06
- Aagaard, Charlotte, Islamisk Trossamfund står bag Muhammed-kampagne *Information* 05.01.06

“Denne satire viser virkningerne af fanatiske religioner, lige fra metodisme, romersk katolicisme til jødedom, med en nøgtern muslim som forbløffet tilskuer uden for vinduet.”
 Fra Ronald Paulson, *The Art of Hogarth*, Phaidan, London 1975, plate 135